

การใช้พื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่ กรณีภาคเข้าเกษตรชุมชน
ปลอดสารพิษ ถนน 2 เชียงราย

กาญจนาท ทองชัยประสิทธิ์

สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ธันวาคม 2557

**การใช้พื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่ กรณีภาคเข้าเกษตรชุมชนปลอดสารพิษ
ถนน 2 เชียงราย**

กาญจนาท ทองชัยประสิทธิ์

**การค้นคว้าแบบอิสระนี้เสนอต่อมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ธันวาคม 2557

การใช้พื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่ กรณีภาคเข้าเกษตรชุมชน

ปลดสารพิษ ถนน 2 เชียงราย

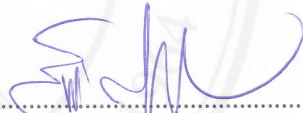
กาญจนาถ ทองชัยประสิทธิ์

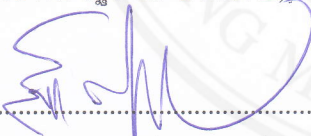
การค้นคว้าแบบอิสระนี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

คณะกรรมการสอบ

อาจารย์ที่ปรึกษา

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. รุ่งพงษ์ อังกสิทธิ์)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สันต์ สุวัจนราภินันท์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สันต์ สุวัจนราภินันท์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรานอม ตันสุขานันท์)

25 ธันวาคม 2557

© ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าแบบอิสระนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีจากวิทยายาจารย์ บุคคลหลายๆ ท่าน ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณในทุกความช่วยเหลือและกำลังใจที่มีแก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร. สันต์ สุวัจนารักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ ผู้ให้ความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษา และตรวจแก้ไขงานการค้นคว้าแบบอิสระเสร็จสมบูรณ์ สร้างแรงผลักดันและกำลังใจ ให้องค์ความรู้และมุมมอง ประสบการณ์ใหม่ๆ จนเกิดเป็นผลงานฉบับนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ทุกท่านที่ให้การสนับสนุนและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยมาโดยตลอด ตลอดจนพี่ๆ บุคคลากรฝ่ายบัณฑิตที่อำนวยความสะดวกและให้ความดูแลเอาใจใส่ตลอดการศึกษานี้เป็นอย่างดี

และขอขอบคุณในทุกๆ กำลังใจและความห่วงใยในยามมีอุปสรรค และประสบการณ์ดีๆ ร่วมกัน จาก ครอบครัวทองชัยประสิทธิ์ พี่ น้อง และเพื่อนๆ ทุกคน

หากมีสิ่งขาดตกบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขออภัยเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้และผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการค้นคว้าแบบอิสระนี้คงมีประโยชน์และก่อให้เกิดมุมมองใหม่ๆ เกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นในปัจจุบันบ้างไม่มากก็น้อย แต่...ทุกพื้นที่ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน

กาญจนาท ทองชัยประสิทธิ์

หัวข้อการค้นคว้าแบบอิสระ	การใช้พื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่ กรณีศึกษา เกษตรชุมชนปลอดสารพิษ ถนน 2 เชียงราย
ผู้เขียน	นางสาวกาญจนา ทงชัยประสิทธิ์
ปริญญา	สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (สถาปัตยกรรม)
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผศ.ดร.สันต์ สุวัจนราภินันท์

บทคัดย่อ

การค้นคว้าแบบอิสระฉบับนี้เป็นการศึกษาลักษณะของพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ผู้วิจัยมีข้อสงสัยเกี่ยวกับความหมายและหน้าที่การใช้งานของพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้น โดยวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ 1. เพื่อจัดกลุ่ม อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ทฤษฎีที่ว่าด้วยพื้นที่สาธารณะและแนวคิดของการต่อรองบนพื้นที่สาธารณะ 2. เพื่อวิเคราะห์และวิพากษ์ ความหมายและการใช้พื้นที่สาธารณะในสังคมเมืองเชียงใหม่ 3. เพื่อนำเสนอแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะ โดยอาศัยแนวความคิดพื้นที่แห่งกลวิธี (Space of Tactics) โดยใช้กรณีศึกษาตลาดข้างเคียงจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสนใจรูปแบบของพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นจากการปรับตัวของผู้คนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับพื้นที่ในชีวิตประจำวัน ใช้การต่อรองในการเอาตัวรอดจากการปะทะ หลบหลีก จากการคุกคามหรือข้อบังคับทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยไม่สอดคล้องกับผู้ใช้งาน ซึ่งล้วนแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นปัจจุบันบนที่สาธารณะในไทย จึงนำเอาประเด็นดังกล่าวมาพิจารณาและอธิบายสำรวจพื้นที่กรณีศึกษาตลาดข้างเคียง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อถอดรายละเอียดหาองค์ความรู้ไปใช้ในการทดลองการออกแบบ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะโดยอาศัยแนวความคิดพื้นที่แห่งกลวิธี (Space of Tactics) มาวิเคราะห์พื้นที่กรณีศึกษา ตลาดข้างเคียงและในขั้นตอนของการศึกษาจะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาการเกิดขึ้นของพื้นที่สาธารณะแล้วนำแนวทางที่ได้ไปทดลองออกแบบพื้นที่ทดลองการออกแบบภาคเข้าเกษตรชุมชนปลอดสารพิษ ถนน 2 เชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีลักษณะสอดคล้องกับพื้นที่กรณีศึกษา แนวทางการออกแบบนี้จะทำให้พื้นที่

สอดคล้องกับการใช้งานของผู้ใช้ เพื่อให้พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นมีชีวิตชีวาและเป็นไปตามการดำรงชีวิตในสภาวะสังคมปัจจุบัน

ส่วนหนึ่งของงานวิจัยนี้เป็นการออกแบบในเชิงทดลองโดยใช้แนวทางที่สรุปมา โดยหลักการออกแบบที่ผู้วิจัยพบตั้งอยู่บนพื้นฐานของการปรับให้เป็นพื้นที่สาธารณะที่ดี โดยมีหลักการ 4 ข้อ คือ การเข้าถึงและการมองเห็น พื้นที่ที่ทำให้เกิดการพูดคุย สภาพแวดล้อมและสัดส่วนในการใช้พื้นที่ ซึ่งสามารถ สรุปออกเป็น 3 ปัจจัยหลักที่จะนำไปใช้สำหรับการออกแบบ คือ 1.มิติของช่วงเวลา ต้องสอดคล้องกับกิจกรรมที่เกิดขึ้น 2.สร้างความสัมพันธ์ตามบริบทของพื้นที่ทั้งแนวตั้งและแนวนอน ได้แก่ ระดับของหลังคา ต้องขึ้นอยู่กับกิจกรรมหรือสัดส่วนของผู้ใช้, การจัดวางสินค้า ระดับของการจัดวาง การมองเห็น และความสัมพันธ์ตามแนวนอน ขอบเขตพื้นที่ ที่เอื้อประโยชน์ต่อการใช้งาน เช่น ขอบเขตจากธรรมชาติตามแนวร่มเงาของต้นไม้หรือตัวอาคาร 3. การพิจารณามิติทางนามธรรมของพื้นที่ คือ ความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิมสนมของผู้คนในชุมชน ความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ ความงามของพื้นที่ที่เกิดจากธรรมชาติ แนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะเหล่านี้ จะช่วยต่อยอดความคิดหรือนำไปพัฒนาการออกแบบประยุกต์พื้นที่สาธารณะที่สอดคล้องกับสังคมเมืองในปัจจุบันต่อไปได้

บทสรุปของงานวิจัยชิ้นนี้ จากที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลค้นพบแนวทางการออกแบบเพื่อนำไปปรับปรุงพื้นที่สาธารณะ และได้ทำการทดลองการออกแบบแล้ว พบว่า แนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะโดยอาศัยแนวคิดพื้นที่แห่งกลวิธี (Space of Tactics) นั้น เป็นการปรับใช้พื้นที่ให้มีความเป็นสาธารณะ โดยตั้งคำถามกับกฎระเบียบหรือเงื่อนไขของพื้นที่ (ยุทธวิธีของพื้นที่) ผู้วิจัยพบว่าหากเลือกใช้กลวิธีในการปรับเปลี่ยนพื้นที่อย่างเหมาะสมจะเอื้อให้เกิดเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นสาธารณะมากขึ้นและนำไปสู่พื้นที่สาธารณะที่ดีในที่สุด

Independent Study Title	Using Public Spaces in Mueang Chiang Mai: The Case of Safety Agriculture Community Morning Market Thanon 2 Chiang Rai
Author	Miss Kanchanat Thongchaiprasit
Degree	Master of Architecture (Architecture)
Advisor	Assistant Professor Dr. Sant Suwatharapinun

ABSTRACT

This independent study is the study of public space in a present day, which raises the question about the meaning and function of public space. The purpose of this study is 1. to categorize and analyze the concepts of public space 2. to analyze and critique the meaning and using public spaces in Muang Chiang Mai. 3. to provide guidelines for designing public space based on the notion of Space of Tactics. Using Chang Kian Market as the case study, the researcher argues for a new form of public space situated by the relationship between the people and the area on a daily basis. In order to avoid the confrontation with the public and local authorities, tactic practices are normally used in public space in Thailand. Chiang Kien Market is regarded as a conceptual model in order to decode some of the specific tactic to use for an experimental design. Partially this study explores Chiang Kien Market to find a way of how to design public space applying to the Case of Safety Agriculture Community Morning Market Thanon 2 Chiang Rai. The public areas are as vibrant and according to everyday life conditions.

Part of this research is an experimental design by using guidelines base on 4 items. There are access and visibility, talking space, environment and human scale that can be summarized into three main factors. 1. The dimension of time to comply with the activities. 2. Creating a space related to the context of both vertical and horizontal, including the level of the roof that depends on the activity or the proportion of users, product display and placement. The degree of alignment of

vision and relationships horizontally like a boundary. To facilitate the use of natural boundaries, such as the shade of a tree or a building. 3. To consider about the cultural dimension of this space such as the people in relation to the community, ownership, and a natural setting. The completed guideline will be fosters the development of new ideas to applied in designing urban solutions.

In conclusion, the researcher found that the guidelines for the design of public space could be done. The experiment found that the public space design base on the concept of tactic space is to apply using public space by questioning the rules and conditions of the area (Tactical area). The researcher found that if the tactics happen at the right place right time. It could offer the place to be publicized and eventually become a successful public space.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญภาพ	ฏ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาของปัญหาและความสำคัญของโครงการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์โครงการวิจัย	3
1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย	3
1.4 วิธีการดำเนินการของโครงการวิจัย	3
1.4.1 การทบทวนวรรณกรรม	4
1.4.2 การสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา	4
1.4.3 ขั้นตอนสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา	5
1.4.4 สรุปข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา	5
1.4.5 ขั้นตอนการเลือกพื้นที่ทดลองออกแบบ	5
1.4.6 การประเมินสรุปผล	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
1.6 นิยามคำศัพท์หรือคำจำกัดความ	8
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	9
2.1 การใช้พื้นที่สาธารณะของตะวันตกและ การวิพากษ์พื้นที่สาธารณะของไทย	10

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.1.1 พื้นที่สาธารณะของตะวันตก	10
2.1.2 การวิพากษ์พื้นที่สาธารณะของไทย	11
2.2 แนวคิดของพื้นที่สาธารณะ	15
2.2.1 ความหมายของพื้นที่สาธารณะ	15
2.2.2 พื้นที่สาธารณะจากการพัฒนาจากแบบเบื้องบน (Top Down) และลักษณะแบบฐานล่าง (Bottom up)	16
2.3 ทฤษฎีปฏิบัติการเชิงที่ว่างและแนวคิดของ มิเชลล์ เดอเซอรัโต (Michel de Certeau)	19
2.4 ปัจจัยที่ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่ดี	22
2.5 สรุปรูมมองเชิงวิพากษ์ (Critical point of view)	23
2.6 พื้นที่สาธารณะเมืองเชียงใหม่	24
2.6.1 การเก็บข้อมูลพื้นที่กรณีศึกษา (ตลาดช่างเคียน)	26
2.6.1.1 ข้อมูลพื้นฐาน (Basic Information)	27
2.6.1.2 พื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space)	32
2.6.1.3 กิจกรรม (Activities)	33
2.6.1.4 สังคม (Social)	36
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	39
3.1 การทบทวนวรรณกรรม	40
3.1.1 ทบทวนวรรณกรรม	40
3.1.2 ทบทวนวัตถุประสงค์งานวิจัย	40
3.2 การเก็บข้อมูลพื้นที่กรณีศึกษา	42
3.2.1 การสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา (Survey)	42
3.2.2 การจัดทำแผนที่สำรวจ	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2.3 การพูดคุย	45
3.3 ขั้นตอนวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา	45
3.4 สรุปข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา	46
3.5 ขั้นตอนการเลือกพื้นที่ทดลองออกแบบ	46
3.6 การประเมินสรุปผล	47
บทที่ 4 ผลการศึกษา	48
4.1 องค์ความรู้ที่ได้จากพื้นที่กรณีศึกษาตลาดช่างเคียน	49
4.1.1 พื้นที่สาธารณะแบบพัฒนาจากเบื้องบน (Top down)	51
4.1.2 พื้นที่สาธารณะแบบพัฒนาจากฐานล่าง (Bottom up)	51
4.2 สรุปแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะ	64
4.2.1 รูปธรรม คือ แนวคิดในการออกแบบ	65
4.2.2 นามธรรม คือ แนวทางในการออกแบบ	65
บทที่ 5 สังเคราะห์และสรุป	67
5.1 การเลือกพื้นที่ทดลองการศึกษา (Site criteria)	67
5.2 การวิเคราะห์พื้นที่ทดลองการออกแบบ (Site analysis)	75
5.3 สรุปปัญหาที่มีในพื้นที่ทดลองการศึกษา	82
5.4 วิธีการพัฒนาการทดลองออกแบบ	82
5.5 งานออกแบบ	93
บทที่ 6 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	99
6.1 สรุปผลการศึกษา	100
6.2 ข้อเสนอแนะ	103
บรรณานุกรม	105
ภาคผนวก	107

สารบัญ (ต่อ)

ประวัติผู้เขียน

หน้า

110

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2-1 ตารางแสดงรายชื่อร้านค้าตลาดข้างเคียง	30
ตารางที่ 2-2 ตารางแสดงการใช้งานพื้นที่แต่ละช่วงเวลา	33
ตารางที่ 4-1 ตารางแสดงช่วงเวลาการใช้แผงบังแดดที่ผู้ขายประดิษฐ์ขึ้นเอง	55
ตารางที่ 5-1 สรุปพื้นที่ตั้งโครงการจากเกณฑ์การเลือกพื้นที่ที่กำหนด	74

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1-1 พื้นที่สาธารณะที่เกิดจากการปรับตัวของผู้ใช้งาน	2
ภาพที่ 1-2 แผนภาพแสดงขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	7
ภาพที่ 2-1 ภาพแสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะกลางแจ้ง 3 ประเภทของเจน เกล	17
ภาพที่ 2-2 พื้นที่สาธารณะที่มีการต่อรองต่ออำนาจและแสดงออกถึงตัวตนของผู้ใช้	20
ภาพที่ 2-3 การบรรยายของ เดวิด ชิฟเปอร์ฟิลด์ (David Chipperfield) เรื่อง คอมมอน กราวด์ (Common Ground) และการออกแบบเกี่ยวกับเรื่องของ Strategy and Tactics	22
ภาพที่ 2-4 แผนภาพ สรุปรูมมมองเชิงวิพากษ์ (Critical point of view)	24
ภาพที่ 2-5 แผนภาพแสดงการแบ่งหัวข้อในการเก็บข้อมูล	26
ภาพที่ 2-6 สภาพชุมชนข้างเคียง	27
ภาพที่ 2-7 แสดงตำแหน่งที่ตั้งของตลาดข้างเคียง	28
ภาพที่ 2-8 ผังบริเวณสภาพแวดล้อมตลาดข้างเคียง	31
ภาพที่ 2-9 ผังบริเวณแสดงร้านค้าตลาดข้างเคียง	31
ภาพที่ 2-10 แนวต้นไม้บริเวณตลาดข้างเคียง	32
ภาพที่ 2-11 แนวต้นไม้บริเวณตลาดข้างเคียง	32
ภาพที่ 2-12 แผนภาพแสดงช่วงเวลาของตลาดข้างเคียง เวลา 06.00-09.00น.	34
ภาพที่ 2-13 แผนภาพแสดงช่วงเวลาของตลาดข้างเคียง เวลา 10.00-15.00น.	34
ภาพที่ 2-14 แผนภาพแสดงช่วงเวลาของตลาดข้างเคียง เวลา 16.00-18.30น.	35
ภาพที่ 2-15 แผนภาพแสดงช่วงเวลาของตลาดข้างเคียง เวลา 19.00-23.00น.	35
ภาพที่ 2-16 สรุปรูมช่วงเวลาการใช้งานของตลาดข้างเคียง เวลา 19.00-23.00น.	36
ภาพที่ 2-17 แสดงลักษณะการเข้าถึงและการใช้งานพื้นที่	37
ภาพที่ 2-18 แสดงลักษณะการเข้าถึงและการใช้งานพื้นที่	37
ภาพที่ 3-1 แผนภาพแสดงขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	39
ภาพที่ 3-2 แผนภาพแสดงประเด็นคำถามวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 1	41
ภาพที่ 3-3 แผนภาพแสดงประเด็นคำถามวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 2	41
ภาพที่ 3-4 แผนภาพแสดงประเด็นคำถามวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 3	41
ภาพที่ 3-5 แผนภาพแสดงการแบ่งหัวข้อในการเก็บข้อมูล	42

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 3-6 แผนภาพแสดงกระบวนการเตรียมผังบริเวณ	43
ภาพที่ 3-7 ผังบริเวณจากภาพถ่ายทางอากาศบริเวณตลาดข้างเคียนและชุมชนข้างเคียน	43
ภาพที่ 3-8 ผังบริเวณจากไฟล์ดิจิทัล	44
ภาพที่ 3-9 ผังบริเวณจากการเดินสำรวจ	44
ภาพที่ 3-10 ผังบริเวณต้นฉบับ	44
ภาพที่ 3-11 แผนภาพแสดงการเก็บข้อมูล โดยการพูดคุย	45
ภาพที่ 3-12 แผนภาพแสดงขั้นตอนที่นำไปสู่การเลือกพื้นที่ทดลองการออกแบบ	47
ภาพที่ 3-13 แผนภาพแสดงภาพรวมกระบวนการวิจัย	47
ภาพที่ 4-1 สรุปลักษณะและสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่กรณีศึกษา	50
ภาพที่ 4-2 ภาพแสดงกลวิธีของผู้ชายในการใช้พื้นที่ในช่วงที่มีแดดส่องอุณหภูมิสูง	53
ภาพที่ 4-3 ภาพแสดงกลวิธีของผู้ชายในการใช้พื้นที่ในช่วงที่มีแดดส่องอุณหภูมิสูง	53
ภาพที่ 4-4 ภาพแสดงกลวิธีของผู้ชายในการใช้พื้นที่ในช่วงที่มีแดดส่องอุณหภูมิสูง	53
ภาพที่ 4-5 ภาพตัวอย่างแสดงการยื่นแผงบังแดดแต่ละช่วงเวลาของร้านค้า	54
ภาพที่ 4-6 ลักษณะความสัมพันธ์แนวตั้งและนอนของการใช้พื้นที่	56
ภาพที่ 4-7 สัดส่วนของการใช้งานพื้นที่	56
ภาพที่ 4-8 ระดับร่มเงาไม้ แนวต้นไม้ทำให้เกิดสุนทรียะ ความงามในพื้นที่	57
ภาพที่ 4-9 ระดับกำแพง เป็นโครงสร้างหลักให้กับพื้นที่	57
ภาพที่ 4-10 ระดับหลังคา แสดงให้เห็นถึงลักษณะการใช้งานที่แตกต่างกันในแต่ละร้านค้า	58
ภาพที่ 4-11 ระดับหลังคา แสดงให้เห็นถึงลักษณะการใช้งานที่แตกต่างกันในแต่ละร้านค้า	58
ภาพที่ 4-12 ระดับหลังคา ของร้านแผงผัก	58
ภาพที่ 4-13 ลักษณะการการทำโครงสร้างกึ่งถาวร (ถ่ายเมื่อ มีนาคม 2557)	59
ภาพที่ 4-14 ลักษณะโครงสร้างจากวัสดุธรรมชาติหรือวัสดุเหลือใช้ (ถ่ายเมื่อ มีนาคม 2557)	59
ภาพที่ 4-15 ลักษณะการจัดวางสินค้า 2 แบบ คือ แบบวางกับเฟอร์นิเจอร์ และแขวนแสดงสินค้า	60
ภาพที่ 4-16 ลักษณะการจัดวางสินค้า แบบวางกับเฟอร์นิเจอร์	60
ภาพที่ 4-17 ลักษณะการจัดวางสินค้า แบบแขวนแสดงสินค้า	60

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 4-18 ความสัมพันธ์ตามแนวนอน (ระนาบนอน)	61
ภาพที่ 4-19 แนวตั้งไม้ที่ช่วยกำหนดขอบเขตแนวร้านค้า และให้ร่มเงาตลอดทั้งแนวตลาด	61
ภาพที่ 4-20 การต่อเติมเพิ่มชั่วคราวเพื่อเป็นการกำหนดขอบเขต	62
ภาพที่ 4-21 ลักษณะการจัดวางขอบเขตการเข้าถึงของตลาดข้างเคียง	63
ภาพที่ 4-22 ลักษณะการจัดวางขอบเขตการเข้าถึงของตลาดข้างเคียง	63
ภาพที่ 4-23 ลักษณะการจัดวางขอบเขตการเข้าถึงของตลาดข้างเคียงการเทียบจอดของพาหนะ	63
ภาพที่ 4-24 ภาพตัดแสดงขอบเขตการเข้าถึงของคนและการเทียบจอดของพาหนะ	64
ภาพที่ 4-25 สรุปแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะที่มาจากกรณีศึกษาข้างเคียง	66
ภาพที่ 5-1 แผนภาพแสดงเกณฑ์การเลือกพื้นที่ออกแบบ	69
ภาพที่ 5-2 การพิจารณาพิจารณา พื้นที่ที่ทดลองการออกแบบ 3 พื้นที่	70
ภาพที่ 5-3 ถนนศรีวิชัย ซอยข้างวัดสวนดอก	71
ภาพที่ 5-4 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งถนนศรีวิชัย ซอยข้างวัดสวนดอก	71
ภาพที่ 5-5 ศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดสารพิษ ถนน 2 เชียงราย	72
ภาพที่ 5-6 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดสารพิษ	72
ภาพที่ 5-7 แนวแผงขายส้ม ถนนมหิดล	73
ภาพที่ 5-8 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งแนวแผงขายส้ม ถนนมหิดล	73
ภาพที่ 5-9 สรุปพื้นที่ตั้ง โครงการจากเกณฑ์การเลือกพื้นที่ที่กำหนด	74
ภาพที่ 5-10 ผังบริเวณของศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดสารพิษ ถนน 2 เชียงราย	76
ภาพที่ 5-11 ผังบริเวณของศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดสารพิษ ถนน 2 เชียงราย	76
ภาพที่ 5-12 หาบเร่ แผงลอย ร้านค้าที่อยู่บาทวิถีฝั่งตรงข้าม โครงการ	77
ภาพที่ 5-13 ตลาดนัดเกษตรปลอดพิษในโครงการ	77
ภาพที่ 5-14 ส่วนบริการเรือนอเนกประสงค์	77
ภาพที่ 5-15 ร้านค้าโครงการ	77
ภาพที่ 5-16 ช่วงเวลาและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในตลาดปลอดสารพิษ	78
ภาพที่ 5-17 ระดับการจัดวางสินค้า 2 ลักษณะการวางกับเฟอร์นิเจอร์และการแขวนสินค้า	79
ภาพที่ 5-18 ตลาดปลอดสารพิษ มีการใช้ร่มเงาเป็นตัวกำหนดขอบเขตการใช้พื้นที่	80

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 5-19 แนวเสา เป็นตัวกำหนดเส้นทางสัญจรของพื้นที่	81
ภาพที่ 5-20 แนวเสา เป็นตัวกำหนดเส้นทางสัญจรของพื้นที่	81
ภาพที่ 5-21 แสดงยุทธวิธีที่เกิดขึ้นในพื้นที่	82
ภาพที่ 5-22 แผนผังแสดงการพัฒนาการออกแบบ	83
ภาพที่ 5-23 แผนผังแสดงการเชื่อมต่อกิจกรรมด้วยการย้ายฝั่ง (Mirror)	84
ภาพที่ 5-24 แผนผังแสดงการเชื่อมต่อกิจกรรมด้วยเข้าก่อนวน โครงสร้างเดิม (รั้ว,เสา)	84
ภาพที่ 5-25 แผนผังแสดงการเชื่อมต่อกิจกรรมการเชื่อมต่อกิจกรรมด้วยเข้าก่อนวนทางสัญจร	84
ภาพที่ 5-26 แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทดลองการออกแบบ	85
ภาพที่ 5-27 ทดลองนำกิจกรรมฝั่งตรงข้าม ข้ามฝั่งมายังฝั่ง โครงการ	86
ภาพที่ 5-28 ทดลองนำกิจกรรมฝั่งตรงข้าม ข้ามฝั่งมายังฝั่ง โครงการ อ้างอิงระยะห่างจากการข้ามฝั่งกึ่งกลางถนน	86
ภาพที่ 5-29 แผนภาพแสดง โครงสร้างหลัก	87
ภาพที่ 5-30 แผนภาพแสดงเส้นระยะอ้างอิงจากการพาดผ่าน โครงสร้างเดิมในโครงการ	88
ภาพที่ 5-31 แผนภาพแสดงจุดกิจกรรม(สีแดง)อ้างอิงจาก โครงสร้างเดิมในโครงการ	88
ภาพที่ 5-32 แผนภาพแสดงทางสัญจรคนเดินเดิมในโครงการ	89
ภาพที่ 5-33 แผนภาพแสดงทางสัญจรคนเดินใหม่ในโครงการ	89
ภาพที่ 5-34 แผนภาพแสดงทางสัญจรพาหนะ (รถยนต์) เดิมในโครงการ	90
ภาพที่ 5-35 แผนภาพแสดงทางสัญจรพาหนะ (รถยนต์) ใหม่ในโครงการ	90
ภาพที่ 5-36 แผนภาพสรุปการปรับและเข้าก่อนวนในโครงการ	92
ภาพที่ 5-37 แผนภาพการเลือกพื้นที่ทำการทดลองการออกแบบ	92
ภาพที่ 5-38 ขั้นตอนการออกแบบ	93
ภาพที่ 5-39 ฝั่งบริเวณเดิมและการจัดวางเฟอร์นิเจอร์เดิม	94
ภาพที่ 5-40 ฝั่งบริเวณแสดงการเตรียมพื้นที่การออกแบบโดยการคงเหลือ แต่โครงสร้างเดิมคือแนวเสาไว้เพื่อให้พื้นที่มีความอิสระจาก โครงสร้างเก่า	94
ภาพที่ 5-41 ฝั่งบริเวณแสดงพื้นที่ทดลองการออกแบบ	95
ภาพที่ 5-42 ภาพรวมโครงการ	95

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 5-43 การออกแบบปรับปรุงพื้นที่บริเวณแนวรั้วม่วง	96
ภาพที่ 5-44 การออกแบบปรับปรุงพื้นที่บริเวณโครงสร้างเดิม (แนวเสา)	97
ภาพที่ 5-45 การออกแบบปรับปรุงพื้นที่บริเวณแนวโครงสร้างเดิม (แนวเสา)	98

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาของปัญหาและความสำคัญของโครงการวิจัย

พื้นที่สาธารณะ มีความสัมพันธ์ระหว่างคนกับพื้นที่ เป็นพื้นที่ของผู้คนในสังคมที่เปิดกว้าง ให้แก่ทุกคนเข้ามาใช้ แลกเปลี่ยนความคิดทำกิจกรรมร่วมกัน โดยอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคม มีความสำคัญในการพัฒนาเมือง งานวิจัยชิ้นนี้เริ่มจากคำถามที่สงสัยใคร่รู้ว่า พื้นที่สาธารณะ ในปัจจุบันของไทย คืออะไร? พื้นที่ที่เราพบเห็นในปัจจุบัน ทั้งสวนสาธารณะ ลานหน้าห้างสรรพสินค้า ลานอเนกประสงค์ บาทวิถี หรือพื้นที่ต่างๆ ที่ถูกเรียกว่าเป็นพื้นที่สาธารณะ ถูกออกแบบมาให้ตอบสนองต่อชีวิตในสังคมเมือง นั่นคือพื้นที่สาธารณะใช่หรือไม่ กฎระเบียบ เงื่อนไขที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทำให้พื้นที่นั้นเป็นพื้นที่สาธารณะจริงหรือไม่ มีพื้นที่สาธารณะรูปแบบอื่นอีกหรือไม่ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน

พื้นที่สาธารณะในปัจจุบันที่ถูกสรรค์สร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองการใช้ชีวิต ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคม มักมีแบบแผนและกฎเกณฑ์ข้อบังคับควบคุมอยู่เพื่อความเรียบร้อยของสังคม โดยเกิดจากการพัฒนาและวางผังเมืองที่ต้องการให้เมืองพัฒนาอย่างรวดเร็วหรือที่เรียกกันว่าระบบการพัฒนาเมืองและคุณภาพชีวิตลักษณะพัฒนาจากเบื้องบน (Top down) แต่การพัฒนาลักษณะนี้ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ พื้นที่สาธารณะกลับกลายเป็นเครื่องมือทางการตลาดหาประโยชน์ แอบแฝง พื้นที่กลายเป็นสินค้า พื้นที่สาธารณะ ไม่ได้ถูกกำหนดโดยคนที่เข้าไปใช้งานแต่กลับกำหนดให้เอื้อต่อผลกำไรของกลุ่มคนบางกลุ่ม ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่สาธารณะแบบพัฒนาจากเบื้องบน (Top down) นี้ อาจทำให้เกิดช่องว่างของการใช้พื้นที่สาธารณะนำมาซึ่งจุดเปลี่ยนของการใช้พื้นที่สาธารณะ การปรับตัวตามจุดเปลี่ยนนั้นทำให้เกิดรูปแบบพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นจากผลของการใช้พื้นที่เกิดการปรับตัวแบบเลือกรับปรับเปลี่ยนของผู้คน ซึ่งเป็นลักษณะการพัฒนาแบบฐานล่าง (Bottom up) คือลักษณะของผู้ใช้พื้นที่เอง โดยไม่ยอมถูกกดทับจากข้อกำหนดทางสังคมของระบบการพัฒนาจากเบื้องบน (Top down) เกิดรูปแบบพื้นที่สาธารณะที่มีความเฉพาะตัวพื้นที่สาธารณะรูปแบบใหม่ขึ้น เช่น บาทวิถีของเมือง โดยความหมายแล้วเป็นพื้นที่ของคนเดินเท้าเพื่อควบคุมจัดระเบียบระบบถนนและการจราจรของเมือง แต่ลักษณะของพื้นที่สาธารณะของไทยบาทวิถีกลับมีความหมายที่สะท้อนออกถึงการใช้ชีวิต มีการค้า จับจ่ายใช้สอย กลายเป็นพื้นที่ที่มีการช้อน

ทับกันระหว่างกฎเกณฑ์ข้อบังคับของสังคมและผู้คน que เข้าไปใช้พื้นที่ มีการต่อรอง ผ่อนปรน อะลุ่มอล่วย ปรับตัวขึ้นในพื้นที่

ภาพที่ 1-1 พื้นที่สาธารณะที่เกิดจากการปรับตัวของผู้ใช้งาน

ผู้วิจัยมีข้อสงสัยเกี่ยวกับความหมายและหน้าที่การใช้งานของพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้น ประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจคือ มีรูปแบบของพื้นที่สาธารณะแบบใหม่ที่เกิดขึ้นจากการปรับตัวของผู้คนสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับพื้นที่ในชีวิตประจำวัน ใช้การต่อรองในการเอาตัวรอดจากการปะทะ หลบหลีก ลักษณะล้วนแต่เป็นปฏิบัติการที่เกิดขึ้นบนพื้นที่สาธารณะในไทยทำให้เกิดรูปแบบเฉพาะตัว จึงนำเอาประเด็นดังกล่าวมาพิจารณาและอธิบายสำรวจพื้นที่ เพื่อถอดรายละเอียดที่ทำให้เกิดเป็นพื้นที่สาธารณะดังกล่าวและนำไปใช้ในการทดลองการออกแบบต่อไป

ในสังคมไทยการพัฒนาประเทศมาจากส่วนกลางเมืองหลวงหรือกรุงเทพมหานคร พื้นที่สาธารณะที่มีความเฉพาะตัวที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ในกรุงเทพมหานครเองเกิดขึ้นหลายจุด มีความซับซ้อนและน่าสนใจในรูปแบบของสังคมเมือง มีการศึกษาวิจัยอยู่บ้างเช่น หาบเร่แผงลอย ฐานชีวิตคนจน-ปากท้องคนเมือง, การจัดการการค้าหาบเร่แผงลอยในกรุงเทพมหานครหากแต่ในส่วนของภูมิภาค สังคมเมืองที่ยังไม่มีความซับซ้อนของข้อบังคับหรืออำนาจการควบคุมซับซ้อนเท่ากับเมืองหลวง น่าจะทำให้เห็นภาพของการเกิดพื้นที่สาธารณะได้อย่างน่าสนใจยิ่ง เชียงใหม่เป็นหัวเมืองสำคัญเมืองหนึ่งของทางภาคเหนือ เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน เป็นเมืองท่องเที่ยว

และเป็นเมืองที่มีการขยายตัวของเมืองทั้งทางด้านประชากร ที่อยู่อาศัย และด้านต่างๆ ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วมากในปัจจุบัน นับเป็นเมืองที่มีความน่าสนใจในการลงศึกษาพื้นที่สาธารณะ เป็นจุดต่อของสังคมเมืองสมัยใหม่และดั้งเดิม มีวัฒนธรรม การใช้ชีวิตที่เฉพาะตัวการพัฒนาเมืองอย่างรวดเร็วทำให้พื้นที่สาธารณะของเมืองเชียงใหม่ขาดความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เกิดการปรับตัวของผู้คนในการเลือกใช้พื้นที่ เกิดเป็นรูปแบบพื้นที่สาธารณะที่มีความเฉพาะตัว หากนักวางผังเมือง ผู้นำ หรือกลุ่มคนของเมืองเชียงใหม่สามารถเข้าใจในลักษณะของพื้นที่สาธารณะในรูปแบบเฉพาะตัวนี้ ก็สามารถนำลักษณะการปรับตัวของผู้คนต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่สาธารณะมาใช้เป็นแนวทางเลือกหนึ่งในการออกแบบพื้นที่สาธารณะได้ เป็นอีกทางเลือกหนึ่งเพื่อให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทั้งในปัจจุบันและอนาคตต่อไปได้

1.2 วัตถุประสงค์โครงการวิจัย

1.2.1 เพื่อจัดกลุ่ม อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ทฤษฎีที่ว่าด้วยพื้นที่สาธารณะและแนวคิดของการต่อรองบนพื้นที่สาธารณะ

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์และวิพากษ์ความหมาย และ การใช้พื้นที่สาธารณะในสังคมเมืองเชียงใหม่

1.2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะ โดยอาศัยแนวความคิดพื้นที่แห่งกลวิธี (Space of Tactics)

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

งานวิจัยนี้มีขอบเขตการเก็บข้อมูลในพื้นที่ชุมชนกาดช่างเคียนเป็นหลักเนื่องจากการสำรวจพื้นที่ในบริเวณเทศบาลนครเชียงใหม่แล้วสนใจวิธีการใช้ของพื้นที่สาธารณะที่เป็นตลาดและพื้นที่ช่างเคียนนี้เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นที่สำรวจมาก และพื้นที่กรณีศึกษาตลาดนัดเกษตรปลอดสารพิษศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร (MMC) คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นพื้นที่ทดลองการออกแบบ

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้ศึกษาข้อมูลเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการแปลงทฤษฎีพื้นที่สาธารณะออกมาเป็นการวิเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งกรอบการออกแบบเพื่อการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะโดยเน้นศึกษาทฤษฎีพื้นที่สาธารณะนำมาเปรียบเทียบเพื่อวิเคราะห์จากพื้นที่กรณีศึกษาจริง

1.4 วิธีการดำเนินการของโครงการวิจัย

งานศึกษาวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิเคราะห์พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นการวิจัยแบบบรรยาย (Descriptive research) อาศัยการรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาอธิบายหรือสรุปผลปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นที่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant observation) เป็นหลักในการเก็บข้อมูล ร่วมกับการสัมภาษณ์ (Interview) และการร่างภาพผังเชิงกายภาพ (Spatial map) แล้วนำข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์เชิงพื้นที่ (Spatial analysis) โดยมีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทบทวนวรรณกรรมการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารด้านต่างๆ (Literature review) และสรุปมุมมองเชิงวิพากษ์ (Critical point of view) ที่จะนำไปทำการสำรวจพื้นที่

ขั้นตอนที่ 2 สำรวจพื้นที่ ศึกษารูปแบบพื้นที่ตามมุมมองเชิงวิพากษ์ (Critical point of view) ที่ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม เลือกพื้นที่กรณีศึกษาในเมืองเชียงใหม่ นำเสนอรูปแบบพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นจากการสำรวจ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 สรุปข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา เพื่อนำไปสู่แนวทางในการออกแบบ

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นตอนการเลือกพื้นที่ทดลองออกแบบ วิเคราะห์พื้นที่ การออกแบบโครงการทดลอง

1.4.1. การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารด้านต่างๆ (Literature review) เพื่อรวบรวมประเด็นและทบทวนข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาประเด็นคำถามและสร้างข้อสรุปมุมมองเชิงวิพากษ์ (Critical point of view) ที่จะนำไปทำการสำรวจพื้นที่

1.4.2. การสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา

ศึกษารูปแบบพื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่ ตามมุมมองเชิงวิพากษ์ที่ได้มาจากการสรุปทบทวนวรรณกรรมเลือกพื้นที่กรณีศึกษาชุมชนตลาดช่างเคียน เชียงใหม่ นำเสนอรูปแบบพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นจากการสำรวจ

การสำรวจพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลกายภาพและสังคมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งขึ้น โดยใช้ การสังเกต สัมภาษณ์เบื้องต้น จดบันทึก ร่างภาพผังบริเวณและการจัดพื้นที่ของตลาดข้างเคียง การเริ่มต้นและสิ้นสุดการขายของตลาดตามเวลาในรอบวันตั้งแต่เวลา 06.00 น. ถึงเวลา 23.00 น. ตลอดจนการบันทึกภาพกิจกรรม บรรยากาศและทัศนียภาพที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้จะนำประมวลผล เบื้องต้น เพื่อสร้างแนวทางในการออกแบบในขั้นต่อไปโดยทำการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

- 1) ข้อมูลทางกายภาพพื้นฐาน ประวัติของตลาดข้างเคียง
- 2) การจัดแบ่งการใช้งานพื้นที่ลักษณะการใช้พื้นที่ การแบ่งขอบเขต ตลาดข้างเคียง
- 3) การจัดรูปแบบร้านค้าและการสัญจรที่เกิดขึ้นภายในตลาดข้างเคียงในแต่ละช่วงเวลา
- 4) การต่อรองที่เกิดขึ้นในตลาดข้างเคียง

1.4.3. ขั้นตอนสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา

จากข้อมูลที่ได้จากการการสำรวจพื้นที่ขั้นต้นนำข้อมูลที่ได้มาสู่การวิเคราะห์เชิงพื้นที่ (Spatial analysis) ประกอบด้วย สรุปข้อมูลภาคบรรยาย ผังบริเวณ (Site plan) ผังการใช้พื้นที่ (Spatial map) ผังการก่อรูปของตลาดตามเวลา (Morphological map) เพื่อหาลักษณะการใช้พื้นที่และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างพื้นที่และการต่อรองของผู้คน ความหมายของพื้นที่สาธารณะในปัจจุบัน รูปแบบพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้น

1.4.4. สรุปข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา (แนวทางในการออกแบบ)

จากข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากการสำรวจ นำข้อมูลที่ได้มาสู่การวิเคราะห์ แนวทาง เพื่อเป็นข้อมูลหลักที่ตอบวัตถุประสงค์และคำถามที่ตั้งขึ้นดังนี้

- 1) จัดกลุ่ม อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ทฤษฎีที่ว่าด้วยพื้นที่สาธารณะและแนวคิดของการต่อรองบนพื้นที่สาธารณะ
- 2) วิเคราะห์และวิพากษ์ ความหมายและการใช้พื้นที่สาธารณะที่ผู้วิจัยพบเจอ ในสังคมเมือง เชียงใหม่
- 3) นำเสนอแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะ โดยอาศัยแนวความคิดพื้นที่แห่งกลวิธี (Space of tactics)

1.4.5. ขั้นตอนการเลือกพื้นที่ทดลองออกแบบ

เมื่อทำการสำรวจพื้นที่และจัดกลุ่มของลักษณะพื้นที่สาธารณะรูปแบบใหม่ตามที่ผู้วิจัยพบเจอแล้ว นำข้อสรุปนั้นมาเป็นเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ทดลองการออกแบบ โดยเลือกจากพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงหรือสอดคล้องกับพื้นที่กรณีศึกษา วิเคราะห์พื้นที่ที่เลือกมา (Site analysis) ทำการเปรียบเทียบให้คะแนน (Site criteria) พื้นที่ที่เลือกมาเพื่อได้มาซึ่งพื้นที่ทดลองการออกแบบที่เหมาะสมกับแนวทางการออกแบบที่สรุป

การทดลองออกแบบพื้นที่ทดลองการออกแบบเมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลหาขอบเขตการออกแบบเพื่อการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะซึ่งได้จากสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่กรณีศึกษาแล้วจากนั้นทดลองนำเอากรอบการออกแบบที่ได้มาออกแบบกับตัวพื้นที่ทดลองการออกแบบ เพื่อเป็นทางเลือกในการออกแบบตัวอย่างของงานวิจัยชิ้นนี้

1.4.6. การประเมินสรุปผล

- 1) สรุปผลวิจัยตามวัตถุประสงค์
- 2) นำเสนอข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

ภาพที่ 1-2 แผนภาพแสดงขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 สามารถจัดกลุ่ม อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ทฤษฎีที่ว่าด้วยพื้นที่สาธารณะและแนวคิดของการต่อรองบนพื้นที่สาธารณะ

1.5.2. สามารถวิเคราะห์และวิพากษ์ ความหมายและการใช้พื้นที่สาธารณะในสังคมเมืองเชียงใหม่

1.5.3. สามารถนำเสนอแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะ โดยอาศัยแนวความคิดพื้นที่แห่งกลวิธี (Space of Tactics)

1.6 นิยามคำศัพท์หรือคำจำกัดความ

“ช่วง” แปลว่า ลาน คือเป็นพื้นที่ว่างๆ โลง สำหรับเป็นสถานที่จัดพิธีกรรมต่างๆ หรือกิจกรรมของชุมชน ถ้าเป็นบริเวณลานสนามหน้าบ้าน ก็จะเรียกว่า ช่วงบ้าน ถ้าเป็นช่วงส่วนกลาง เช่น ช่วงวัด เป็นต้น

“พื้นที่ที่เกิดจากการพัฒนาประเทศ” ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง พื้นที่ที่เกิดจากการพัฒนาประเทศตามนโยบายของภาครัฐหรือผู้มีอำนาจ มีข้อกำหนดของกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ของสังคม เทียบได้กับการพัฒนาเมืองที่มีลักษณะพัฒนาจากเบื้องบน (Top down)

“พื้นที่ที่เกิดจากการพัฒนาแบบฐานล่าง” (Bottom up) คือลักษณะพื้นที่ ที่ผู้ใช้พื้นที่แสดงตัวตนหรือการปรับตัวในการเข้าใช้พื้นที่ที่มีข้อกำหนดกฎเกณฑ์ที่ไม่สอดคล้องกับผู้ใช้งาน โดยการปรับตัวโดยไม่ยอมถูกกดทับจากข้อกำหนดทางสังคมของระบบการพัฒนาจากเบื้องบน (Top down)

“พื้นที่สาธารณะ” ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึงรูปแบบของพื้นที่สาธารณะเฉพาะตัวที่เกิดขึ้นจากการต่อรองพื้นที่ สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับพื้นที่ในชีวิตประจำวัน โดยอาศัยแนวความคิดพื้นที่แห่งกลวิธี (Space of Tactics)

“ยุทธวิธี” (Strategy) การใช้ อำนาจ การควบคุม วิธีแห่งการครอบครอง เช่น กฎระเบียบของสังคม กฎหมาย กฎกติกา

“กลวิธี”(Tactics) ปฏิบัติการ หรือการกระทำบางอย่างที่อยู่นอกเหนือจากกฎเกณฑ์ กฎระเบียบต่างๆ ไม่เชื่อและเคารพในกฎเกณฑ์ทางสังคมที่หยิบยื่นให้ หลบหลีกเพื่อให้ได้มาซึ่งความอะลุ่มอล่วยในการใช้พื้นที่ปรับตัวจากกลไกของการควบคุม มีลักษณะของการเป็นตัวคนสูง

บทที่ 2

ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เป็นการสร้างความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ ความหมายและพื้นที่ในชีวิตประจำวันที่สัมพันธ์กับการใช้พื้นที่ในเมือง มองภาพรวมของคำว่าพื้นที่สาธารณะ ประเด็นที่พบเจอที่ผู้วิจัยสนใจให้ความหมายแล้วจึงสรุปแนวคิดของงานวิจัย

ในบทนี้จะกล่าวถึงความหมายและการใช้พื้นที่สาธารณะของตะวันตกและการวิพากษ์พื้นที่สาธารณะของไทย แนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องของพื้นที่สาธารณะ ปัจจัยที่ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่ดีที่สรุปได้จากวรรณกรรม พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาของสังคมแบบพัฒนาจากเบื้องบน (Top down) ปัญหาของพื้นที่สาธารณะที่ส่งผลต่อรูปแบบของการใช้พื้นที่สาธารณะในปัจจุบัน (Bottom up) ซึ่งมีทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องรวมถึงทฤษฎีเชิงที่ว่างของ มิเชลล์ เดอเซอว์โต (Michel de Certeau) ของการปรับตัว เอาตัวรอด การต่อรอง ยุทธวิธี กลวิธี การสร้างให้เกิดช่องทางการใช้พื้นที่โดยการต่อรองอำนาจ โดยตัวของผู้ใช้งานแสดงออกมาเอง ปรับเปลี่ยนดัดแปลงพื้นที่ให้สอดคล้องกับตัวตนและกิจกรรมของผู้ใช้เอง ซึ่งนำมาอธิบายได้ถึง พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

แนวคิดข้างต้นกล่าวได้ว่าสนใจ รูปแบบของพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นจากการต่อรองพื้นที่ สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับพื้นที่ในชีวิตประจำวัน การใช้ยุทธวิธีกับกลวิธีในการต่อรองพื้นที่ การเอาตัวรอด ปัจจัยที่ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่ดี วิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวและอธิบายสำรวจพื้นที่ เพื่อนำมาถอดรายละเอียดไปใช้ในหาแนวทางการออกแบบในการทดลองการออกแบบต่อไป

การทบทวนวรรณกรรมทั้งหมดแบ่งเนื้อหาออกเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

- 2.1 การใช้พื้นที่สาธารณะของตะวันตกและการวิพากษ์พื้นที่ สาธารณะของไทย
- 2.2 แนวคิดที่ว่าด้วยพื้นที่สาธารณะ
- 2.3 ทฤษฎีเชิงที่ว่างและแนวคิดของ มิเชลล์ เดอเซอว์โต (Michel de Certeau)
- 2.4 ปัจจัยที่ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่ดี
- 2.5 สรุปมุมมองเชิงวิพากษ์ (Critical point of view)
- 2.6 พื้นที่สาธารณะเมืองเชียงใหม่

2.1 การใช้พื้นที่สาธารณะของตะวันตกและการวิพากษ์พื้นที่สาธารณะของไทย

2.1.1 พื้นที่สาธารณะของตะวันตก

ลักษณะของพื้นที่สาธารณะของตะวันตกมาจากการพัฒนาผังเมืองที่เป็นแบบแผน ที่ชัดเจนและจงใจ ลักษณะของพื้นที่สาธารณะเกิดขึ้นตามกลางเมือง เรียกว่าพลาซ่า (Plaza) บางทีก็เป็นใจกลางเมืองหรือ ย่านการค้า (Time square) ซึ่งพลาซ่าเกิดขึ้นตั้งแต่ในอดีต นั้นมักเกิดจากการโอบล้อมของตัวอาคารอยู่บริเวณใจกลางเมืองมักมีแกนกลางหลักบอกตำแหน่งที่สำคัญของเมือง หรือเป็นแหล่งประชากรหนาแน่นเป็นพื้นที่ทำเลทองทางด้าน เศรษฐกิจ การเมือง การค้า ศูนย์รวมของเมือง ลักษณะของการใช้พื้นที่สาธารณะ มักเป็นกลางแจ้งเป็นส่วนมาก เพราะวัฒนธรรมของคนตะวันตก อุณหภูมิของภูมิประเทศแถบตะวันตกส่วนใหญ่เป็นเมืองหนาว บางประเทศมีฝนตกบ่อยเกือบตลอด เมื่อมีแสงแดดก็เป็นที่ชื่นชอบ ผู้คนก็จะหลั่งไหลเข้ามาใช้พื้นที่สาธารณะของเมือง ทำกิจกรรมต่างๆอยู่เสมอ เป็นพื้นที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนทางกายภาพสูง สภาพอากาศ อุณหภูมิ บรรยากาศ โดยเฉพาะแสงแดดมีผลต่อการเข้ามาใช้งานพื้นที่สาธารณะมากในฝั่งตะวันตก

ส่วนพื้นที่สาธารณะของสังคมตะวันออกเริ่มมาจากโครงสร้างตามความสัมพันธ์ทางเครือญาติ การใช้พื้นที่เป็นพื้นที่ร่วมกันของบ้านเรือน อาจกล่าวได้ว่าผู้คนในฝั่งตะวันออกมีความสนิทสนมผูกพันต่อครอบครัว มากกว่าผู้คนในฝั่งตะวันตก ธีววรรณ โอพารัตน์มณี อภิปรายแนวคิดการเกิดของถนนคนเดินกับพื้นที่ในวิถีชีวิตของโลกตะวันออกที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันไว้ว่า เนื่องด้วยพื้นที่ในเมืองของโลกตะวันออกตั้งอยู่บนฐานของสังคมเพาะปลูกและถูกวางความสัมพันธ์ตามระบบเครือญาติ จึงมีการเชื่อมต่อกันของบ้านต่อบ้าน โดยมีลานหรือทางเชื่อมใช้ร่วมกัน ทำให้เนื้อเมืองมีความซับซ้อน เกิดการขยายต่อออกไปอย่างไม่เป็นระบบ พื้นที่ถนนเป็นพื้นที่รอยต่อของการใช้ชีวิตทั้งในเชิงพื้นที่และเวลา ที่เอื้อให้มีการใช้พื้นที่ที่ปรับเปลี่ยนอย่างร่วมสมัย การเกิดขึ้นของตลาดนัดถนนคนเดินหรือแม้แต่แผงลอยริมทาง ไม่เพียงแต่ตอบสนองต่อบทบาทที่เปลี่ยนไปของเมือง แต่ยังตอบสนองต่อวิถีชีวิตของสังคมเมือง ตะวันออกมีพื้นฐานมาจากสังคมเกษตรกรรม เมืองจึงเกิดจากการทำพื้นที่ป่าให้เป็นพื้นที่ทำกิน เป็นไร่ นา และขยายเป็นพื้นที่อยู่อาศัย ดังนั้นพื้นที่เคลื่อนจากความเป็นส่วนตัว ในครอบครัว, วงศาคณาญาติ, ชุมชน มาสู่ความเป็นสาธารณะ ลักษณะพื้นที่เกิดจากการขยายตัวของจำนวนประชากรและการจัดระบอบการปกครองจากสังคมชนบทสู่สังคมเมือง พื้นที่สาธารณะของตะวันตกและตะวันออกมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก เนื่องจากพื้นที่สาธารณะของตะวันตกมาจากการพัฒนาผังเมืองที่เป็นแบบแผน มาตั้งแต่แรก ต่างจากพื้นที่สาธารณะของตะวันออกที่โครงสร้างของเมืองมาจากสังคม

---

¹ธีววรรณ โอพารัตน์มณีกุล. (2547). ถนนคนเดินในเขตเมืองเชียงใหม่, หน้า 121-142

เกษตรกรรมและโครงสร้างของเมืองเป็นไป ตามความสัมพันธ์ทางเครือญาติ อีกทั้งเรื่องของสภาพ อากาศและสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี สังคมและประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน

แต่ในอีกด้านหนึ่งขณะที่ประเทศตะวันตกออกเริ่มมีการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยตะวันตก ก็ได้รับอิทธิพลเรื่องพื้นที่สาธารณะมาจากตะวันตกเช่นกัน ไม่ว่าจะได้รับอิทธิพลมาจาก การวางผัง เมือง วัฒนธรรม การล่าอาณานิคมหรือการตกเป็นเมืองขึ้นของฝั่งตะวันตก ส่งผลต่อการใช้พื้นที่ สาธารณะทั้งสิ้น เช่น เกิดลานกลางเมือง เกิดสวนสาธารณะต่างๆ แต่เนื่องจากความแตกต่างกัน ในหลายแง่มุมที่ได้กล่าวมา ทำให้พื้นที่สาธารณะที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตกเกิดปัญหาและ ช่องว่างของการใช้พื้นที่ พื้นที่สาธารณะถูกกำหนดด้วยข้อจำกัด ด้วยรูปแบบ ไม่สอดคล้องกับ การดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่ ส่งผลต่อพื้นที่สาธารณะในหลายแง่มุม เช่นการที่ผู้คนใช้คำว่าพื้นที่ สาธารณะเป็นพื้นที่รองรับการบริโภค จำกัดการเข้าถึง เป็นพื้นที่หาผลกำไรของเอกชนหรือ กลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งไป พื้นที่สาธารณะที่รับอิทธิพลมาจากตะวันตกนั้นขาดความมีชีวิตชีวา ของวัฒนธรรมและบริบทเดิมของพื้นที่ไป

2.1.2 การวิพากษ์พื้นที่สาธารณะของไทย

ในสมัยอดีตของไทยไม่ปรากฏคำว่า พื้นที่สาธารณะ แต่เป็นลักษณะการใช้พื้นที่ร่วมกัน มากกว่า คำว่าพื้นที่สาธารณะ ในประเทศไทยเริ่มมาปรากฏในยุคของการพัฒนาประเทศ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ห้า ที่ได้้นำคำว่าพื้นที่สาธารณะเข้ามาพร้อมกับ วัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งปรากฏอยู่ในบทความพื้นที่ถนนราชดำเนินในมิติวัฒนธรรม

การใช้พื้นที่ร่วมกันของไทยในสมัยอดีต ของบ้านเรือน หมู่บ้าน เช่น ลานบ้าน ลานหมู่บ้าน ลานเมือง ลักษณะการแบ่งการใช้งานพื้นที่ตามวิถีชีวิตของผู้คน การใช้พื้นที่ร่วมกันเริ่มจาก ลานบ้าน ของแต่ละครอบครัว เป็นพื้นที่ที่มีความเป็นส่วนตัวสูงเป็นพื้นที่ของคนในครอบครัว เพื่อนสนิทญาติ มาพูดคุยทำกิจกรรมร่วมกัน ความเป็นส่วนตัวนี้ถูกปิดกั้นและล้อมด้วยรั้วบ้านซึ่งมีทั้งรั้วบ้าน ที่ไม่มีติดชิด และกึ่งเปิดโล่ง พื้นที่ที่เกิดขึ้นไม่ได้ปกปิดทั้งหมด พื้นที่ลักษณะใหญ่ขึ้นมาจากลานบ้าน คือ ลานของหมู่บ้าน เป็นพื้นที่ของหมู่บ้านที่แต่ละครอบครัวมาร่วมกันเพื่อทำกิจกรรมของชุมชน ความเป็นกึ่งสาธารณะนี้ จะมีมากแต่ในเฉพาะกลุ่มคนเท่านั้น เช่น กลุ่มเพื่อน กลุ่มโรงเรียน หรือ กลุ่มกิจกรรม พื้นที่ที่เกิดขึ้นจะมีขนาดใหญ่เพื่อใช้ทำกิจกรรมเฉพาะกลุ่ม ลักษณะความเป็นส่วนตัว ก็จะน้อยลงแต่มีอยู่ในกลุ่ม ที่ทำกิจกรรมร่วมกันเท่านั้น เหมือนการใช้พื้นที่ของลานหมู่บ้านขยายตัว ของเมืองเกิดเป็นลานเมือง เป็นที่ชุมนุมของหลายๆ ชุมชนในระดับเมืองเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน ในทำนองเดียวกันกับพื้นที่สาธารณะ (Public) ดังนั้นการใช้พื้นที่ของไทยส่วนใหญ่เกิดจาก ความสัมพันธ์ สนิทสนมของผู้คนในครอบครัวและเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นลักษณะการใช้พื้นที่ที่เห็นได้ อย่างชัดเจนในสังคมไทยสมัยอดีต อีกทั้งด้วยลักษณะนิสัยของคนไทยที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ระหว่างญาติสนิท มิตรสหาย เพื่อนบ้าน ทำให้ลักษณะการใช้งานพื้นที่เป็นลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน เช่นพื้นที่ที่เกิดขึ้นในเรือนนอนในยุคแรกๆ ก็ไม่ได้มีความเป็นส่วนตัวสูง เพราะไม่มีการกั้นพื้นที่ห้องนอนเป็นของแต่ละบุคคล แต่เป็นการจัดสรรพื้นที่การนอนเป็นสัดส่วนมากกว่าดังนั้นพื้นฐานการใช้พื้นที่ของไทยจึงเป็นการใช้พื้นที่ร่วมกัน มากกว่าจะเป็นพื้นที่ส่วนตัวของแต่ละบุคคล

ประวัติศาสตร์คำว่าพื้นที่สาธารณะที่ปรากฏในไทย คือ เริ่มจากพื้นที่ทุกพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัยของประชาชนล้วนเป็นที่ดินถึงครองของกษัตริย์ทั้งสิ้น ทรัพย์สิน ที่ดิน พื้นที่ต่างๆ ที่ประชาชนใช้เป็นสมบัติของกษัตริย์ที่ปกครองดินแดนไทยอยู่ ประชาชนอยู่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ไม่มีสิทธิในการถือครองพื้นที่ขึ้นอยู่กับกษัตริย์จะมอบที่ดินให้เป็นที่ทำมาหากิน ที่อยู่อาศัยของประชาชน ดังนั้นพื้นที่ทุกพื้นที่ถือเป็นที่ของพระมหากษัตริย์ คำว่าพื้นที่สาธารณะจึงเกิดจากที่กษัตริย์นำเอาอิทธิพลตะวันตกมาใช้ ที่เห็นได้อย่างชัดเจนเป็นแบบแผนคือ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่สี่ ให้สร้างสวนสาธารณะ หรือ พระราชอุทยานสราญรมย์ เมื่อ พ.ศ. 2409 สวนสาธารณะแห่งแรกของไทยซึ่ง นำแบบอย่างมาจาก กรีนปาร์ก (Green Park) ของอังกฤษเป็นสวนสาธารณะอยู่ตรงข้ามกับพระบรมมหาราชวัง ไปทางทิศตะวันออกนับเป็นสวนสาธารณะที่แรกของประเทศไทยแต่ใช้ในราชวงศ์และบุคคลชั้นสูงเท่านั้น ไม่นานญาติให้ประชาชนทั่วไปเข้าใช้ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้า พระราชทานให้กับรัฐบาล ในพ.ศ. 2503 คณะรัฐมนตรีได้มีมติมอบสวนสาธารณะให้แก่กรุงเทพมหานครเพื่อปรับปรุงเป็นสวนสาธารณะแก่ประชาชนทั่วไปนับเป็นพื้นที่สาธารณะตามแบบแผนของชาติตะวันตกแห่งแรกของประเทศไทย²

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ห้า ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตกเป็นส่วนมากในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นการปกครอง การพัฒนาประเทศรวมถึงวัฒนธรรมและธรรมเนียมบางอย่างก็ได้นำของตะวันตกมาใช้โดยตรง เนื่องจากทรงไปเรียนที่ประเทศอังกฤษเป็นเวลานาน ในสมัยนั้นนอกจากสวนสาธารณะที่ได้กล่าวมาเป็นที่สาธารณะตามแบบแผนของตะวันตกแล้ว ถนนราชดำเนินเป็นหนึ่งในพื้นที่สาธารณะที่สำคัญของไทยในสมัยนั้น และเป็นเสมือนหนึ่งในกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นภายใต้โครงการที่ต้องการเปลี่ยนแปลงพัฒนาประเทศให้มีความสวยงามทันสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงวางพื้นฐานของเมืองใหม่ มีการเลิกทาสวางรากฐานประชาธิปไตย พัฒนาเมือง มีการสร้างถนนราชดำเนิน ซึ่งเป็นเส้นทางสาธารณะหลักแสดงถึงการให้ความหมายแก่พื้นที่ทางสังคม ถนนสายนี้จึงเป็นฉากของเจริญความทันสมัย และความมีวัฒนธรรมเพื่อเสนอต่อนานาชาติอารยประเทศ ต่อเมื่อประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นการปกครองภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญและได้รับการสร้างความหมายว่าเป็นพื้นที่ที่แสดงออกถึงความทันสมัย มีวัฒนธรรม

---

² วิภา เจริญประไพ. (2552). *พื้นที่ถนนราชดำเนินในมิติวัฒนธรรม*, หน้า 8.

หัดเทียบกับอารยประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่สภาพทางกายภาพของถนนราชดำเนินเวดล้อมด้วยสิ่งก่อสร้างตามแบบจารีตและแบบตะวันตกหลายยุคสมัย รัฐบาลจึงมีนโยบายจัดให้ถนนราชดำเนินเป็นถนนสายวัฒนธรรมแต่ภาพลักษณ์แท้จริงซึ่งผู้คนส่วนใหญ่ให้ความหมายแก่ถนนสายนี้คือถนนสายประวัติศาสตร์ทางการเมือง เนื่องจากได้เกิดเหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองบนถนนสายนี้หลายครั้งต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน การชุมนุมร่วมกันของกลุ่มผู้เรียกร้องก็สะท้อนออกถึงความเป็นวัฒนธรรมชุมชนที่มีกฎเกณฑ์การดำรงอยู่ร่วมกัน การเอื้ออาทร ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งขาดหายไปในความเป็นสังคมเมืองปัจจุบัน³ รวมถึงการเป็นหนึ่งในพื้นที่สาธารณะสำคัญถนนราชดำเนินนับได้ว่าเป็นเส้นทางสาธารณะในการให้ความหมายแก่พื้นที่ทางสังคมผ่านความศิวิไลซ์ที่เริ่มเกิดขึ้นในอดีตล่วงเลยมาถึงปัจจุบัน เป็นวัฒนธรรมที่แสดงต่อต่างชาติเป็นพื้นที่สัญลักษณ์ เกี่ยวพันกับเรื่องราวของการเปลี่ยนแปลง

ถนนราชดำเนินเป็นกรณีตัวอย่างที่ชัดเจนมากที่ทำให้พื้นที่สาธารณะของไทยเกิดการเปลี่ยนแปลง ตามการปรับโครงสร้างการพัฒนาประเทศ วางผังเมือง แบบแผนตามชาติตะวันตก ต้องการให้เมืองมีความสวยงามทันสมัย เริ่มมีการสร้างสวนสาธารณะเกิดขึ้นในแต่ละหัวเมือง การพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแผนพัฒนาประเทศการยึดครองพื้นที่สาธารณะประโยชน์ การขยายถนน วางผังเมือง ล้วนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่สาธารณะของไทย การเพิ่มจำนวนสวนสาธารณะมากขึ้นจะเห็นได้ว่าการเกิดพื้นที่สาธารณะของไทยมาจากผู้นำ กษัตริย์นำอิทธิพลมาจากตะวันตก ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีทำให้ประเทศพัฒนาอย่างรวดเร็วเท่าทันนานาประเทศและรอดจากการถูกดูถูกว่าเป็นเมืองที่ล่าหลัง รอดจากการเป็นเชลยสงคราม แต่พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงพัฒนาอย่างรวดเร็วนั้นไม่สามารถรองรับการใช้งานของประชาชนได้ทั้งหมด เช่น สวนสาธารณะสมัยอดีตเป็นพวกขุนนางในวังและวงศ์กษัตริย์เท่านั้นที่สามารถเข้าไปใช้งานได้ ถนนราชดำเนินในฐานะถนนสายประวัติศาสตร์ทางการเมืองและความศิวิไลซ์ ผู้เข้าไปใช้งานก็จำกัดกลุ่มคนสังคมเมือง คนมีการศึกษาในยุคนั้น ชาวบ้านประชาชนทั่วไปเข้าไม่ถึงกับการรับวัฒนธรรมพื้นที่สาธารณะของตะวันตก ทำให้เกิดช่องว่างของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่สาธารณะ เมื่อผู้คนปรับตัวไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง จึงเกิดการเลือกรับการปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่สาธารณะนั้น ทำให้เกิดรูปแบบพื้นที่สาธารณะรูปแบบใหม่ขึ้นในสังคมไทย จากการประยุกต์และปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่นั่นเอง

พื้นที่สาธารณะของไทยในปัจจุบัน อย่างที่กล่าวมาข้างต้นพื้นฐานในอดีตได้รับอิทธิพลเริ่มต้นมาจากตะวันตกจากการที่กษัตริย์นำวัฒนธรรมและการพัฒนาต่างๆ เข้ามา เมื่อมีการเปลี่ยน

---

³ วิไล เอี่ยมประไพ. (2552). พื้นที่ถนนราชดำเนินในมิติวัฒนธรรม, หน้า 10-14.

การปกครอง มีเรื่องการเมืองมาเกี่ยวข้อง พื้นที่สาธารณะในสังคมไทยก็มีการแสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ของพื้นที่ดังเช่นถนนราชดำเนินที่กล่าวมาแต่นั้นเป็นเพียงรูปแบบที่เกิดขึ้นของพื้นที่สาธารณะตามการพัฒนาของเมืองเท่านั้น การใช้พื้นที่แบบเก่าก่อนได้รับอิทธิพลตะวันตก เช่น ลานบ้าน ลานหมู่บ้านหายไป พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นตามแบบแผนผู้คนอาจจะเข้าถึงได้ยาก ในอีกด้านหนึ่งการใช้พื้นที่ของไทยเกิดขึ้นจากการดำรงชีวิตประจำวัน เช่นพื้นที่บาทวิถีจากการตัดขยายถนน การวางผังเมืองมีการเข้าไปใช้พื้นที่ไม่ใช่เป็นเพียงบาทวิถีเท่านั้น ยังเป็นพื้นที่พบปะ ค้าขาย อีกด้วย บ้างพื้นที่ของบาทวิถีที่มีร่มเงา ก็จะเกิดการใช้อพื้นที่ขึ้น เป็นต้น แต่มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับ การใช้งาน

ดั่งที่ ไชศรี ภักดีสุขเจริญ กล่าวว่าประเทศไทยซึ่งเป็นเมืองร้อน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้ต้องการร่มเงา พื้นที่ของไทย เป็นพื้นที่ปะทะสังสรรค์อย่างไม่มีพิธีรีตองของผู้คนในชุมชน ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นพื้นที่ที่ถูกออกแบบ เป็นพื้นที่ว่างสาธารณะ ไม่มีการใช้พลังงานเชื้อเพลิงของยานพาหนะ มีแต่การเดินเท้า ร่มเงาจากชายคาอาคาร ต้นไม้ เป็นพื้นที่ทางสังคมขนาดเล็กๆ ที่มีขึ้นเชิงในการเชื่อมต่อมุมมอง จากพื้นที่สู่พื้นที่⁴ ซึ่งก็ตรงกับแนวความคิดของนักวิชาการและนักออกแบบตะวันตก เจน จาคอป (Jane Jacobs) ที่กล่าวว่าพื้นที่ที่มีถนนตัดผ่านแต่ถนนนั้นมิใช่ การเป็นถนนสำหรับยานพาหนะ แต่เป็น เสมือนบาทวิถีขนาดใหญ่ เป็นทางทำให้ผู้คนเดิน คนเดินเท้า (Pedestrians) ที่สัญจรโดยอิสระ สามารถสร้างชีวิตสังคมเมืองที่สมบูรณ์แบบและยั่งยืนที่สุดพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของคนเดินทางเท้า ถนนและทางเดินเท้า คือดัชนีวัดคุณภาพของเมือง เมืองที่น่าสนใจคือเมืองที่มีถนนและทางเท้าที่มีชีวิตชีวาถนนและบาทวิถีเป็นพื้นที่ รองรับชีวิตสังคมของคนในเมืองได้ดีที่สุด⁵ และตรงกับ เจน เกล (Jan Gehl) ที่ให้ความสำคัญกับการเดินเท้าบนบาทวิถีรวมถึงสภาพแวดล้อม⁶

จากแนวคิดที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น เมื่อมองย้อนกลับมาสังเกตพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้น ในประเทศไทยนั้น จะเห็นได้ว่าการเดินถนน ทรอกชอยเป็นลักษณะพื้นที่สาธารณะที่พบเห็น ได้ทั่วไปในเมืองไทย ซึ่งมีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก เพราะพื้นที่ทางเท้าของไทยนั้น มีความซับซ้อนของการใช้พื้นที่อยู่มาก มีกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่บาทวิถีที่นอกเหนือจาก การเดินเท้าปกติ มีการพบปะผู้คน มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า พื้นที่บาทวิถีกลายเป็นพื้นที่ ทำมาหากินของผู้คนในสังคมเมือง เกิดจุดผ่อนผันขึ้น ด้วยลักษณะนิสัยของคนไทยที่สามารถ ต่อรองได้ ใจดี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความอะลุ่มอล่วย กัน ได้เป็นพื้นฐาน จนเกิดกิจกรรมอื่นขึ้น

⁴ ไชศรี ภักดีสุขเจริญ. (2550). *ชอยลัดประหยัดพลังงาน : พื้นที่ว่างสาธารณะขนาดเล็ก-พื้นที่ทางสังคมของชุมชน ไทย*, หน้า 17-22.

⁵ Jane Jacobs.(1961). *The Death and life of Great American Cities*.New York : Random House, 5-12

⁶Jan Gehl. (2001). *Life Between Buildings :Using Public Space*, Copenhagen, 27-32

บนบาทวิถีของเมืองไทย พื้นที่บนทางบาทวิถีเป็นกลายส่วนหนึ่งของพื้นที่กิจกรรมประจำวันไป โดยปริยาย เช่น ตลาด, โต๊ะรุ่ง, รถเข็นขายอาหาร, วินมอเตอร์ไซด์ ฯลฯ ซึ่งผู้วิจัยมองว่าพื้นที่ลักษณะนี้เป็นพื้นที่สาธารณะอีกแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในเมืองไทย เพราะเกิดกิจกรรมใหม่ ทำให้เมืองมีชีวิตชีวาก่อการปรับตัวของผู้คนในการใช้พื้นที่ สะท้อนให้เห็นถึงการต่อรองการใช้พื้นที่ที่ถูกออกแบบมาเพื่อรองรับการพัฒนาของเมือง แต่ไม่สอดคล้องกับการใช้ชีวิตของผู้คนเท่าที่ควร

2.2 แนวคิดของพื้นที่สาธารณะ

2.2.1 ความหมายของพื้นที่สาธารณะ

ความหมายของคำว่าพื้นที่สาธารณะมีผู้ให้คำนิยามไว้มากมายหลากหลายรูปแบบ ทั้งทางกายภาพ นามธรรม มิติทางสังคม ในทางกายภาพพื้นที่สาธารณะ เป็นพื้นที่ของผู้คนในสังคมที่เปิดกว้างให้แก่ทุกคนเข้ามาใช้ แลกเปลี่ยนความคิดทำกิจกรรมร่วมกันได้ อย่างเสรีโดยอยู่ภายใต้ กฎเกณฑ์ของสังคม บราวน์ วิม (Blauw Wim) ได้ให้คำนิยามของพื้นที่สาธารณะว่าเป็นพื้นที่ที่เปิดให้กับสาธารณชน แม้ว่าในทางปฏิบัติจะมีข้อจำกัดในการเข้าถึงในระดับที่แตกต่างกันเสมอ เฉพาะบางคนบางกลุ่ม การเข้าถึงขึ้นอยู่กับเงื่อนไขบางอย่าง การบังคับสายตา ไปจนถึงการเข้าถึงได้ยาก การเป็นที่คาดหมายว่า พื้นที่สาธารณะจะต้องกระตุ้นชีวิตสาธารณะ และเป็นพื้นที่ของการพบปะสังสรรค์⁷ หรือ ความหมายเชิงนามธรรมที่ เจอร์เกน ฮาเบอร์มาส (Jürgen Habermas) กล่าวไว้คือ อาณาบริเวณที่ซึ่งสมาชิกในสังคมสามารถสรรสร้าง หรือแลกเปลี่ยนความคิดได้อย่างเสรี⁸ พื้นที่สาธารณะนอกจากจะเป็นพื้นที่ส่วนรวมแล้ว ยังเป็นพื้นที่เชื่อมคนและกิจกรรมทำให้ผู้คนเกิดสัมพันธ์ต่อกันด้วย เหมือนแนวคิดของ โจเซฟ โรลทรี (Joseph Rowntre) องค์ประกอบของผู้คนทั่วไปใช้ในการตัดสินใจที่จะใช้ประโยชน์จากสถานที่นั้นๆ พอๆ กับใช้ประโยชน์ทางกิจกรรมก็เป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำให้พื้นที่สาธารณะประสบความสำเร็จ กิจกรรมต่างๆ คือ อีฐูที่ก่อตัวเป็นสถานที่หนึ่งๆ มันเป็นเหตุผลที่ว่า ทำไมผู้คนมาใช้พื้นที่ในครั้งแรก แล้วต่อมาทำไมเขาถึงกลับมาอีกในภายหลัง มันทำให้สถานที่ต่างๆ มีความแตกต่างออกจากกัน เมื่อไรที่ผู้ที่มาเยือนเห็นหรือกระทำเอง ไม่ว่าจะเป็นการทักทาย พุดคุยระหว่างเพื่อนบ้าน และความรู้สึบบายๆ ที่จะพุดคุยกับคนแปลกหน้า ซึ่งมีแนวโน้มที่จะรู้สึกได้ถึงความเป็นกันเองและความเป็นชุมชนของสถานที่ซึ่งทำให้เกิดกิจกรรมทางสังคมตามมา ทำให้สถานที่นั้นประสบความสำเร็จในฐานะพื้นที่สาธารณะ⁹

⁷ Blauw P.Wim. (1996). *The Meaning and Use of Public Space*. Ernesto : G. Arias, 239-251

⁸ Habermas Jurgen.(1989). *The Structural Transformation of Public Sphere*, Cambridge: MIT Press.

⁹ Joseph Rowntre.(2008) *Foundation Project for Public Space Inc: The social value of public space*, 2-13.

นอกจากจะมีผู้คนเข้ามาใช้ทำกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่แล้ว พื้นที่นั้นยังเป็นพื้นที่ที่สะท้อนชีวิตประจำวันกิจกรรมที่ทำอีกด้วย

2.2.2 พื้นที่สาธารณะจากการพัฒนาจากแบบเบื้องบน (Top Down) และลักษณะแบบฐานล่าง (Bottom up)

พื้นที่สาธารณะมีความสำคัญในการพัฒนาเมืองลักษณะของพื้นที่สาธารณะมาจากการพัฒนาวางผังเมืองที่เป็นแบบแผน การวางผังอาคาร การตัดถนน มีแบบแผนของการคมนาคมสาธารณะในเมือง ลักษณะมาจากการพัฒนาจากเบื้องบน คือ นโยบายหรือการวางแผนการพัฒนาจากส่วนกลาง มักจะถูกกำหนด นโยบายจากระดับสูง (แผนพัฒนาระดับชาติ) ข้อดีของการพัฒนาลักษณะนี้คือสังคมพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว สามารถมีแบบแผนที่จะพัฒนาพื้นที่หลายๆ พื้นที่ไปในเวลาเดียวกันได้ ทำให้เมืองพัฒนาอย่างรวดเร็ว แต่การพัฒนาลักษณะนี้ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ ลักษณะของพื้นที่สาธารณะในสังคมไทยในปัจจุบันที่เกิดขึ้นตามระบบการพัฒนาจากเบื้องบน โดยมีเรื่องของการออกแบบพื้นที่สาธารณะเพื่อใช้สำหรับกิจกรรมต่างๆ ของสังคมเมืองซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ล้วนสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองระบบทุนนิยมพื้นที่สาธารณะได้ปรับเปลี่ยนไปเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมในยุคสมัยต่างๆ เช่น ลานหน้าห้างสรรพสินค้าที่ถูกออกแบบมาเพื่อให้เป็นแหล่งรวมผู้คน ใช้เป็นที่นัดพบปะพูดคุย แต่ในขณะเดียวกันก็เพื่อส่งเสริมการค้าให้แก่ห้างสรรพสินค้าด้วย หรือแม้แต่ในบริเวณ สวนสาธารณะซึ่งเป็นสถานที่ที่สามารถประกอบกิจกรรมนันทนาการ และพักผ่อนหย่อนใจได้หลากหลายประเภท เช่น การปิกนิก พายเรือ ว่ายน้ำ ตกปลา เล่นกีฬาต่างๆ บางแห่งมีสาธารณูปการเพื่อการค้าขายสินค้า เกิดขึ้น นิธิ เอียวศรีวงศ์ อธิบายพื้นที่สาธารณะในสังคมไทยไว้ว่า ตั้งแต่แรกความทันสมัยมาสู่ประเทศจนถึงปัจจุบัน เกิดอะไรกับพื้นที่สาธารณะในสังคมไทยสองอย่าง อย่างแรกก็คือ พื้นที่สาธารณะเก่าหายไป ในขณะที่คนเข้าถึงพื้นที่สาธารณะอย่างใหม่ที่เกิดขึ้นได้ยาก หรือต้องเข้าไปภายใต้การกำกับอย่างเข้มงวดรัดกุมจากฝ่ายผู้มีอำนาจ จนพื้นที่เหล่านั้นไม่ได้เป็น "สาธารณะ" จริง อย่างที่สองก็คือ ความไม่เท่าเทียมกันของคนกลุ่มต่างๆ ในการสร้างพื้นที่สาธารณะในสังคมพื้นที่สาธารณะเก่าหายไป¹⁰ เช่น ทางด้านกายภาพช่วงกลางบ้านหายไปเนื่องจากการตัดถนนใหม่ พื้นที่วัดถูกจับจองจากผู้มีอิทธิพล นิธิกล่าวไว้ว่า พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นใหม่ไม่ได้เปิดกว้างให้ทำกิจกรรมทุกอย่าง แต่กลับตกอยู่ในการควบคุมของผู้มีอำนาจ หรือกฎหมายจากภาครัฐ ทั้งๆ ที่มีพื้นที่สาธารณะอยู่ทั่วไปในสังคมไม่ว่าจะเป็น วัด โรงเรียน ลาน ถนนซึ่งตั้งแต่อดีตพื้นที่สาธารณะกับพื้นที่ส่วนตัวในสังคมมีความสัมพันธ์คาบเกี่ยวกันอยู่แต่กับถูก ความทันสมัย การพัฒนาเมืองทำให้พื้นที่เหล่านี้เปลี่ยนไป แม้ใครๆ ก็มีสิทธิ์

¹⁰นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2554). พื้นที่สาธารณะโดยนิธิ เอียวศรีวงศ์. มติชนออนไลน์. ฉบับวันจันทร์ที่ 20 มิถุนายน 2554

ใช้พื้นที่สาธารณะได้ แต่ก็ไม่ได้ใช้อย่างอิสระเสรีตามใจตัวเอง พื้นที่สาธารณะไม่ได้ถูกกำหนดโดยคนที่เข้าไปใช้งาน แต่กลับกำหนดให้เอื้อต่อผลกำไรของกลุ่มคนบางกลุ่ม ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่สาธารณะแบบพัฒนาจากเบื้องบนนี้ ส่งผลทำให้เกิดช่องว่างของการใช้พื้นที่สาธารณะเนื่องจากผู้คนเข้าถึงพื้นที่สาธารณะตามที่กล่าวมายาก ทำให้เกิดการปรับตัวตามจุดเปลี่ยนนั้น รูปแบบพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นผู้ใช้พื้นที่เกิดการปรับตัวแบบเลือกรับปรับเปลี่ยนของผู้คน ซึ่งเป็นลักษณะแบบฐานล่างของผู้ใช้พื้นที่เองโดยไม่ยอมถูกกดทับจากข้อกำหนดทางสังคมของระบบการพัฒนาจากเบื้องบน เจน เกล (Jan Gehl) สถาปนิก นักออกแบบวางผัง ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์พื้นที่สาธารณะในเมืองต่างๆ มากมาย ซึ่งการศึกษาแต่ละครั้ง เกลจะสังเกตจากลักษณะและรูปแบบความเป็นอยู่ของผู้คนเมืองนั้นๆ ลักษณะงานของเกล คือ จะเข้าไปปรับปรุงพื้นที่สาธารณะของเมือง โดยปรับปรุงจากวิถีชีวิตของพื้นที่นั้นๆ ใช้การออกแบบทางสถาปัตยกรรมผนวกกับการวิเคราะห์พื้นที่ที่มามีรูปแบบพื้นที่สาธารณะที่สามารถตอบสนองคนในพื้นที่ที่เข้ามาใช้งาน ให้ดีกว่าเดิม เกลให้ความสำคัญกับผู้คน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนมากกว่าการออกแบบและสร้างสถาปัตยกรรมที่แปลกตาเพื่อดึงดูดผู้คนเพราะเกลเชื่อว่ากิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ของผู้คนขึ้นอยู่กับบริบทและวิถีของพื้นที่ที่ผู้คนอาศัยอยู่

ภาพที่ 2-1 ภาพแสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะกลางแจ้ง 3 ประเภทของ เกล

เกล กล่าวถึงเรื่อง ไลฟ์บีทวีนบิวด์ิง (Life Between Building) ลักษณะของกิจกรรมทางสังคมแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับบริบทที่พวกเขาอาศัยอยู่ ถนนละแวกบ้าน, โรงเรียน, สถานที่ใกล้ที่ทำงาน กิจกรรมทางสังคมในพื้นที่สาธารณะสามารถที่เกิดขึ้นมากคือ การตกทายสนทนาเกิดขึ้นจากความสนใจร่วมกัน กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะแบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ กิจกรรมที่จำเป็นต้องเกิดขึ้น (Necessary activities) เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เช่น ไปโรงเรียน ไปทำงาน ชื่อของ เป็นต้น กิจกรรมแบบที่สองคือ กิจกรรมที่อาจจะเกิดหรือไม่เกิดขึ้นอยู่กับสถานการณ์นั้น (Optional activities) ไม่ทำก็ไม่ผิดอะไร เกิดตามสถานการณ์ สภาพอากาศ เช่น เดินเล่น อาบแดด เป็นต้น ส่วนกิจกรรมแบบที่สาม คือ กิจกรรมเชิงสังคม (Social Activities) กิจกรรมประเภทนี้เกิดขึ้นเพราะการมีอยู่ของผู้คนในพื้นที่¹¹

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมสอดคล้องกับพื้นที่ซึ่งมาจาก ชีวิตประจำวัน กิจกรรม และปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในพื้นที่เกลมองเห็นกิจกรรมเหล่านี้ได้จากพื้นที่ถนนและการเดินเท้า ยกตัวอย่างงานของเกล จากการศึกษาพฤติกรรมในการใช้พื้นที่สาธารณะของเมือง ซูริก (Zurich) ซึ่งเป็นเมืองใหญ่พบว่าพื้นที่สาธารณะขึ้นอยู่กับระดับของ ชีวิต, พื้นที่, และอาคาร ขนาดของสถาปัตยกรรมที่แตกต่างกันสามารถจัดการกับพื้นที่ได้ ลักษณะอาคารและถนนที่ผ่านพื้นที่เป็นตัวกำหนดคุณภาพของพื้นที่สาธารณะและได้พูดถึงปัจจัยของเกณฑ์ที่มีคุณภาพนำมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่สาธารณะ ว่ามีความสำคัญต่อการทำงานของผู้นคนและพื้นที่ อัน ได้แก่ การจราจร (Traffic) การจราจรเป็นเรื่องที่โดดเด่นมาก หากพื้นที่มีการจราจรหนาแน่นมีเสียงรบกวนและฝุ่นควันการพบปะกันเ็นทางเท้าก็จะเป็นไปได้ยาก เพราะโอกาสประสบอุบัติเหตุและความหวาดระแวงในการเดินจะเพิ่มสูงขึ้น ความปลอดภัย (Security) การขาดที่พักอาศัยใจกลางเมือง และกิจกรรมที่มีตลอด 24 ชั่วโมง จะทำให้ คุณค่าของการใช้ชีวิตช่วงกลางคืนลดลง, การเดินเท้า (Walking) สภาพแวดล้อมที่ไม่มีประสิทธิภาพทำให้ การเดินเท้าลดลง เช่นการขาดป้ายบอกสัญลักษณ์ต่างๆ ทางพิเศษของผู้พิการ, การหยุดพัก (Staying) การพื้นที่หยุดพักเป็นการเพิ่มชีวิตชีวาของเมือง ผู้นคนต้องการพื้นที่หยุดพักเพื่อผ่อนคลาย ทั้งทางร่างกาย สายตา และจิตใจ ,การมอง-พูดคุย-ได้ยิน (Seeing-talking-hearing) การมอง-พูดคุย-ได้ยิน เป็นส่วนหนึ่งของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สภาพแวดล้อมทางสายตาเช่นวิวทิวทัศน์หรือทัศนียภาพที่สวยงามจะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นคนมากขึ้น,กิจกรรมและการมีปฏิสัมพันธ์ (Activities & Interaction) นอกจากการเดินเท้า การหยุดพัก การมอง พูดคุย ได้ยิน แล้วกิจกรรมพิเศษอื่นเช่น ออกกำลังกาย สันทนาการ ปิกนิก กิจกรรมพิเศษสำหรับกลุ่ม หรือฤดูต่างๆก็เป็นอีกปัจจัยของ คุณภาพของพื้นที่สาธารณะ ,สภาพอากาศ (Climate)ที่ดี , คุณภาพของความงาม (Aesthetic quality) ปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญของพื้นที่สาธารณะที่มีคุณภาพ พื้นที่สาธารณะที่จะประสบผลสำเร็จ

¹¹ Jan Gehl. (1987). "Life Between Building", London : Island Press, 14-46.

นอกจากจะต้องประกอบด้วยปัจจัยที่กล่าวมาแล้ว การเสริมทางเดินเท้ายังเป็นจุดสำคัญของพื้นที่สาธารณะอีกด้วย ทางเดินเท้าจะต้องเรียบง่ายแต่มีเสน่ห์ สภาพแวดล้อมดี มีทัศนียภาพ และมีความรู้สึกมีชีวิตชีวาของเมืองหรือพื้นที่นั้นๆ¹² ความมีชีวิตชีวาของพื้นที่จะเกิดขึ้นเมื่อถึงจุดที่ทุกปัจจัยรวมตัวอย่างสอดคล้องไม่แปลกแยก มีความสอดคล้องและสนองต่อปัจจัยต่างๆ

จะเห็นได้ว่า เกลอให้ความสำคัญกับผู้คนที่จะเข้าไปปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่ นั่นคือรูปแบบพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นจากผลของการใช้พื้นที่เกิดการปรับตัวแบบเลื้อยปรับเปลี่ยนของผู้คน ซึ่งเป็นลักษณะที่มาจากแบบฐานล่างแต่ในขณะเดียวกัน เกลมองพื้นที่สาธารณะผ่านปัจจัยต่างๆที่คิดว่าเป็นปัจจัยในพื้นที่สาธารณะที่มีคุณภาพควรมีซึ่งเป็นลักษณะการมองแบบ การพัฒนาจากเบื้องบน เกลมองพยายามจัดการพื้นที่สาธารณะ โดยการนำเอาประโยชน์จากแง่มุมทั้งสองมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่สาธารณะ โดยมองปัจจัยทางกายภาพ เช่น การจราจร การเดินเท้า การเข้าถึง ฯลฯ เป็นลักษณะการมองแบบการพัฒนาจากเบื้องบน คือ สามารถพัฒนาได้อย่างมีแบบแผนรวดเร็ว แต่นำมาผนวกเข้ากับการสังเกตลักษณะ รูปแบบความเป็นอยู่ของผู้คนในพื้นที่ เช่น กิจกรรมที่เกิดขึ้น ความมีเสน่ห์และมีชีวิตชีวา ที่เกิดจากกิจกรรมและการมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งเป็นลักษณะที่มาจากแบบฐานล่าง

ลักษณะการพัฒนาพื้นที่แบบการพัฒนาจากเบื้องบน ยังมีความจำเป็นต่อสังคมปัจจุบันอยู่ เนื่องจากการพัฒนาเมืองนั้นยังคงดำเนินต่อไปอยู่ตลอดเวลาตามยุคสมัย แม้จะพัฒนาเมืองไปจนสำเร็จแบบแผนที่ตั้งไว้แล้ว ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ ก็เป็นแรงผลักดันให้มีการพัฒนาเมืองต่อไปเรื่อยๆ ไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นเมื่อผู้คนไม่สามารถใช้ชีวิตประจำวันให้สอดคล้องกับการพัฒนาเมืองอย่างรวดเร็วได้ ทั้งหมดทุกด้านหรือได้ ครบ 100% การปรับตัวให้เข้ากับการพัฒนาจากเบื้องบน ก็มีความจำเป็นไม่แพ้กันในด้านของการดำรงชีวิตประจำวันของผู้คน ซึ่งจะทำให้ผู้คนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข มีส่วนช่วยให้เมือง มีชีวิตชีวา ตอบสนองและสอดคล้องต่อผู้ใช้งานอย่างแท้จริง ผู้วิจัยสนใจการปรับตัวการใช้พื้นที่ ลักษณะที่มาจากแบบฐานล่างนี้ รูปแบบของการปรับตัวลักษณะนี้ มีกลุ่มทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับประเด็นนี้อยู่โดยจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

2.3 ทฤษฎีปฏิบัติการเชิงที่ว่างและแนวคิดของ มิเชลล์ เดอเซอร์โต (Michel de Certeau)

งานเขียนของเชลล์ เดอเซอร์โต (Michel de Certeau) เรื่องปฏิบัติการเชิงที่ว่างเพื่อทำความเข้าใจถึงพื้นที่และการปฏิบัติการ ในเรื่องของยุทธวิธีและกลวิธี ในการแสดงออกของการใช้พื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับการต่อต้านและต่อรองที่พบเห็นในพื้นที่สาธารณะปัจจุบัน งานของเดอเซอร์โตนี้สามารถอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้

การต่อรองอำนาจตามแนวคิดของ มิเชลล์ เดอเซอร์โต (Michel de Certeau) เรื่องความสัมพันธ์ของอำนาจ โดยวิธีการปฏิบัติต่ออำนาจด้วยการใช้ยุทธวิธี (Strategy) สำหรับ เดอเซอร์โต แล้ว คำว่า

¹²Jan Gehl. (2004). "Zurich Publish Space". Copenhagen: Narayana Press, 34-42.

ยุทธวิธี (Strategy) คือ วิธีแห่งการครอบครอง ถ้าตามนัยยะของทางทหารแล้ว ยุทธวิธี น่าจะหมายถึง หลักการ หรือวิธีการ อย่างหนึ่งอย่างใด หรือประกอบกันหลายๆ อย่างที่จะนำมาซึ่งชัยชนะในการรบกับข้าศึกศัตรู ในการยึดพื้นที่เป้าหมาย และในการควบคุมสถานการณ์ต่างๆ และ กลวิธี (Tactic) คือ เป็นการนำเสนอกระบวนการปรับเปลี่ยนอำนาจ การนำเอาผลผลิตของอำนาจมาใช้ใหม่ มาปรับใหม่ เพื่อก่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่ต่างแตกออกไป กลวิธีจึงให้นัยยะทั้ง กระบวนการทำลาย ปรับเปลี่ยน กระจายอำนาจ และผลผลิตของการทำลาย ปรับเปลี่ยน กระจายอำนาจนั้นๆ ในคราวเดียวกันการสร้างให้เกิดช่องทางการต่อรองอำนาจโดยอาศัยการกระทำ ผู้กระทำมีตัวตนเป็นของตนเองหาช่องว่างในการกระทำเพื่อต่อรอง อำนาจ กฎเกณฑ์ที่เกิดขึ้นต่อต้านกฎนั้นด้วยการหาโอกาสที่จะอยู่ร่วมกับอำนาจนั้น โดยที่ตัวผู้กระทำเองสามารถอยู่รอดได้จากอำนาจนั้น ปรับตัวจากกลไกของการควบคุม นำเอาแรงกดดันปรับภายในตัวตนเพื่อต้านแรงกด มีลักษณะของการเป็นตัวตนสูง¹³

พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ก็มีลักษณะคล้ายกับพื้นที่การปฏิบัติเช่นเดียวกัน ในพื้นที่สาธารณะไม่ว่าจะเป็นถนน ทางเดินเท้าล้วนแต่มีกฎข้อบังคับจากกฎจราจร ของสังคมกำกับไว้อยู่ เปรียบเหมือนการใช้อำนาจควบคุม กดทับ พื้นที่ ผู้คนเข้าไปใช้พื้นที่นั้น โดยต่อรองกับอำนาจนั้นคือการปรับตัวของตัวตนผู้ใช้งาน ในพื้นที่สาธารณะปัจจุบันมีการต่อรองหรือทำลายอำนาจนั้นแสดงให้เห็นอยู่ เช่น พวกหาบเร่ บริการต่างๆ ตามริมบาทวิถี ปรับเปลี่ยน ฉวยโอกาสใช้พื้นที่นั้น เพื่อให้ได้มาซึ่งการใช้พื้นที่เพื่อสอดคล้องกับชีวิต แสดงถึงความต้องการที่ตัวเองเลือก โอกาสที่ตัวเองเลือกที่จะใช้พื้นที่

ภาพที่ 2-2 พื้นที่สาธารณะที่มีการต่อรองต่ออำนาจและแสดงออกถึงตัวตนของผู้ใช้

¹³ Michel de Certeau. (1988). *The Practice of Everyday Life*. Berkeley : University of California Press.

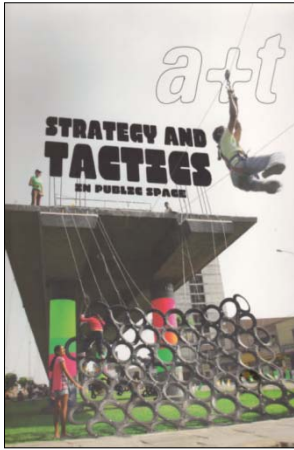
ตัวตนในพื้นที่สาธารณะของผู้วิจัยคือ การที่ผู้ใช้แสดงออกกับพื้นที่สาธารณะ รู้ว่าตนเองต้องการใช้พื้นที่แบบไหน เพื่อให้สอดคล้องต่อกิจกรรมและการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นสิ่งที่พื้นที่สาธารณะที่เกิดจากการพัฒนาแบบเบี่ยงเบนขาดหายไป หรือจะกล่าวได้ว่า พื้นที่ที่เกิดขึ้นเป็นการใช้กลวิธีในแบบฉบับของผู้ใช้แต่ละคนกระทำต่อพื้นที่ที่ถูกกำหนดกรอบของเงื่อนไขของตนเอง

การใช้พื้นที่ที่เกิดขึ้นในลักษณะที่เข้าไปใช้พื้นที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ ซึ่งอาจเป็นพื้นที่ของรัฐหรือเอกชน เมื่อเข้าไปใช้แล้วไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่นแต่อาจอยู่ภายใต้ข้อกำหนดกฎเกณฑ์เพิ่มและส่งเสริมกิจกรรมให้พื้นที่และคนในละแวกนั้น กฎเกณฑ์และข้อบังคับต่างๆ ของพื้นที่เปรียบเสมือนยุทธวิธี ร่องรอยของการใช้อำนาจ และการเข้าไปใช้พื้นที่โดยการปรับเปลี่ยนพื้นที่นั้นเป็นการใช้กลวิธี ของผู้เข้าไปใช้พื้นที่ พื้นที่ไม่ได้ทำหน้าที่บังคับใช้ข้อกำหนดกฎเกณฑ์อย่างเต็มที่ ผู้ใช้งานพื้นที่ทำการปรับตัวเพื่อมิให้ตนถูกระงับหรือกีดกันจากโครงสร้าง พยายามเอาตัวรอดหลบหลีก ซึ่งลักษณะการเกิดพื้นที่เหล่านี้ล้วนแต่เป็นลักษณะที่มาจากแบบฐานล่าง ยกตัวอย่างงานที่เกี่ยวข้อง พื้นที่สาธารณะที่การนำเอาพื้นที่รกร้าง พื้นที่ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ซึ่งอาจเป็นพื้นที่ของรัฐหรือเอกชน มาปรับใช้โดยการ ใช้ ยุทธวิธี และกลวิธีหนังสือยุทธวิธีและกลวิธีในพื้นที่สาธารณะ ได้แสดงให้เห็นถึง การปรับใช้พื้นที่ การใช้พื้นที่เกิดการปรับตัวแบบเลือกรับปรับเปลี่ยนของผู้คน ซึ่งเป็นลักษณะแบบฐานล่างของผู้ใช้พื้นที่เอง โดยไม่ยอมถูกกีดกันจากข้อกำหนดทางสังคมของระบบการพัฒนาจากเบื้องบน

การออกแบบพื้นที่สาธารณะจากพื้นที่ทางสังคมที่ถูกทิ้งร้าง หรือ ทรุดโทรม โดยมี การยึดหยุ่นของกฎเกณฑ์ทางสังคม ให้ผู้คนสามารถ ใช้ประโยชน์ทางกายภาพจากพื้นที่นั้น ได้ผ่านกระบวนการการออกแบบ สะท้อนให้เห็นถึงเทคนิควิธีการของการใช้พื้นที่ในมุมมองใหม่ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เดวิด ชิฟเปอร์ฟิลด์ (David Chipperfield) เรื่อง คอมมอน กราวด์ (Common Ground) เป็นอีกแง่มุมหนึ่งของการมองพื้นที่โดยอาศัยความเชื่อที่ว่า ผู้กระทำมีตัวตนเป็นของตนเอง เหมือนมิเชลล์ เดอเซอร์โต เชื่อในการมีตัวตนในสังคมที่มีส่วนรวม การรับรู้ของมนุษย์ไม่ใช่เพียงการใช้พื้นที่เท่านั้นแต่ การใช้พื้นที่นั้นผู้คนต้องมีส่วนร่วมกับการเกิดพื้นที่ที่เกิดขึ้น ตัวสถาปัตยกรรมจะเป็นตัวช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วม¹⁴ สิ่งที่สำคัญที่ เดวิดต้องการจะสื่อในแนวคิดนี้ คือ อยากให้สถาปนิกหรือผู้ออกแบบ มองเห็นถึงการรับรู้ของสังคม ผู้คน มากกว่า การมองเรื่องความงามทางการออกแบบสถาปัตยกรรมเพียงอย่างเดียว

---

¹⁴ David Chipperfield. (2012).“*Common Ground*” International Venice Biennale. Find 19 may 2014. From <http://www.archdaily.com/?p=200806>

ภาพ 2-3 การบรรยายของ เดวิด ชิฟเปอร์ฟิลด์ (David Chipperfield) เรื่อง คอมมอน กราวด์ (Common Ground) และการออกแบบเกี่ยวกับเรื่องของ Strategy and Tactics

เดอ เซอร์ โด ไซ้กลวิธิเป็นหลัก ในการสร้างข้อโต้แย้งให้เกิดพื้นที่ใหม่คือ อะลุ่มอ่วยต่อ การใช้งานของคนในพื้นที่นั้นได้ซึ่งจุดนี้เหมือนกับงานของ เกล และงานของเดวิด ชิฟเปอร์ฟิลด์ (David Chipperfield) ที่พยายามสังเกตลักษณะรูปแบบความเป็นอยู่ของผู้คนในพื้นที่ ความมีเสน่ห์ และมีชีวิตชีวา ที่เกิดจากกิจกรรมและการมีปฏิสัมพันธ์

ความแตกต่างกันระหว่างแนวความคิดของเดอเซอร์โด้กับแนวความคิดของ เกลและเดวิด ชิฟเปอร์ฟิลด์ (David Chipperfield) คือ เดอ เซอร์ โด ไซ้กลวิธิ ปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่มีอยู่เดิมแย่งชิงโอกาส ในการปรับเปลี่ยนในที่เดิมให้สามารถเกิดพื้นที่รูปแบบใหม่ มากกว่าการพยายามสร้างหรือออกแบบ พื้นที่ใหม่

2.4 ปัจจัยที่ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่ดี

จากหัวข้อที่ผ่านมาสรุปได้ว่ามีวรรณกรรมที่สื่อให้เห็นถึงลักษณะของพื้นที่สาธารณะที่ดี อยู่หลากหลายวรรณกรรม เช่น ไชศรี รักดีสุขเจริญ มองว่าพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ที่ที่ไชร่มเงา มีการเดินเท้า ที่จะเอื้อให้เกิดการพูดคุยปฏิสัมพันธ์กัน ส่วน เจน จากอป มองว่า ที่พื้นที่ของคนเดิน ทางเท้า ถนนและทางเดินเท้า เป็นการใชพื้นที่สาธารณะที่รองรับกับผู้คนได้ดีที่สุด ส่วนโจเซฟ โรลทรี มองว่า พื้นที่สาธารณะที่จะประสบความสำเร็จต้องตอบรับกับกิจกรรมที่ทำในพื้นที่ ส่วน นิธิ เอียวศรีวงศ์ มองว่าพื้นที่สาธารณะต้องสามารถเข้าถึงและใช้งานได้ง่ายตอบรับกับผู้ใช้งานได้อย่างเสรี และเจน เกล มองว่าการ ใช้พื้นที่สาธารณะขึ้นอยู่กับกิจกรรม, ปฏิสัมพันธ์ของผู้คน, บริบท และวิถีของพื้นที่ และอีกหนึ่งวรรณกรรมคือ เรื่องของ คอมมอน กราวด์ มองว่าผู้ใช้งาน ต้องมีส่วนร่วมกับกิจกรรมและพื้นที่ที่เกิดขึ้น จึงจะก่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่ดีขึ้นได้

จากวรรณกรรมที่ผ่านมาผู้วิจัยพบว่า มีปัจจัยที่ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่ดีและน่าที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่สาธารณะหลักๆ ได้ดังนี้

2.4.1 การเข้าถึงและมองเห็น พื้นที่สาธารณะที่ดี ควรเข้าถึงและมองเห็นได้ง่ายไม่ซับซ้อน ทำให้ผู้ใช้พื้นที่รู้สึกสบายใจที่จะเข้าไปใช้ ไม่มีเงื่อนไขหรือข้อบังคับมาก เป็นพื้นที่สบายๆ ในการเข้าถึง

2.4.2 พื้นที่ที่ก่อให้เกิดการพบปะพูดคุย เป็นพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดการพูดคุยกัน หรือพื้นที่ในชีวิตประจำวัน สามารถพบเจอกันได้ง่ายอย่างถนน ริมทางเท้า เป็นต้น

2.4.3 สภาพแวดล้อม เป็นพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี เช่น สวยงาม มีร่มเงา มีการถ่ายเทอากาศที่ดี อุณหภูมิสบายไม่ร้อนหรือหนาวจนเกินไป

2.4.4 สัดส่วนการใช้พื้นที่ เป็นพื้นที่ที่ตอบรับกับสัดส่วนของคน (Human Scale) หรือกิจกรรมที่ใช้งาน เอื้อให้เกิดการใช้งานพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

โดยปัจจัยเหล่านี้จะนำไปสู่การมองพื้นที่ที่กรณีศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการออกแบบต่อไป

2.5 สรุปมุมมองเชิงวิพากษ์ (Critical point of view)

ผู้วิจัยสนใจการใช้กลวิธี เป็นหลัก ในการสร้างข้อโต้แย้งให้เกิดพื้นที่สาธารณะคือ อะลุ่มอล่วยต่อการใช้งานของคนในพื้นที่นั้น ใช้กลวิธีปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่มีอยู่เดิมแย่งชิงโอกาสในการปรับเปลี่ยนในที่เดิมให้สามารถเกิดพื้นที่รูปแบบใหม่ มากกว่าการพยายามสร้างหรือออกแบบพื้นที่เพื่อตอบสนองกับ การใช้กลวิธี ผู้วิจัยสนใจการทำงานของแรงผลักดันจากข้อกำหนดกฎเกณฑ์จากระบบพัฒนาจากเบื้องบน ให้ผู้คนแสดงการพัฒนาจากฐานล่าง เพื่อสามารถให้ตนเองอยู่รอดได้จากแรงกดของอำนาจ สามารถ ต่อรองต่อภาครัฐ การเอาตัวรอดได้จากการปรับตัวตามกันรองตามสถานการณ์ หรือเวลา ที่เกิดขึ้นได้ โดยอาศัยแนวความคิดพื้นที่แห่งกลวิธี การต่อรองอำนาจโดยอาศัยการกระทำและความเป็นตัวคนหาช่องว่างเพื่อปรับตัวเอาตัวรอด เชื่อว่าการปรับตัวนี้เมื่อนำมาวิเคราะห์ถอดรายละเอียดแล้ว สามารถสร้างแนวทางในการออกแบบพื้นที่สาธารณะที่มีความเฉพาะตัว เพื่อมาปรับใช้ในการทดลองการออกแบบพื้นที่สาธารณะที่สอดคล้องกับพื้นที่ผู้คน วิถีชีวิต ของพื้นที่นั้นๆ ได้

จากการวิเคราะห์พื้นที่แห่งกลวิธี (Space of Tactics) นั้นไม่มีแบบแผน หรือหลักการตายตัว เนื่องจากพื้นที่ หรือการกระทำที่เกิดขึ้นต้องขึ้นผู้ใช้งาน อำนาจ การควบคุมการต่อรองตัวตนของแต่ละพื้นที่ที่จะเลือกแสดงออกถึงการปรับตัว แสดงการต่อรองกับอำนาจ แสดงกลวิธีออกมาในรูปแบบใด เช่น การใช้พื้นที่บาทวิถีในจุดผ่อนผันของสังคมไทย แผ่นลอย หาบแร่ รถเข็น ตลาดใต้รุ่ง เป็นต้น พื้นที่เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงพื้นที่แห่งกลวิธีทั้งสิ้น

ดังนั้นสรุปมุมมองเชิงวิพากษ์ ของพื้นที่ คือ พื้นที่ที่มีการปรับตัว ต่อรองกับอำนาจ ใช้กลวิธีปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่มีอยู่เดิมให้สามารถเกิดพื้นที่รูปแบบใหม่ ที่ตอบสนองต่อการใช้ของผู้คนในพื้นที่นั้นได้ ทำให้พื้นที่สาธารณะ มีชีวิตชีวา เป็นพื้นที่สาธารณะแห่งกลวิธี (Space of Tactics) การจะหาแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะของผู้วิถัยนั้นต้องมาจากการสังเกตการใช้พื้นที่ ต้องทำการสำรวจพื้นที่สาธารณะในเมือง (เชียงใหม่) ที่มีลักษณะถูกเบียดบัง ปิดกั้น กดทับจากยุทธวิธีแล้วจึงก่อนเลือกพื้นที่กรณีศึกษา มา แล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการลงสำรวจเก็บข้อมูลในพื้นที่นั้นๆ สรุปมาเป็นแนวทางในการออกแบบ เพื่อจะได้้นำแนวทางนี้ไปทดลองออกแบบพื้นที่สาธารณะ ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

ภาพ 2-4 แผนภาพ สรุปมุมมองเชิงวิพากษ์ (Critical point of view)

2.6 พื้นที่สาธารณะเมืองเชียงใหม่

เชียงใหม่ เป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งของทางภาคเหนือ มีการขยายตัวของเมืองทั้งทางด้านประชากร ที่อยู่อาศัย และด้านต่างๆเพิ่มและเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างต่อเนื่อง พื้นที่สาธารณะของเมืองเชียงใหม่ก็มีการปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว พื้นที่สาธารณะของเมืองเชียงใหม่ในอดีตมีหลากหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นลานบ้าน วัด ช่วงต่างๆ ตลาด(ภาค) เป็นต้น ซึ่งเป็นพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน อีกทั้งลักษณะของชุมชนการปลูกบ้านสร้างเรือนทำให้เกิดตรอกชอกชอย ถนนเส้นเล็กๆ กระจายไปทั่วเมืองเชียงใหม่ ย่านต่างๆ เวลาผ่านไปการพัฒนาเข้ามาสู่หัวเมืองอย่างเชียงใหม่ มีการตัดถนน วางผังเมืองโดยมีแบบแผนมาจากเมืองหลวงพื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากการพัฒนาเมือง ช่วงบ้าน ช่วงเหือนหายไป เนื่องจากการตัดถนนขยายที่ดิน ย้ายที่อยู่ เป็นต้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิถัย มองพื้นที่สาธารณะคือพื้นที่ที่เกิดจากการพัฒนา

เมืองอย่างรวดเร็ว ผู้คนในพื้นที่ใช้พื้นที่พัฒนานั้นได้ไม่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันเช่นคนเชียงใหม่ ไม่เดินทางด้วยการเดินบนทางเท้าในระยะใกล้ แต่ใช้รถจักรยานยนต์ในเดินทางดังนั้นพื้นที่ทางเท้า จึงถูกใช้เป็นที่จำหน่ายสินค้า หรือบริการสร้างพื้นที่ทำมาหากินขึ้นเป็นต้นทำให้เกิดการปรับตัวของผู้คนในการเลือกใช้พื้นที่ เกิดเป็นรูปแบบการใช้พื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะเป็นพื้นที่สาธารณะผู้วิจัย มุ่งเน้นการสำรวจพื้นที่กรณีศึกษาไปยัง ตลาด หรือ กาด เพราะเป็นพื้นที่สาธารณะที่เด่นชัดในเรื่อง การเป็นศูนย์กลางในการพบปะสังสรรค์ และยังเป็นพื้นที่ที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ตลาด หรือย่านการค้า เป็นองค์ประกอบสำคัญของสังคมไทยมีการรวมกลุ่มของร้านค้า สินค้า และบริการจำนวนมากเพื่อตอบสนองผู้ใช้งานในเมือง มีหน้าที่เป็นตัวกลาง เพื่อการแลกเปลี่ยนสินค้า บริโภคและอุปโภคเพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารความรู้ ความคิด ไปจนถึงวัฒนธรรม ทั้งยังเป็นสถานที่ สานสัมพันธ์ของคนในชุมชนเข้าด้วยกัน ถือได้ว่าตลาดและย่านตลาดเป็นภาพสะท้อนสภาพ ทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมของชุมชนหรือเมือง ตลาดในอดีตนั้นจะเริ่มจากการพบปะกันเอง ของคนในชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนซื้อขายของที่ตนผลิตขึ้นในทางกายภาพเมือง ย่านตลาดมักจะตั้งอยู่ บริเวณใจกลางหรือย่านกลางเมืองหรือบริเวณที่เข้าถึงสะดวก ทำให้ง่ายต่อการคมนาคมติดต่อค้าขาย¹⁵

ผู้วิจัยพบว่าบริเวณพื้นที่ใกล้ย่านชุมชนที่มีตลาดสด จะเกิดพื้นที่ ยุทธวิธี (Strategies) และการ ใช้ กลวิธี (Tactic) จัดการพื้นที่ มากกว่าพื้นที่ทั่วไป พื้นที่บริเวณตลาดเป็นพื้นที่ของการจำหน่ายสินค้า บริโภคอุปโภค ขอบเขตของทางเดิน บาทวิถี ถนน ผู้คนที่เข้ามาจำหน่ายสินค้าและผู้ขายสินค้า ผนวก พื้นที่และกิจกรรมเข้ากันอย่างแนบเนียน พื้นที่บริเวณตลาดจึงเกิดความยืดหยุ่นของการใช้งานสูง มีการปรับเปลี่ยนการใช้งานอยู่ทุกช่วงเวลา ซึ่งสามารถสังเกตได้จากการบันทึกภาพตามพื้นที่ กรณีศึกษาได้

ในการสำรวจพื้นที่สาธารณะจะวิเคราะห์ลักษณะของการใช้พื้นที่ ช่วงเวลาของกิจกรรม ปฏิสัมพันธ์ของผู้คนที่มาต่อพื้นที่ตามแนวคิดและทฤษฎีสาธารณะที่ได้สรุปมา ยุทธวิธี (Strategies) และ กลวิธีที่เกิดขึ้น ในพื้นที่ แนวคิดของ มิเชลล์ เดอ เซอร์โต ว่าด้วยเรื่องของการต่อรองอำนาจ โดยผู้ใช้งานพื้นที่แสดงตัวตนในการใช้งานพื้นที่นั้น มาเป็นมุมมองในการสำรวจ สังเกตพื้นที่ว่ามี การใช้ยุทธวิธีหรือกลวิธีของเจ้าของพื้นที่หรือรัฐและกลวิธีที่เกิดขึ้น จากการปรับตัวของเจ้าของพื้นที่ อย่างไร บันทึกภาพ เก็บรวบรวมเพื่อทำการจัดกลุ่มของลักษณะพื้นที่ต่อไปซึ่งจะทำการถ่ายภาพ ลักษณะของการใช้พื้นที่โดยอาศัยกลวิธี ในรูปแบบต่างๆ และทำการจัดหมวดหมู่หาลักษณะเด่นของ สิ่งที่เกิดขึ้นแยกประเภทและรูปแบบ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบต่อไป

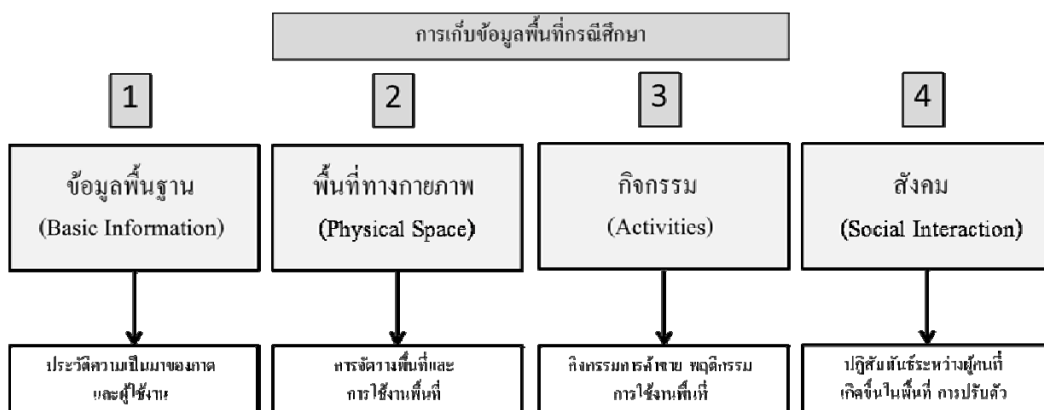
¹⁵ สมรภัศ ชัยสิงห์กานานนท์. (2549). *ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด*, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

2.6.1 การเก็บข้อมูลพื้นที่กรณีศึกษา (ตลาดข้างเคียง)

จากการสรุป ปัจจัยที่ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่ดีและมุมมองเชิงวิพากษ์ (Critical point of view) ผู้วิจัยเลือกพื้นที่กรณีศึกษาตลาดข้างเคียง ในชุมชนข้างเคียง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากสนใจวิธีการใช้ของพื้นที่สาธารณะที่เป็นตลาดและพื้นที่ข้างเคียงนี้เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงปัจจัยที่ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่ดี ที่ผู้วิจัยสรุปได้จากวรรณกรรม และเลือกพื้นที่กรณีศึกษาด้านเกษตรปลอดสารพิษ คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นพื้นที่ทดลองการออกแบบโดยในบทที่ 5 จะแสดงรายละเอียดการเลือกพื้นที่ทดลองการออกแบบต่อไป

เนื่องจากมีลักษณะและรูปแบบการใช้พื้นที่สอดคล้องกับมุมมองเชิงวิพากษ์คือ พื้นที่ที่มีการปรับตัว ต่อรองกับข้อบังคับ โดยใช้กลวิธี เปลี่ยนพื้นที่ที่มีอยู่เดิมให้สามารถเกิดพื้นที่รูปแบบใหม่ ที่ตอบสนองต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนในพื้นที่นั้นได้ ทำให้พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นใหม่มีชีวิตชีวา เป็นพื้นที่แห่งกลวิธีที่เกิดขึ้นจากการสำรวจข้อมูลที่ได้จะนำประมวลผลเบื้องต้น เพื่อสร้างแนวทางในการออกแบบในขั้นต่อไปเมื่อได้ข้อมูลแล้วจะนำไปวิเคราะห์และสรุปเป็นแนวทางในการออกแบบพื้นที่สาธารณะที่มีแนวคิดของพื้นที่แห่งกลวิธี (Space of Tactics) ในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลข้อมูลโดยทำการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

- 1) ข้อมูลพื้นฐาน (Basic Information) คือ ประวัติความเป็นมาของตลาดและผู้ใช้งาน
- 2) พื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) คือการจัดวางพื้นที่และการใช้งานพื้นที่
- 3) กิจกรรม (Activities) คือ กิจกรรมการค้าขาย พฤติกรรมการใช้งานพื้นที่
- 4) สังคม (Social Interaction) คือปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ภาพที่ 2-5 แผนภาพแสดงการแบ่งหัวข้อในการเก็บข้อมูล

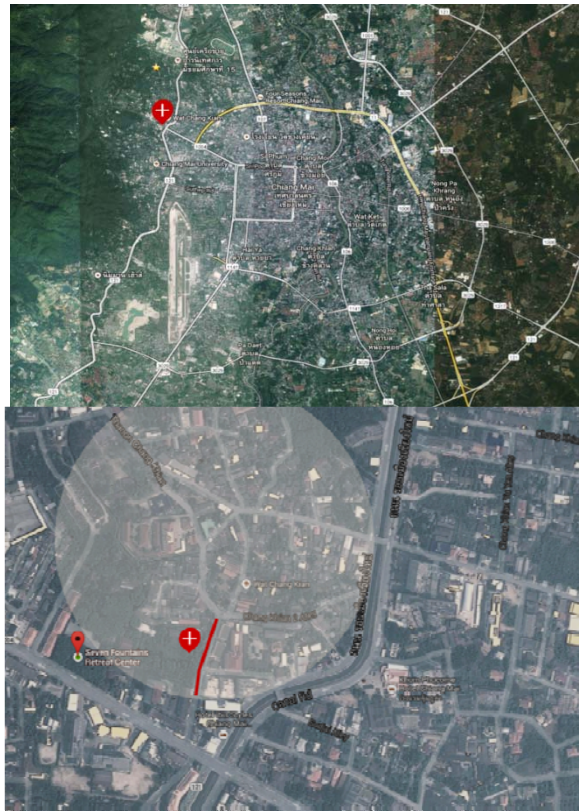
2.6.1.1 ข้อมูลพื้นฐาน (Basic Information)

ประวัติความเป็นมาของตลาดข้างเคียง

ชุมชนบ้านช่างเคียน เดิมชื่อทุ่งช่างเคียน อยู่ในเขตตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนเก่าแก่ที่อยู่อาศัยมาช้านาน และในปัจจุบันยังคงความเป็นชุมชนได้อย่างชัดเจน ประกอบด้วย ที่อยู่อาศัย บ้าน วัด โรงเรียน มีวัดและโรงเรียนเป็นศูนย์กลางชุมชนที่น่าสนใจคือ บริเวณตลาดช่างเคียนจะเป็นซอย ด้านฝั่งซ้ายเป็นตลาด ฝั่งขวาเป็นบ้านเรือนและอาคารพาณิชย์ ยาวตั้งแต่ต้นซอยถึงหน้าวัดช่างเคียน ตลาดนี้ก่อตั้งมาตั้งแต่ 20 ปีที่แล้ว โดยการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ชุมชนช่างเคียนเพื่อขายของ ในอดีตการจัดสรรพื้นที่แล้วแต่ว่าใครมาก่อนต่อมาอยู่ในการดูแลของเทศบาลตำบลช่างเคียบ มีผู้คนสัญจรไปมาตลอด ด้วยการเดินเท้า รถจักรยาน และรถจักรยานยนต์ มีคนสัญจรค่อนข้างหนาแน่น มีอาคารพาณิชย์ บ้านพักอาศัย และมีหอพักอยู่ในบริเวณ เนื่องจากซอยสามารถเชื่อมต่อกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ ประกอบกับในซอยมีค้ายมวย ชื่อตั้งจึงมีชาวต่างชาติมาเรียนมวยไทยและมาอยู่อาศัยชั่วคราวเป็นจำนวนมาก ดังนั้นผู้ใช้งานส่วนใหญ่จะเป็นคนในชุมชนช่างเคียน นักเรียนนักศึกษา และชาวต่างชาติ มีการใช้พื้นที่ตลอด 24 ชั่วโมง เนื่องจากมีร้านสะดวกซื้อสองแห่งในพื้นที่เปิดบริการ 24 ชั่วโมง ตลาดบางแผงเปิดทั้งวัน บางแผงเปิดเฉพาะตอนเช้า บ้างเปิดเฉพาะตอนค่ำ เวลาเริ่มตั้งแต่ 06.00น. - 21.00 น. แยกเป็นช่วงเวลา ดังนี้ ช่วงเช้า ประมาณ 06.00น - 09.00 น. และช่วงเย็น ประมาณ 15.00น - 21.00 น. ตลอดวัน ตั้งแต่เวลา 06.00น. - 21.00 น. พื้นที่ของตลาดช่างเคียน มีการจัดแบ่งถือขายของกันเอง ทางเทศบาลเข้ามา คำนวณน้ำ-ไฟให้ และเก็บค่าบำรุงที่ ปีละ 500 บาท ต่อร้านค้า คำนวณน้ำ-ไฟ เดือนละ 40 บาทต่อ 1 เมตร ร้านค้าก็สร้างกันเองโดยมีข้อตกลงกับทางเทศบาลหรือขอบเขตว่าไม่ให้เกินเส้นขอบถนนและช่วยกันรักษาความสะอาด ซึ่งเป็นข้อมูลจากการสอบถามผู้ขายในตลาดช่างเคียน

ภาพที่ 2-6 สภาพชุมชนช่างเคียน

ภาพที่ 2-7 แสดงตำแหน่งที่ตั้งของตลาดข้างเคียน

การเก็บข้อมูลพื้นที่ที่ถ่ายภาพจะทำการทำผังบริเวณ และผังรายละเอียดร้านค้า เพื่อจะมองเห็นภาพรวมของตลาดข้างเคียน ทั้งนี้แผนที่ที่ได้ี้จะมีเนื้อหาในแง่ของขอบเขตและการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เริ่มจากการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศจากนั้นทำการร่างผังจากการเดินสำรวจของผู้วิจัย ผู้การเขียนผังใหม่ที่ผ่านการสำรวจความถูกต้อง โดยมีขั้นตอนการเตรียมผังภาพถ่ายพื้นที่ดังนี้

- 1) ผังบริเวณจากภาพถ่ายทางอากาศ บริเวณตลาดข้างเคียนและชุมชนข้างเคียนมาเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการร่างเส้นทางและการจัดตั้งร้านค้าทั้งหมด
- 2) ผังบริเวณจากไฟล์ดิจิทัล ทำจากการเปรียบเทียบกับภาพถ่ายทางอากาศในโปรแกรมออโตแคด (Auto CAD) เพื่อให้ได้ผังบริเวณที่เป็นลายเส้นที่ชัดเจนและสะดวกต่อการจดบันทึกข้อมูลและวิเคราะห์ลงในผังบริเวณ
- 3) ผังบริเวณจากการเดินสำรวจ ทำจากเดินสำรวจพื้นที่จริงตามภาพถ่ายทางอากาศวาดภาพเส้นทางที่ได้ตามการเดินและเปรียบเทียบ

- 4) ผังบริเวณต้นฉบับ ทำการสำรวจในพื้นที่จริงอีกครั้งเพื่อการตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ และความสะดวกต่อการบันทึกข้อมูลจริงลงในแผนผัง เพื่อได้ผังบริเวณ ต้นฉบับ

ลักษณะของอาคารข้างเคียงนั้นเป็นตลาดที่เกาะติดกับ ขอบแนวกำแพงของพื้นที่ คริสตจักร สวนเจ็ดริน ริมตลอดแนวถนนในซอยข้างเคียง 2 แนวกำแพงมีความสูง 2.50 เมตร ถัดจากกำแพง เข้าไป มีแนวไฟสูงประมาณ 15 เมตร โดยในช่วงบ่ายถึงเย็นของวัน แนวต้นไม้จะทำให้เกิดร่มเงา ตลอดแนวของตลาด ลักษณะของตลาดเป็นจัดแบ่งพื้นที่การใช้งานเป็นช่องขายของ ขนาดของ หน้ากว้างร้านค้าประมาณ 1-5 เมตร ขึ้นอยู่กับความต้องการและสินค้าของผู้ขาย ผู้ขายสร้างและ จัดแบ่งพื้นที่กันเองระหว่างผู้ขายด้วยกัน ร้านค้าส่วนใหญ่ทำจากทั้งวัสดุก่อสร้างทั่วไปตามท้องตลาด เช่น โครงเหล็ก สังกะสี ไม้ หรือแม้แต่การนำเอาสิ่งเหลือใช้ หรือวัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ ฝา แผ่นป้ายโฆษณาฟิวเจอร์บอร์ดเป็นต้น มาทำเป็นร้านค้าโดยใช้การเชื่อมต่อโครงสร้างอย่างง่าย ซึ่งจะ แฉงรายละเอียดในหัวข้อของบทที่ 4 ต่อไป แบ่งเป็นร้านค้าทั้งหมด 30 ร้านดังนี้¹⁶

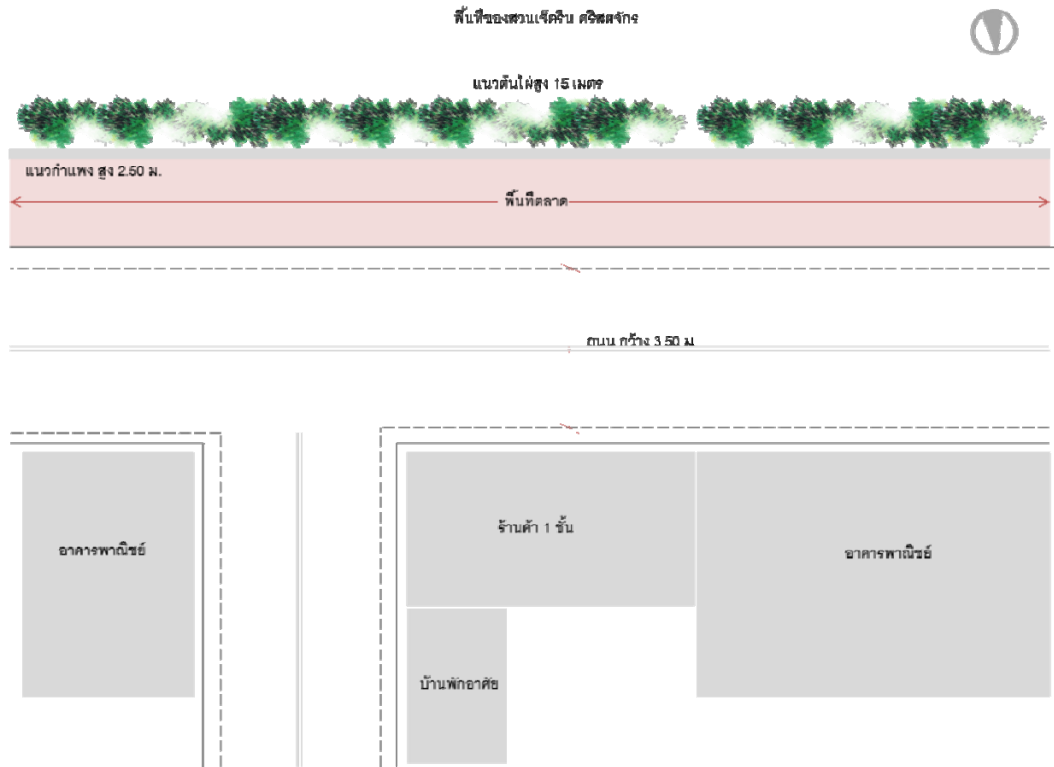
---

¹⁶ เก็บข้อมูล กุมภาพันธ์ 2557

ตารางที่ 2-1 ตารางแสดงรายชื่อร้านค้าในตลาดข้างเคียง

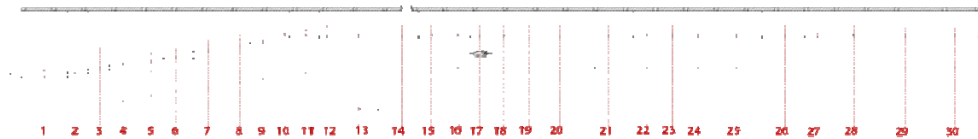
แผงที่	รายชื่อร้านค้าในตลาดข้างเคียง
1	ร้านลาบเพชรอมร
2	ร้านก๋วยเตี๋ยว
3	แผงขายผัก
4	แผงขายผัก
5	แผงขายผัก
6	แผงขายผัก
7	แผงขายผัก
8	ร้านถั่ว-ข้าวโพคหนึ่ง
9	แผงขายผัก
10	แผงขายผัก
11	แผงขายผัก
12	แผงขายผัก
13	แผงขายผัก
14	ร้านขายผลไม้
15	ร้านป้านานา อาหารเมือง
16	ขนมไทยทองจันทร์
17	ร้านกาแฟแซบเวอร์ (พีเบญ)
18	ร้านฟลุค หมูปั้นนมสด
19	ร้านขายสลากกินแบ่งรัฐบาล
20	ร้านข้าวแกงนายภู
21	ร้านลุงโทไก่ทอด
22	ร้านขนมใจนุก
23	ว่าง
24	ว่าง
25	ร้านปิ้งย่าง
26	ร้านขายผลไม้
27	ร้านขายผลไม้
28	ร้านขายน้ำ
29	ร้านขายขนมจีน
30	ร้านขายเนื้อหมู

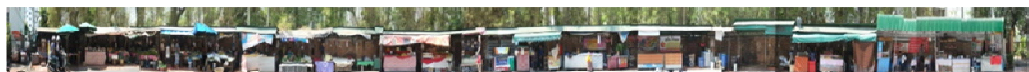

ภาพที่ 2-8 ผังบริเวณสภาพแวดล้อมตลาดข้างเคียง

Layout

1. ร้านสับเพชรอมร	13. แผงขายผัก	25. ร้านนึ่งย่าง
2. ร้านก๋วยจั้วตุ๋น	14. ร้านขายผลไม้	26. ร้านขายผลไม้
3. แผงขายผัก	15. ร้านเป่านาอากาศเมือง	27. ร้านขายผลไม้
4. แผงขายผัก	16. หมมไทยทองจันทร์	28. ร้านขายน้ำ
5. แผงขายผัก	17. ร้านกาแฟแชนเวอร์ (ฟ้าบุญ)	29. ร้านขายขนมจีน
6. แผงขายผัก	18. ร้านฟู้ด หนูมีงมสด	30. ร้านขายเนื้อหมู
7. แผงขายผัก	19. ร้านขายสลากกับแครงรัฐบาล	
8. ร้านก๋วย-ข้าวโพดนึ่ง	20. ร้านข้าวแกงบายดู	
9. แผงขายผัก	21. ร้านลุงโกโก้ทอด	
10. แผงขายผัก	22. ร้านขนมโงนุก	
11. แผงขายผัก	23. ว่าง	
12. แผงขายผัก	24. ว่าง	

ภาพที่ 2-9 ผังบริเวณแสดงร้านค้าตลาดข้างเคียง

2.5.1.2 พื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space)

พื้นที่ทางกายภาพ ที่พบในพื้นที่กรณีศึกษาตลาดข้างเคียงอีกอย่างหนึ่งที่ผู้วิจัยพบ คือ ความงามของพื้นที่ บรรยากาศ (Atmosphere) โดยล้อมรอบพื้นที่ตลาดข้างเคียง มีแนวไฟสูงประมาณ 15 เมตร ปลูกเรียงยาวตลอดแนวของตลาด ทำให้บางช่วงเวลาเกิดร่มเงาและแสงเงาจากต้นไม้ นับเป็นอีกหนึ่งกายภาพที่ส่งผลให้ พื้นที่ตลาดข้างเคียง งดงามคู่มีวิตชีวา

ภาพที่ 2-10 แนวต้นไม้บริเวณตลาดข้างเคียง

ภาพที่ 2-11 แนวต้นไม้บริเวณตลาดข้างเคียง

2.6.1.3 กิจกรรม (Activities)

ข้อมูลที่ได้ในการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตพื้นที่ตลาดข้างเคียง กิจกรรมการค้าขาย เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นหลักของการใช้งาน พฤติกรรมการใช้งานพื้นที่ ที่ผู้วิจัยสังเกตเห็นและสนใจ คือ เวลากับการใช้งานพื้นที่ เนื่องจากการซื้อขายในตลาดข้างเคียงนี้ มีช่วงเวลาที่ผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่ หนาแน่นแตกต่างกันในช่วงวัน การเก็บข้อมูลของผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการสอบถาม ผู้ขายในตลาด ว่าช่วงเวลาใดที่มีผู้คนเข้ามาจับจ่ายซื้อของมากน้อยเพียงใด โดยแบ่งช่วงเวลาราวๆ เป็น เช้า สาย บ่าย เย็น และ ค่ำ สรุปข้อมูลได้ตามตารางนี้¹⁷

ตารางที่ 2-2 ตารางแสดงการใช้งานพื้นที่แต่ละช่วงเวลา¹⁸

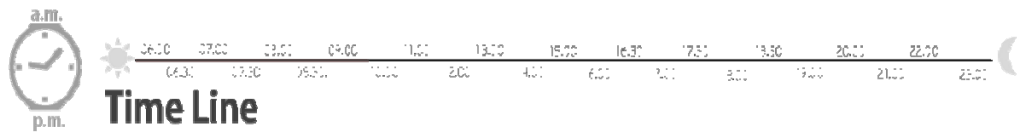
ช่วงเวลา	ปริมาณผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่
เช้า(06.00-09.00 น.)	มาก
สาย(09.00-12.00น.)	น้อย
บ่าย (12.00-15.00น.)	น้อย
เย็น(15.00-18.00น.)	มาก
ค่ำ(18.00-23.00น.)	ปานกลาง

การพูดคุยสอบถาม เพื่อที่จะให้ผู้วิจัยได้ทราบว่าควรบันทึกภาพในช่วงเวลาใด เมื่อใดบ้าง ก่อนเริ่มทำการเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกภาพ เมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้นในการใช้งานพื้นที่แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลโดยการบันทึกภาพของตลาดข้างเคียงตามช่วงเวลาตลอดวัน เริ่มตั้งแต่ตลาดเปิด ประมาณ 06.00 – 23.00 น. โดยทำการบันทึกภาพทุก 1 ชั่วโมง และช่วงที่มีผู้คนเข้าใช้พื้นที่มาก บันทึกภาพทุก ครึ่งชั่วโมง นั่นคือ เวลา 06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 16.30, 17.00, 17.30, 18.00 และ 18.30 ช่วงเวลา แล้วนำภาพที่บันทึกได้มาเรียงต่อกันเป็นหนึ่งภาพทุกๆชั่วโมง วิเคราะห์ และสำรวจผล การสำรวจโดยการบันทึกภาพตามช่วงเวลานั้นนอกจากจะแสดงให้เห็นปริมาณผู้คนที่เข้ามาใช้พื้นที่แล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงการเข้าถึงร้านค้าของผู้ใช้งาน การเปลี่ยนแปลงของร้านค้า ต่อสภาพแวดล้อม เช่นการสร้างแผงบังแดดหน้าร้านในบางช่วงเวลา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการต่อรองพื้นที่ของผู้ใช้งาน ซึ่งจะวิเคราะห์โดยละเอียดในบทที่ 4 การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ผล สรุปออกมาเป็นแผนภาพได้ดังนี้¹⁹

¹⁷ สอบถามข้อมูลจากผู้ขาย 5 ร้าน

¹⁸ วัดจากปริมาณผู้คนที่เข้ามาใช้ในแต่ละช่วงเวลา

¹⁹ บันทึกข้อมูล ช่วงเวลาตลาดข้างเคียง เมื่อ วันศุกร์ที่ 28 กุมภาพันธ์ 2557

06.00 a.m.

06.30 a.m.

07.00 a.m.

07.30 a.m.

08.00 a.m.

08.30 a.m.

09.00 a.m.

ภาพที่ 2-12 แผนภาพแสดงช่วงเวลาของตลาดข้างเคียง เวลา 06.00-09.00น.

10.00 a.m.

11.00 a.m.

12.00 a.m.

13.00 p.m.

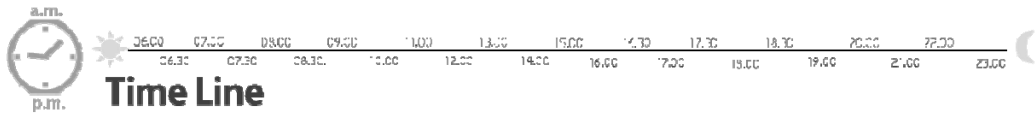
14.00 p.m.

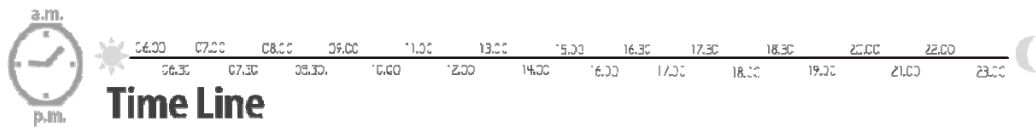
15.00 p.m.

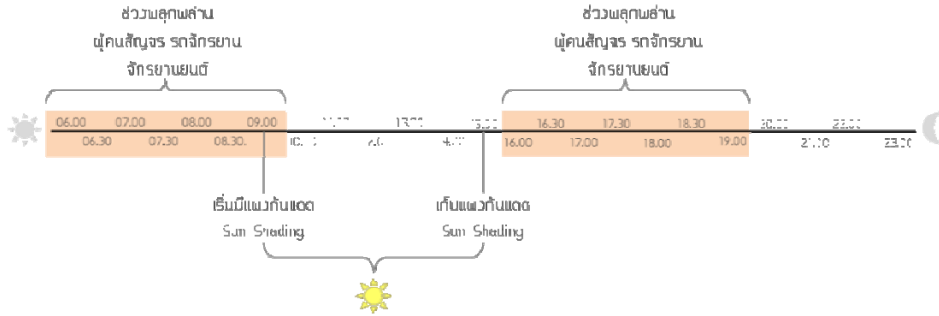
ภาพที่ 2-13 แผนภาพแสดงช่วงเวลาของตลาดข้างเคียง เวลา 10.00 - 15.00 น.

ภาพที่ 2-14 แผนภาพแสดงช่วงเวลาของตลาดช่วงเย็น เวลา 16.00-18.30น.

ภาพที่ 2-15 แผนภาพแสดงช่วงเวลาของตลาดช่วงเย็น เวลา 19.00-23.00น.

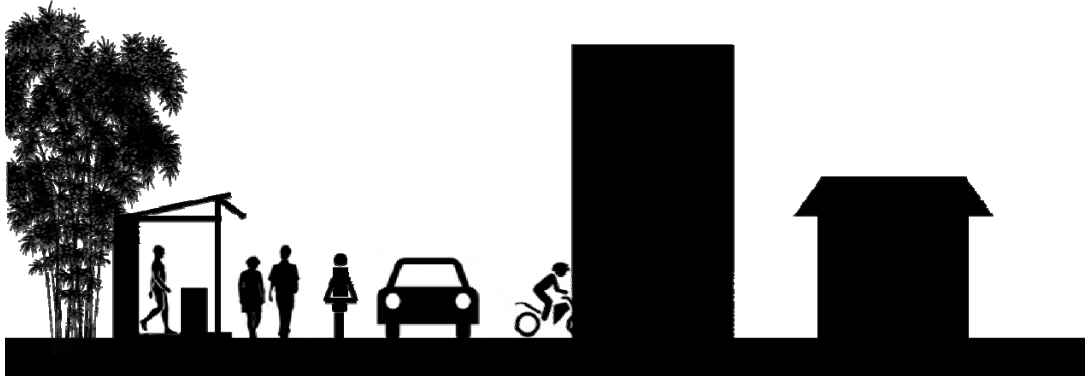
ภาพที่ 2-16 สรุปช่วงเวลาการใช้งานของตลาดข้างเคียง เวลา 19.00-23.00น.

สรุปช่วงเวลาการใช้งานของตลาดข้างเคียง ตั้งแต่เวลา เวลา 19.00-23.00น. ช่วงเวลาที่ผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่หนาแน่นคือ ช่วงเช้าระหว่างเวลา 07.00- 09.00 น. เนื่องจากผู้คนเข้ามาจับจ่ายซื้ออาหารเช้า และอีกช่วงหนึ่งคือ ช่วงเย็น-ค่ำ ตั้งแต่เวลา 16.00-19.00 น. เป็นช่วงเวลาที่มียุคคนเข้ามาใช้งานพื้นที่มากที่สุด นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสังเกตเหตุการณ์ปรับเปลี่ยนลักษณะของร้านค้าระหว่างวัน เพื่อทำแสงกันแดด โดยใช้วัสดุที่หาได้ง่ายทั่วไป หรือวัสดุเหลือใช้ด้วย เช่น ไม้ไผ่ ผ้าใบ ผ้าห่ม ป้ายโฆษณา มาทำเป็นแสงกันแดด ในช่วงเวลาที่แดดส่องเข้าร้านค้า (09.00-15.00 น. ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศแต่ละฤดูกาลด้วย) และด้วยเหตุนี้อีกช่วงเวลาก่อน และหลัง แดดส่องจึงมีผู้คนเข้ามาใช้งานพื้นที่มาก จะเห็นได้ว่าการเลือกที่ตั้งตามที่มาของตลาด ลักษณะของการใช้แสงกันแดดและวัสดุเหลือใช้หรือหาภายในการสร้างร้านค้า ช่วงเวลาของผู้คนที่เข้ามาใช้พื้นที่ นี้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้พื้นที่ของทั้งผู้ขาย และผู้ซื้อ ซึ่งจะสรุปโดยละเอียดในบทที่ 4 การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลต่อไป

2.6.1.4 สังคม (Social Interaction)

จากการสังเกตของผู้วิจัยในพื้นที่กรณีศึกษา ข้อมูลในทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตลาดข้างเคียงนั้น เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อ ผู้ซื้อกับผู้ซื้อด้วยตนเอง มีการพบปะ และ

พูดคุยกันอย่างเป็นมิตร คู่มือชีวิตชีวา เป็นพื้นที่สาธารณะแบบไทย เป็นพื้นที่ปะทะสังสรรค์อย่างไม่มีพิธีรีตองของผู้คนในชุมชน²⁰ ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนี้ เกิดจากลักษณะการเข้าถึงของพื้นที่ พื้นที่ตลาดข้างเคียงมีการเข้าถึงง่าย เนื่องจากเป็นพื้นที่ริมถนน อยู่ในซอยขนาดเล็ก ผู้คนสามารถเดินผ่านไปมาได้อย่างสะดวก รถจักรยานยนต์ จักรยาน เข้าถึงได้งโดยการเทียบจอด จึงส่งผลให้พื้นที่นี้เข้าถึงกิจกรรมหลัก ได้ง่าย ง่ายต่อการพบปะ พูดคุยกัน ช่องว่างระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายน้อย ลักษณะของแผงร้านค้าทำจากวัสดุต่างๆ ไม่มีพิธีรีตองมากทำให้เกิดความเป็นกันเองในพื้นที่

ภาพที่ 2-17 แสดงลักษณะการเข้าถึงและการใช้งานพื้นที่

ภาพที่ 2-18 แสดงลักษณะการเข้าถึงและการใช้งานพื้นที่

²⁰ ไชศรี ภักดีสุขเจริญ. (2550). *ซอยดีดัดประหยัคพลังงาน: พื้นที่ว่างสาธารณะขนาดเล็ก-พื้นที่ทางสังคมของชุมชนไทย*. หน้า 21

กล่าวโดยสรุปเนื้อหาของบทที่ 2 แสดงให้เห็นการทบทวนวรรณกรรมถึงเรื่องพื้นที่สาธารณะ เพื่อทำความเข้าใจความหมายของพื้นที่สาธารณะภาพรวม วิเคราะห์ได้มาซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่ดี โดยมีหลักการ 4 ข้อ คือ 1. การเข้าถึงและการมองเห็น พื้นที่สาธารณะที่ดี ควรเข้าถึงและมองเห็นได้ง่ายไม่ซับซ้อน ทำให้ผู้ใช้พื้นที่รู้สึกสบายใจที่จะเข้าไปใช้ ไม่มีเงื่อนไขหรือข้อบังคับมาก เป็นพื้นที่สบายๆ ในการเข้าถึง 2. พื้นที่ที่ก่อให้เกิดการพบปะพูดคุย เป็นพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดการพูดคุยกัน หรือพื้นที่ในชีวิตประจำวัน สามารถพบเจอกันได้ง่ายอย่างถนน ริมทางเท้า เป็นต้น 3. สภาพแวดล้อม เป็นพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี เช่น สวยงาม มีร่มเงา มีการถ่ายเทอากาศที่ดี อุณหภูมิสบายไม่ร้อนหรือหนาวจนเกินไป 4. สัดส่วนการใช้พื้นที่ เป็นพื้นที่ที่ตอบรับกับสัดส่วนของคน (Human Scale) หรือกิจกรรมที่ใช้งาน เอื้อให้เกิดการใช้งานพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยปัจจัยเหล่านี้เมื่อรวมกับมุมมองเชิงวิพากษ์ (Critical point of view) ที่ได้ จะนำไปสู่การมองพื้นที่กรณีศึกษา และวิเคราะห์แนวทางการออกแบบ

พื้นที่สาธารณะที่ผู้วิจัยสนใจมีส่วนเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการต่อรองอำนาจตามแนวคิดของ มิเชล เดอ เซอร์โต (Michel de Certeau) การปรับตัวเพื่อความอยู่รอด อยู่สบาย จากอำนาจที่กดทับในพื้นที่ตลาดข้างเคียงนี้คือ กฎเกณฑ์ของการใช้ถนนตามกฎหมายจราจรและข้อตกลงระหว่างเทศบาลกับผู้ขายและการแสดงออกถึงการใช้พื้นที่ที่เกิดขึ้นในตลาด ซึ่งเป็นพื้นที่แห่งกลวิธี (Space of tactics) ได้ประเด็นที่เกี่ยวกับพื้นที่ นำไปหาข้อสรุปนำไปเก็บข้อมูลพื้นที่กรณีศึกษา ส่วนในบทที่ 3 เป็นส่วนของวิธีวิจัย ในส่วนของการเก็บข้อมูลพื้นที่กรณีศึกษาในบทที่ 4 จะเป็นการเก็บข้อมูลพื้นฐาน 3 ส่วนคือ ข้อมูลพื้นฐาน (Basic Information) พื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) ด้านกิจกรรม (Activities) และด้านสังคม (Social Interaction) และรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูล จะนำไปประยุกต์เพื่อสรุปเพื่อหาแนวทางในการออกแบบพื้นที่สาธารณะเชิงวิพากษ์ต่อไป

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

เนื้อหาบทนี้อธิบายวิธีวิจัยวิเคราะห์พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นการวิจัยแบบบรรยาย (Descriptive Research)อาศัยการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาอธิบายหรือสรุปผลปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นที่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 3-1 แผนภาพแสดงขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การทบทวนวรรณกรรมการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารด้านต่างๆ (Literature review) และสรุปมุมมองเชิงวิพากษ์ (Critical point of view) ที่จะนำไปทำการสำรวจพื้นที่

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บข้อมูลพื้นที่กรณีศึกษา สำรวจพื้นที่ ศึกษารูปแบบพื้นที่ตามมุมมองเชิงวิพากษ์ (Critical point of view) ที่ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม เลือกพื้นที่กรณีศึกษาในเมืองเชียงใหม่ นำเสนอรูปแบบพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นจากการสำรวจ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 สรุปข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา (แนวทางในการออกแบบ)

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นตอนการเลือกพื้นที่ทดลองออกแบบ วิเคราะห์พื้นที่ การออกแบบโครงการทดลอง

ขั้นตอนที่ 6 การสรุปโครงการทดลองออกแบบดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การทบทวนวรรณกรรม

3.1.1 ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารด้านต่างๆ (Literature review) เพื่อรวบรวมประเด็นและทบทวนข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาประเด็นคำถามและสร้างข้อสรุป มุมมองเชิงวิพากษ์ (Critical point of view) ที่จะนำไปทำการสำรวจพื้นที่

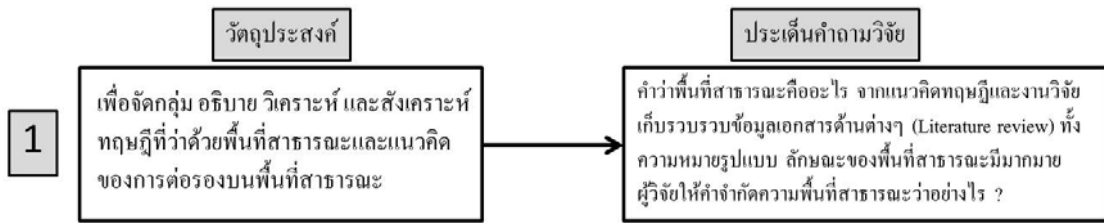
โดยเริ่มจากการตั้งประเด็นคำถามวิจัยเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะที่ผู้วิจัยสนใจโดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการศึกษาเป็นหลักเพื่อสร้างคำถามวิจัยจากวัตถุประสงค์โดยอาศัยจุดประสงค์เป็นตัวกำหนดแนวทางในการหาข้อสรุป มุมมองเชิงวิพากษ์ (Critical point of view)

3.1.2 ทบทวนวัตถุประสงค์งานวิจัย

(จุดประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อจัดกลุ่ม อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ทฤษฎีที่ว่าด้วยพื้นที่สาธารณะและแนวคิดของการต่อรองบนพื้นที่สาธารณะ

ประเด็นคำถามวิจัย

- คำว่าพื้นที่สาธารณะคืออะไร จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารด้านต่างๆ (Literature review) ทั้งความหมายรูปแบบ ลักษณะของพื้นที่สาธารณะมีมากมาย ผู้วิจัยให้คำจำกัดความพื้นที่สาธารณะว่าอย่างไร ?

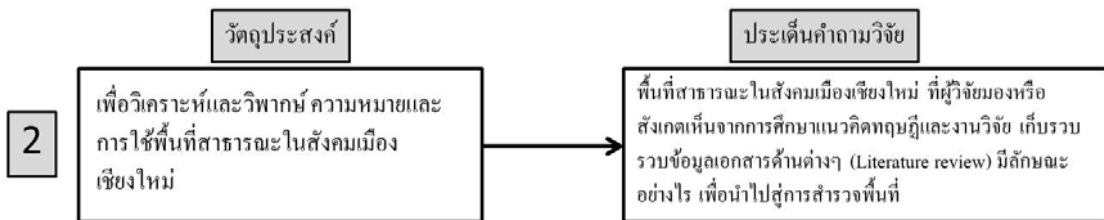

ภาพที่ 3-2 แผนภาพแสดงประเด็นคำถามวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 1

(จุดประสงค์ข้อที่ 2) เพื่อวิเคราะห์และวิพากษ์ ความหมายและการใช้พื้นที่สาธารณะในสังคมเมืองเชียงใหม่

ประเด็นคำถามวิจัย

- พื้นที่สาธารณะในสังคมเมืองเชียงใหม่ ที่ผู้วิจัยมองหรือสังเกตเห็นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารด้านต่างๆ (Literature review) มีลักษณะอย่างไร เพื่อนำไปสู่การสำรวจพื้นที่

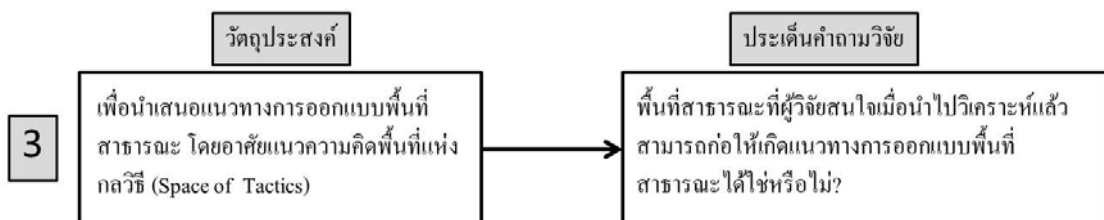

ภาพที่ 3-3 แผนภาพแสดงประเด็นคำถามวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 2

(จุดประสงค์ข้อที่ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะ โดยอาศัยแนวความคิดพื้นที่แห่งกลยุทธ์ (Space of Tactics)

ประเด็นคำถามวิจัย

- พื้นที่สาธารณะที่ผู้วิจัยสนใจเมื่อนำไปวิเคราะห์แล้วสามารถก่อให้เกิดแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะได้ใช้หรือไม่?

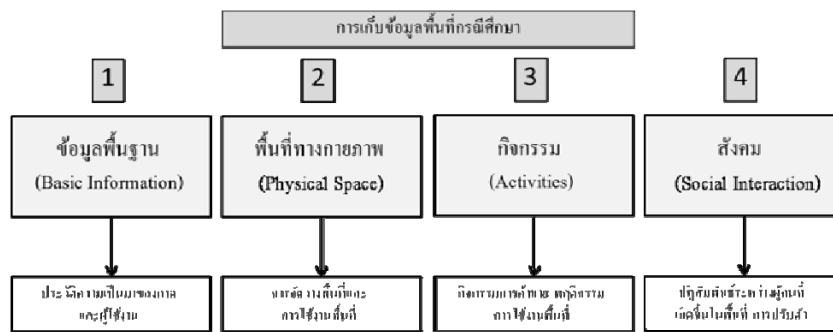
ภาพที่ 3-4 แผนภาพแสดงประเด็นคำถามวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 3

จากนั้นทำการหาข้อสรุปประเด็นคำถามวิจัย ผนวกเข้ากับองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับประเด็นที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมหาข้อสรุปได้เป็น มุมมองเชิงวิพากษ์ (Critical point of view) เพื่อนำไปเก็บข้อมูลพื้นที่กรณีศึกษาต่อไป

3.2 การเก็บข้อมูลพื้นที่กรณีศึกษา

เมื่อทำการสรุปมุมมองเชิงวิพากษ์ (Critical point of view) ได้แล้วนำมาสำรวจพื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่ ว่ามีพื้นที่กรณีศึกษาใดบ้างที่มีลักษณะและรูปแบบการใช้พื้นที่สอดคล้องกับมุมมองเชิงวิพากษ์ (Critical point of view) เลือกพื้นที่กรณีศึกษานั้นมาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ต่อในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการเลือกพื้นที่กรณีศึกษาตลาดข้างเคียง ในชุมชนข้างเคียงจังหวัด เชียงใหม่ มานำเสนอรูปแบบพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นจากการสำรวจข้อมูลที่ได้จะนำประมวลผลเบื้องต้น เพื่อสร้างแนวทางในการออกแบบในขั้นต่อไปโดยทำการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

- 1) ข้อมูลพื้นฐาน (Basic Information) คือ ประวัติความเป็นมาของตลาดและผู้ใช้งาน
- 2) พื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) คือการจัดวางพื้นที่และการใช้งานพื้นที่
- 3) กิจกรรม (Activities) คือ กิจกรรมการค้าขาย พฤติกรรมการใช้งานพื้นที่
- 4) สังคม (Social Interaction) คือปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ภาพที่ 3-5 แผนภาพแสดงการแบ่งหัวข้อในการเก็บข้อมูล

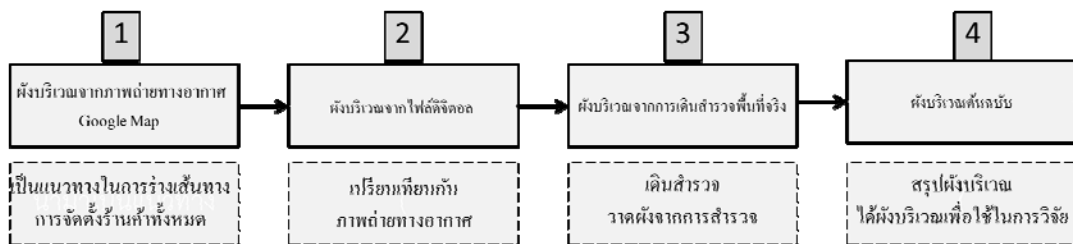
3.2.1 การสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา (Survey)

การสำรวจพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลกายภาพและสังคมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งขึ้น โดยใช้การสังเกต จดบันทึก ร่างภาพผังบริเวณและการจัดพื้นที่ของตลาดข้างเคียง การเริ่มต้นและสิ้นสุดการขายของตลาดตามเวลาในรอบวัน ตลอดจนการบันทึกภาพกิจกรรม บรรยากาศและทัศนียภาพที่เกี่ยวข้อง บันทึกช่วงเวลาระหว่างวันของตลาดข้างเคียง

3.2.2 การจัดทำแผนที่สำรวจ

เพื่อที่จะเก็บข้อมูลพื้นที่กรณีศึกษาให้มีความเข้าใจ ต้องทำการรวบรวมและกำหนดแผนงานจะต้องเตรียมแผนที่สำหรับการสำรวจ ทั้งนี้แผนที่ที่ได้นี้จะมีความหมายในแง่ของขอบเขตและการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เริ่มจากการศึกษาภาพถ่ายทางอากาศจากนั้นทำการร่างผังจากการเดินสำรวจของผู้วิจัย ผู้การเขียนผังใหม่ที่ผ่านการสำรวจความถูกต้อง โดยมีขั้นตอนการเตรียมผังกายภาพพื้นที่ดังนี้

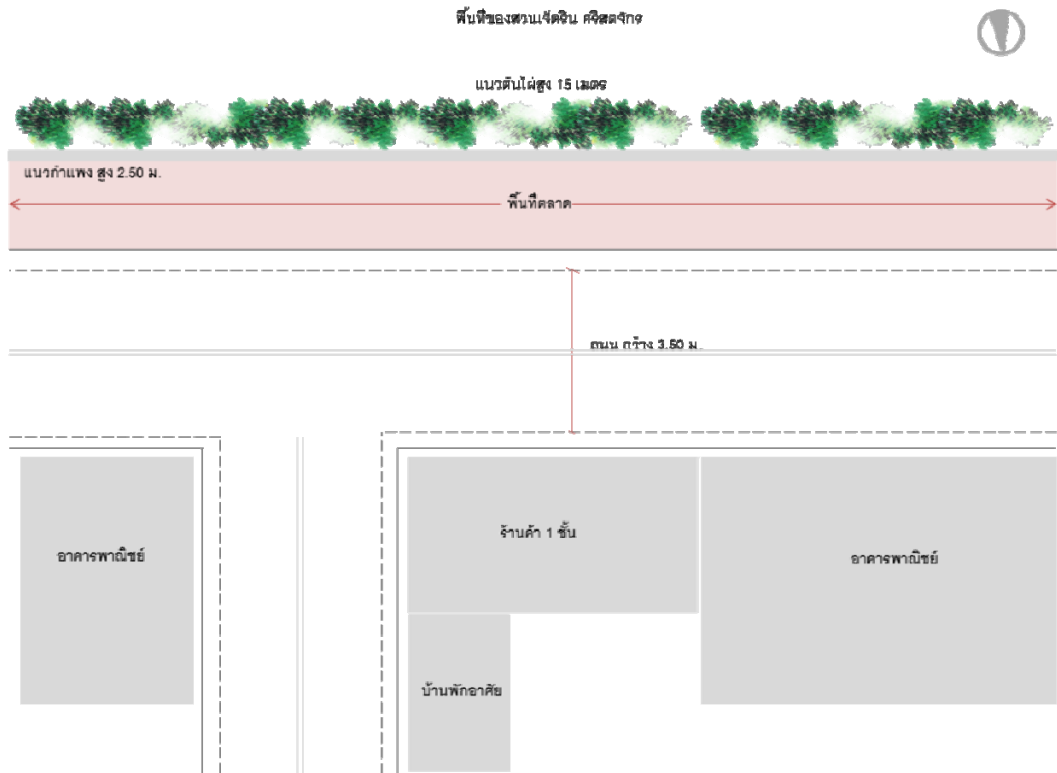
- 1) ผังบริเวณจากภาพถ่ายทางอากาศ บริเวณตลาดช่างเคียนและชุมชนช่างเคียนมาเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการร่างเส้นทางและการจัดตั้งร้านค้าทั้งหมด
- 2) ผังบริเวณจากไฟล์ดิจิทัล ทำจากการเปรียบเทียบกับภาพถ่ายทางอากาศในโปรแกรมออโตแคด (Auto CAD) เพื่อให้ได้ผังบริเวณที่เป็นลายเส้นที่ชัดเจนและสะดวกต่อการจัดบันทึกข้อมูลและวิเคราะห์ลงในผังบริเวณ
- 3) ผังบริเวณจากการเดินสำรวจ ทำจากเดินสำรวจพื้นที่จริงตามภาพถ่ายทางอากาศวาดภาพเส้นทางที่ได้ตามการเดินและเปรียบเทียบ
- 4) ผังบริเวณต้นฉบับ ทำการสำรวจในพื้นที่จริงอีกครั้งเพื่อการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์และความสะดวกต่อการบันทึกข้อมูลจริงลงในแผนผัง เพื่อได้ผังบริเวณต้นฉบับ

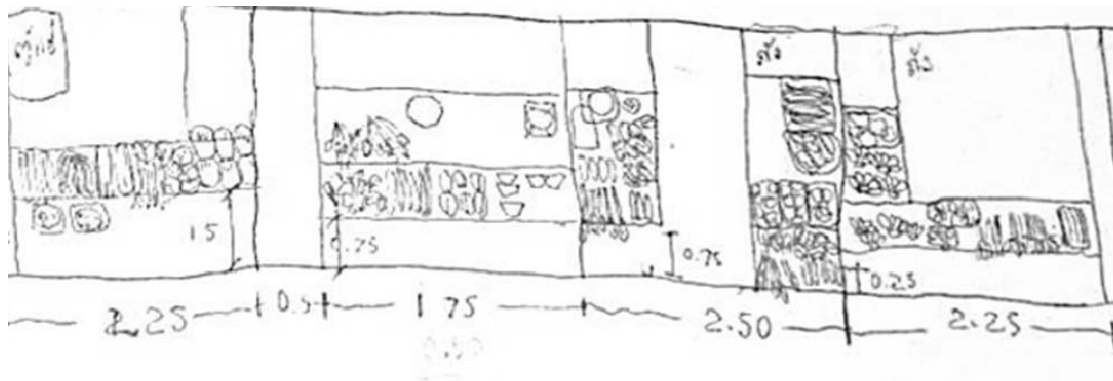
ภาพที่ 3-6 แผนภาพแสดงกระบวนการเตรียมผังบริเวณ

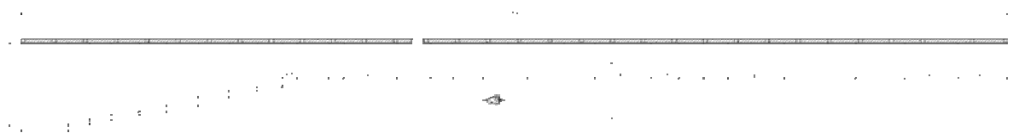
ภาพที่ 3-7 ผังบริเวณจากภาพถ่ายทางอากาศบริเวณตลาดช่างเคียนและชุมชนช่างเคียน

ภาพที่ 3-8 ผังบริเวณจากไฟล์ดิจิทัล

ภาพที่ 3-9 ผังบริเวณจากการเดินสำรวจ

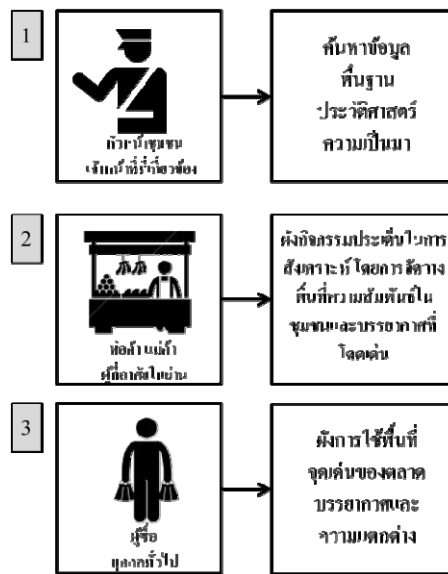

ภาพที่ 3-10 ผังบริเวณต้นฉบับ

3.2.3 การพูดคุย

การเก็บข้อมูลโดยการพูดคุยกับผู้ในพื้นที่ สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ พิจารณาข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเบื้องต้นและการเก็บข้อมูลนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์พื้นที่ต่อไป โดยใช้การสังเกตและพูดคุยกับผู้คนในพื้นที่ทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย โดยมีกรอบการมองจากประเด็นการหาข้อมูลและกลุ่มเป้าหมายดังนี้

- 1) หัวหน้าชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อค้นหาข้อมูลพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ความเป็นมา
- 2) พ่อค้าแม่ค้าและผู้ที่อยู่อาศัยในย่านเพื่อได้ฝั่งกิจกรรมการค้าข้อมูลสถาปัตยกรรมและประเด็นในการสังเคราะห์โดยสอบถามเกี่ยวกับกิจกรรมการค้าการจัดวางพื้นที่ความสัมพันธ์ในชุมชนและบรรยากาศที่โดดเด่น
- 3) ผู้ซื้อและบุคคลทั่วไปเพื่อได้ฝั่งการใช้พื้นที่โดยสอบถามเกี่ยวกับ จุดเด่นของตลาด การและเหตุผลในการมา บรรยากาศและความแตกต่างเปรียบเทียบกับตลาดทั่วไป

ภาพที่ 3-11 แผนภาพแสดงการเก็บข้อมูลโดยการพูดคุย

3.3 ขั้นตอนวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา

จากข้อมูลที่ได้จากการการสำรวจพื้นที่ขั้นต้น นำข้อมูลที่ได้มาสู่การวิเคราะห์เชิงพื้นที่ (Spatial analysis) ประกอบด้วย สรุปข้อมูลภาคบรรยาย ฝั่งบริเวณ (Site plan) ฝั่งการใช้พื้นที่ (Spatial map) ฝั่งการก่อรูปของตลาดตามเวลา (Morphological map) เพื่อหาลักษณะการใช้พื้นที่และ

ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างพื้นที่และการต่อรองของผู้คน ความหมายของพื้นที่สาธารณะ ในปัจจุบัน รูปแบบพื้นที่สาธารณะใหม่ที่เกิดขึ้นมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) นำผลจากการลงสำรวจพื้นที่ด้วยการสังเกตจากมุมมองของผู้วิจัยและการสัมภาษณ์ ชาวบ้านมาจัดทำผังวิเคราะห์ในมิติทั้งกายภาพ กิจกรรม และสังคม โดยวิเคราะห์ ร่วมกับเนื้อหาจากการทบทวนวรรณกรรม
- 2) คัดแยกข้อมูลเป็นกลุ่มลักษณะเฉพาะรูปแบบ แนวทาง การใช้พื้นที่ที่มีการต่อรอง มีเนื้อหาและรูปแบบเฉพาะที่สอดคล้องต่อแนวทางการออกแบบ
- 3) สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะ

3.4 สรุปข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่กรณีศึกษา

จากข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากการสำรวจ นำข้อมูลที่ได้มาสู่การวิเคราะห์ แนวทาง เพื่อเป็นข้อมูลหลักที่ตอบวัตถุประสงค์และคำถามที่ตั้งขึ้นดังนี้

- 1) จัดกลุ่ม อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ทฤษฎีที่ว่าด้วยพื้นที่สาธารณะและแนวคิด ของการต่อรองบนพื้นที่สาธารณะ
- 2) วิเคราะห์และวิพากษ์ ความหมายและการใช้พื้นที่สาธารณะรูปแบบใหม่ที่ผู้วิจัย พบเจอ ในสังคมเมืองเชียงใหม่
- 3) นำเสนอแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะ โดยอาศัยแนวความคิดพื้นที่ แห่งกลวิธี (Space of tactics)

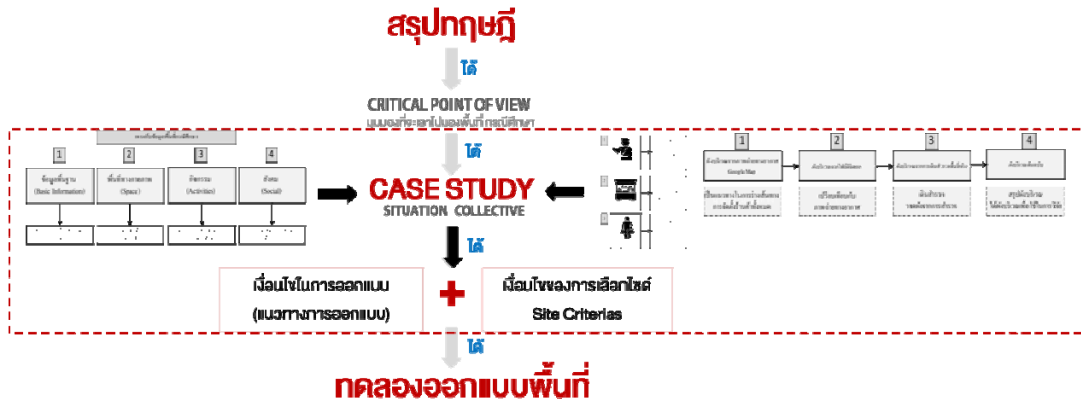
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะ (Conceptual design) คือองค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์พื้นที่กรณีศึกษาตลาดช่างเคียน

3.5 ขั้นตอนการเลือกพื้นที่ทดลองออกแบบ

เมื่อทำการสำรวจพื้นที่และจัดกลุ่มของลักษณะพื้นที่สาธารณะรูปแบบใหม่ตามที่ผู้วิจัย พบเจอแล้ว นำข้อสรุปนั้นมาเป็นเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ทดลองการออกแบบ (Site selection) วิเคราะห์พื้นที่ที่เลือกมา (Site Analysis) ทำการเปรียบเทียบให้คะแนนพื้นที่ (Site criteria) ที่เลือกมา เพื่อได้มาซึ่งพื้นที่ทดลองการออกแบบที่เหมาะสมกับแนวทางการออกแบบที่สรุป

การทดลองออกแบบพื้นที่ทดลองการออกแบบ เมื่อทำการวิเคราะห์หาขอบเขต การออกแบบเพื่อการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะซึ่งได้จากสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่ กรณีศึกษาแล้วจากนั้นทดลองนำเอากรอบการออกแบบที่ได้มาออกแบบกับตัวพื้นที่ทดลอง การออกแบบ เพื่อเป็นทางเลือกในการออกแบบตัวอย่างของงานวิจัยชิ้นนี้

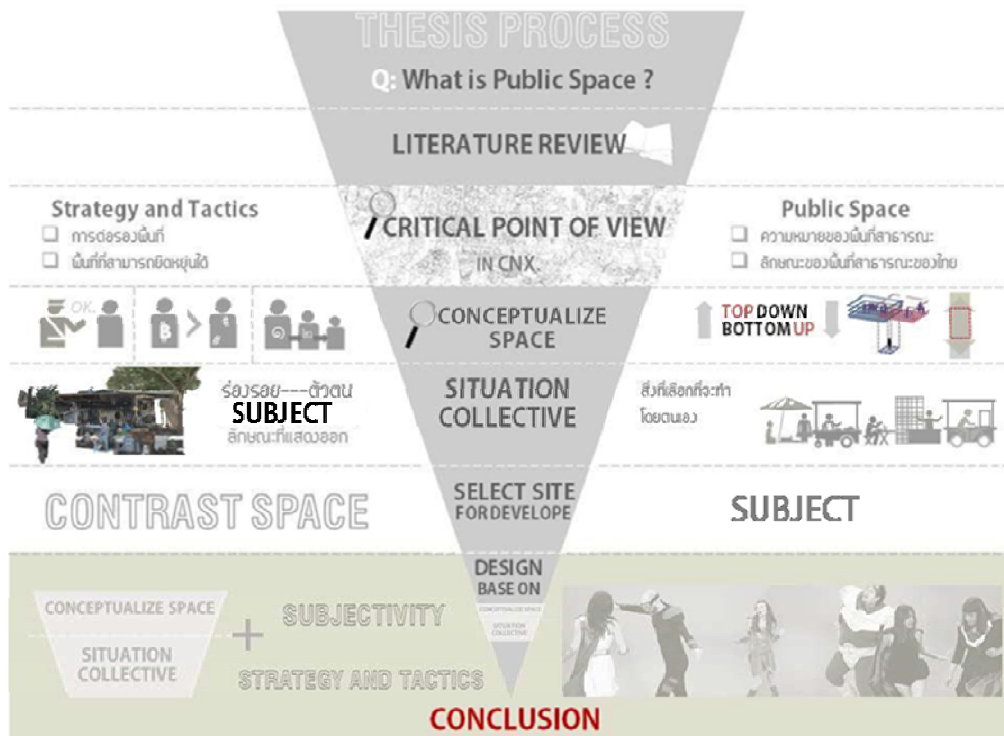

ภาพที่ 3-12 แผนภาพแสดงขั้นตอนที่นำไปสู่การเลือกพื้นที่ทดลองการออกแบบ

3.6 การประเมินสรุปผล

- 1) สรุปผลวิจัยตามวัตถุประสงค์
- 2) นำเสนอข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

ภาพที่ 3-13 แผนภาพแสดงภาพรวมกระบวนการวิจัย

บทที่ 4

การเก็บข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เนื้อหาในบทนี้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดตามวัตถุประสงค์หลักของการศึกษา เพื่อค้นหาเพื่อ อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ทฤษฎีที่ว่าด้วยพื้นที่สาธารณะและแนวคิดของการต่อรองบนพื้นที่สาธารณะความหมายและการใช้พื้นที่สาธารณะในสังคมเมืองเชียงใหม่ไปสู่แนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะ โดยอาศัยแนวความคิดพื้นที่แห่งกลวิธี (Space of Tactics) อย่างสร้างสรรค์ต่อไปในการศึกษาได้สร้างคำถามวิจัยขึ้นมาจากวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

จุดประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อจัดกลุ่ม อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ทฤษฎีที่ว่าด้วยพื้นที่สาธารณะและแนวคิดของการต่อรองบนพื้นที่สาธารณะ

ประเด็นคำถามวิจัย

คำว่าพื้นที่สาธารณะคืออะไร จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารด้านต่างๆ (Literature review) ทั้งความหมายรูปแบบ ลักษณะของพื้นที่สาธารณะมีมากมาย ผู้วิจัยให้คำจำกัดความพื้นที่สาธารณะว่าอย่างไร ?

จุดประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์และวิพากษ์ ความหมายและการใช้พื้นที่สาธารณะในสังคมเมืองเชียงใหม่

ประเด็นคำถามวิจัย

พื้นที่สาธารณะในสังคมเมืองเชียงใหม่ ที่ผู้วิจัยมองหรือสังเกตเห็นจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารด้านต่างๆ (Literature review) มีลักษณะอย่างไรเพื่อนำไปสู่การสำรวจพื้นที่

จุดประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะ โดยอาศัยแนวความคิดพื้นที่แห่งกลวิธี (Space of Tactics)

ประเด็นคำถามวิจัย

พื้นที่สาธารณะที่ผู้วิจัยสนใจเมื่อนำไปวิเคราะห์แล้วสามารถก่อให้เกิดแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะได้ใช่หรือไม่?

การตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ได้แก่ส่วนที่ 1 เพื่อจัดกลุ่ม อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ทฤษฎีที่ว่าด้วยพื้นที่สาธารณะ

และแนวคิดของการต่อรองบนพื้นที่สาธารณะ และ ส่วนที่ 2 เพื่อวิเคราะห์และวิพากษ์ ความหมายและการใช้พื้นที่สาธารณะในสังคมเมืองเชียงใหม่ในส่วนที่ 1 และ 2 ผู้วิจัยได้ทำการสรุปไว้ในบทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมแล้ว

ในบทที่ 4 นี้เป็นการตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในส่วนที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะ โดยอาศัยแนวความคิดพื้นที่แห่งกลวิธี (Space of Tactics) และปัจจัยที่ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่ดีจากการสรุปวรรณกรรมในบทที่ 2 รวมถึงการลงสำรวจพื้นที่กรณีศึกษาตลาดช่างเคียน ชุมชนช่างเคียน จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งการเก็บข้อมูลพื้นฐานได้ทำการสรุปไว้ในบทที่ 2 ส่วนในบทที่ 4 จะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้อย่างละเอียด เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะผู้วิจัยจะทำการเรียบเรียงและนำเสนอโดยแยกเป็นหัวข้อหลักตามลำดับดังนี้

- 4.1 องค์ความรู้ที่ได้จากพื้นที่กรณีศึกษาตลาดช่างเคียน
- 4.2 สรุปแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะ

4.1 องค์ความรู้ที่ได้จากพื้นที่กรณีศึกษาตลาดช่างเคียน

การเก็บข้อมูลของพื้นที่กรณีศึกษาได้ทำการสรุปไว้ในบทที่ 2 ในหัวข้อเรื่องพื้นที่สาธารณะเมืองเชียงใหม่ ที่แบ่งเป็น 4 ส่วน คือ ข้อมูลพื้นฐาน (Basic information), ส่วนของพื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) คือเรื่องของการจัดวางพื้นที่และการใช้งานพื้นที่, กิจกรรม (Activities) กิจกรรมการค้าขาย พฤติกรรมการใช้งานพื้นที่ และสังคม (Social Interaction) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่เกิดขึ้นในพื้นที่มาวิเคราะห์ในรายละเอียด

โดยเริ่มจากการสรุปลักษณะและสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่กรณีศึกษาตามแผนภาพดังนี้

- 4.1.1 พื้นที่สาธารณะแบบพัฒนาจากเบื้องบน (Top down)
- 4.1.2 พื้นที่สาธารณะแบบพัฒนาจากฐานล่าง (Bottom up)

“ กาดช่างเคียน ”

ตัวอย่างการต่อร่องพื้นที่การเป็นสาธารณะ:
สิ่งที่เกิดขึ้น (Tactic)

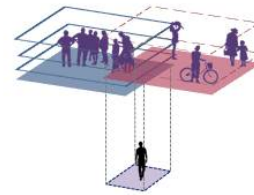
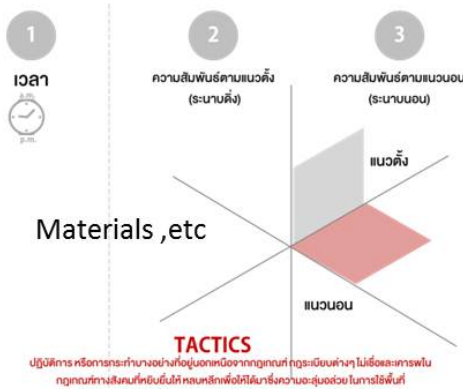
2

การเป็นสาธารณะที่ถูกเข้าไปใช้งานโดยผู้คน
 เอื้อประโยชน์ให้คนในชุมชนเข้าถึงใช้ได้ มีชีวิตชีวา มีเสน่ห์

A รูปรธรรม
 รูปแบบ-กายภาพ

B นามธรรม
 แนวคิด

“UNIQUE COMMUNITY SPACE ”
 has linked people

การเป็นสาธารณะที่ถูกเข้าไปใช้งานโดยผู้คน
 เอื้อประโยชน์ให้คนในชุมชนเข้าถึงใช้ได้
 มีชีวิตชีวา มีเสน่ห์ มีความอะลุ่มอล่วย

ภาพที่ 4-1 สรุปลักษณะและสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่กรณีศึกษา

4.1.1 พื้นที่สาธารณะแบบพัฒนาจากเบื้องบน (Top down)

พื้นที่ภาคข้างเคียง ก่อตั้งมาจากการรวมตัวของคนชุมชนใช้พื้นที่ริมถนนมาทำการค้าขายเดิมเป็นถนนผ่านชุมชน ในอดีตการจัดสรรพื้นที่แล้วแต่ว่าใครมาก่อนหลัง ต่อมาอยู่ในการดูแลของเทศบาลตำบลข้างเผือก มีการจัดแบ่งสื่อคขายของกันเอง ร้านค้าก็สร้างกันเอง โดยมีข้อตกลงกับทางเทศบาลหรือขอบเขตว่าไม่ให้เกินเส้นขอบถนนและช่วยกันรักษาความสะอาดการถูกควบคุมจากเทศบาลตำบลข้างเผือก ข้อกำหนดทางจราจร กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ทางภาครัฐยื่นให้คือ คำว่า ยุทธวิธี (Strategy) ของพื้นที่ แต่เป็นคำว่า ยุทธวิธีที่ถูกก่อกวนจากผู้ใช้พื้นที่มาแล้วระดับหนึ่ง นั่นคือผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่ริมถนนตั้งแต่แรกเริ่มก่อนการขยายหรือทำถนนใหม่ของทางภาครัฐ ก่อนการควบคุมต่างๆ แต่ก็มีกฎจราจรควบคุมขอบเขตของพื้นที่อยู่

4.1.2 พื้นที่สาธารณะแบบพัฒนาจากฐานล่าง (Bottom up)

การถูกกักตักหรือการกระทำนอกเหนือจากข้อกำหนดของสังคมคือการต่อต้านยุทธวิธีของการพัฒนาจากเบื้องบนในการใช้พื้นที่ภาคข้างเคียงนี้ คือ อะลุ่มอล่วยต่อการใช้งานของคนในพื้นที่นั้นได้ ใช้กลวิธีปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่มีอยู่เดิมแย่งชิงโอกาสในการปรับเปลี่ยนในที่เดิมให้สามารถเกิดพื้นที่รูปแบบใหม่ เพื่อความอยู่รอดจากแรงกดของอำนาจซึ่งในที่นี้คือการถูกควบคุมจากเทศบาลตำบลข้างเผือก ข้อกำหนดทางจราจร กฎเกณฑ์ที่ทางภาครัฐยื่นให้สามารถต่อรอง โดยอาศัยแนวความคิดพื้นที่แห่งกลวิธี และปัจจัยการเป็นพื้นที่สาธารณะที่ดีจากการสรุปวรรณกรรมจากการศึกษาและวิเคราะห์ภาคข้างเคียง ได้ลักษณะการเกิดพื้นที่ที่มีการต่อรอง ดังนี้

1. **ลักษณะทางนามธรรม** หรือแนวคิดของพื้นที่ การเป็นสาธารณะที่ถูกเข้าไปใช้งานโดยผู้คนเอื้อประโยชน์ให้คนในชุมชนเข้าถึงใช้ได้ มีชีวิตชีวา มีเสน่ห์ มีความอะลุ่มอล่วย คือการเชื่อมโยงผู้คนเข้ามาในพื้นที่ผ่านกิจกรรมที่เกิดขึ้น โดยมีการต่อรองต่อกฎเกณฑ์ของพื้นที่อย่างอะลุ่มอล่วยโดยผ่านลักษณะทางรูปธรรม

2. **ลักษณะทางรูปธรรม** หรือรูปแบบทางกายภาพที่เกิดขึ้น ลักษณะที่ทำให้บริเวณภาคข้างเคียงเกิดพื้นที่ที่เอื้อประโยชน์ให้กับผู้คนในชุมชนได้ใช้งานพื้นที่อย่างมีชีวิตชีวา และเข้ากับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เกี่ยวข้องกับรูปแบบ 3 อย่างดังนี้

1. ช่วงเวลา (Time)
2. ความสัมพันธ์ตามแนวตั้ง (ระนาบตั้ง)
3. ความสัมพันธ์ตามแนวนอน (ระนาบนอน)

1. ช่วงเวลา (Time)

จากการเก็บข้อมูลพื้นที่กรณีศึกษาตลาดข้างเคียง ในบทที่ 2 เรื่องกิจกรรม สรุปช่วงเวลาการใช้งานของตลาดข้างเคียง ตั้งแต่เวลา เวลา 19.00-23.00น. ช่วงเวลาที่ผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่หนาแน่นคือ ช่วงเช้าระหว่างเวลา 07.00- 09.00 น. เนื่องจากผู้คนเข้ามาจับจ่ายซื้ออาหารเช้า และอีกช่วงหนึ่งคือ ช่วงเย็น-ค่ำ ตั้งแต่เวลา 16.00-19.00 น. เป็นช่วงเวลาที่มียุคคนเข้ามาใช้งานพื้นที่มากที่สุด นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสังเกตเหตุการณ์ปรับเปลี่ยนลักษณะของร้านค้าระหว่างวัน เพื่อทำแพ่งกันแดด โดยใช้วัสดุที่หาได้ง่ายทั่วไป หรือวัสดุเหลือใช้ด้วย เช่น ไม้ไผ่ ผ้าใบ ผ้าห่ม ป้ายโฆษณา มาทำเป็นแพ่งกันแดด ในช่วงเวลาที่แดดส่องเข้าร้านค้า (09.00-15.00 น. ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศแต่ละฤดูกาลด้วย) และด้วยเหตุนี้เองช่วงเวลาก่อน และหลังแดดส่องจึงมีผู้คนเข้ามาใช้งานพื้นที่มาก

ผู้คนที่เข้ามาใช้พื้นที่ตลาด เลือกช่วงเวลาที่เข้ามาใช้ คือช่วงเช้าและช่วงเย็นถึงค่ำของวัน นั้นเพราะเป็นช่วงเวลา ที่ต้องจับจ่ายสินค้าตามชีวิตประจำวัน แต่อีกเหตุผลคือ สภาพแวดล้อม สภาพอากาศที่ร้อนและแสงแดดส่องในเวลากลางวันเป็นอีกปัจจัยหนึ่งของการเลือกช่วงเวลา การเข้าไปใช้ของพื้นที่ ผู้ซื้อตระหนักดีว่า ช่วงเวลาใด บนพื้นที่นี้มีสภาพแวดล้อม บรรยากาศที่น่าเดินจับจ่ายสินค้า ดังนั้น การเลือกเวลามาใช้งานคือ กลวิธีในการต่อรองของผู้ซื้อในพื้นที่นี้ ในส่วนของผู้ขายนั้นไม่สามารถเลือกช่วงเวลาของการตั้งร้านค้าสินค้าได้ แต่มีการปรับตัวในแต่ละช่วงเวลานั้นคือ ช่วงเวลาที่มีแดดส่องถึง ก็จะสร้างแพ่งกันแดดช่วงคร่าว วัสดุที่ใช้ก็จะเป็วัสดุที่หาได้ง่าย สามารถพับเก็บได้ บ้างก็ใช้น้ำช่วยลดอุณหภูมิโดยการราดน้ำบริเวณหน้าแพ่งร้านค้าเพื่อลดอุณหภูมิหรือการใช้กระดาษหนังสือพิมพ์มาช่วยเก็บความสดของผักสด การกระทำเหล่านี้ในช่วงเวลานี้เองที่ผู้ขายได้แสดงการใช้กลวิธีเพื่อหลบหลีกแสงแดด เพราะผู้ขายเลือกพื้นที่นี้ตั้งแต่ตอนแรก ยอมรับในกฎเกณฑ์หรือ ยุทธวิธีของพื้นที่นี้ ว่าไม่ใช่พื้นที่ตลาดแต่เป็นพื้นที่ว่างจากส่วนของทางจราจรนั่นเอง โดยได้ข้อมูลจากการพูดคุยกับผู้ขาย

สรุปลักษณะสำคัญของการใช้พื้นที่แห่งกลวิธี (Space of tactics) กับ ช่วงเวลา คือ ต้องอาศัยช่วงเวลาในพื้นที่เดิมเพื่อทำการต่อรองในพื้นที่เดิม พื้นที่ปฏิบัติการการต่อรองจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เหมาะสม การแสดงออกของผู้ใช้งานพื้นที่ขึ้นอยู่กับช่วงเวลา เช่น ช่วงเวลาที่ผู้คนสัญจรมากสามารถจอดรถจักรยานยนต์เกินเส้นขอบได้ โดยที่ผู้คนที่เข้าไปใช้งานไม่กล่าวตำหนิ หรือ ช่วงเวลากับสภาพแวดล้อม การยื่นแพ่งบังแดดในแต่ละช่วงเวลาที่แดดส่อง เป็นต้น

ภาพที่ 4-2 ภาพแสดงกลวิธีของผู้ขายในการใช้พื้นที่ในช่วงที่มีแดดส่องอุณหภูมิสูง

ภาพที่ 4-3 ภาพแสดงกลวิธีของผู้ขายในการใช้พื้นที่ในช่วงที่มีแดดส่องอุณหภูมิสูง

ภาพที่ 4-4 ภาพแสดงกลวิธีของผู้ขายในการใช้พื้นที่ในช่วงที่มีแดดส่องอุณหภูมิสูง

ภาพที่ 4-5 ภาพตัวอย่างแสดงการขึ้นแผงบังแดดแต่ละช่วงเวลาของร้านค้า

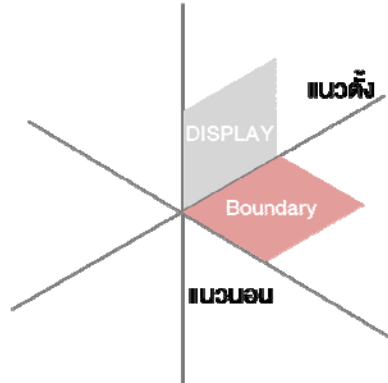

ตารางที่ 4-1 ตารางแสดงช่วงเวลาการใช้แผงบังแดดที่ผู้ขายประดิษฐ์ขึ้นเอง

ตัวอย่าง ร้านค้า/ ช่วงเวลา	07.00 น.	09.00 น.	12.00 น.	14.00 น.	16.00 น.
ร้านค้าที่ 2 ร้านกับข้าวลุง					
ร้านค้าที่ 4 แผงขายผัก					
ร้านค้าที่ 9 แผงขายผัก					
ร้านค้าที่ 14 ร้านขายผลไม้					
ร้านค้าที่ 29 ร้านขายน้ำ (เครื่องดื่ม)					

*หมายเหตุ เลือกตัวอย่างร้านค้าจากการใช้แผงกันแดดในลักษณะที่แตกต่างกัน

จากการเก็บข้อมูลทางกายภาพของพื้นที่กรณีศึกษา ผู้วิจัยสังเกตเห็น ลักษณะของการใช้พื้นที่ แบ่งออกเป็นความสัมพันธ์ 2 แนว ได้แก่ ความสัมพันธ์ตามแนวตั้ง(ระนาบตั้ง) คือ สัดส่วนของพื้นที่ การใช้งาน, วัสดุที่ใช้ และโครงสร้างและความสัมพันธ์ตามแนวนอน (ระนาบนอน) คือ ขอบเขตของพื้นที่ที่เอื้อต่อการใช้งาน

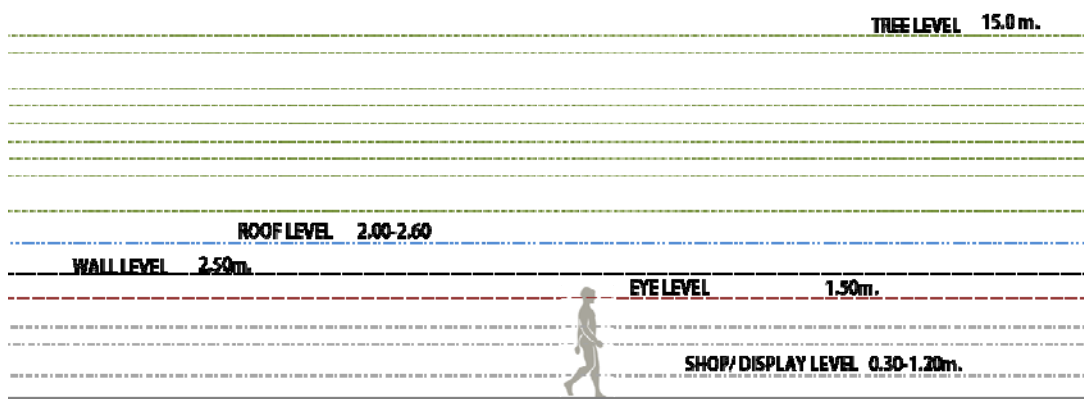
ภาพที่ 4-6 ลักษณะความสัมพันธ์แนวตั้งและนอนของการใช้พื้นที่

2. ความสัมพันธ์ตามแนวตั้ง (ระนาบตั้ง)

ความสัมพันธ์ตามแนวตั้ง (ระนาบตั้ง) คือ สัดส่วนของพื้นที่การใช้งาน การจัดสินค้า, วัสดุที่ใช้ และโครงสร้าง ในแนวตั้ง หรือในระนาบตั้ง แบ่งเป็น

2.1 สัดส่วนของพื้นที่ใช้งาน ในระนาบตั้งมีสัดส่วนของพื้นที่การใช้งานแบ่งเป็น 4 ระดับคือ

1. ระดับร่มเงาไม้ (ต้นไม้)
2. ระดับกำแพง
- 3.ระดับหลังคา (ร้านค้า)
- 4.ระดับการจัดวางสินค้า (Display)

ภาพที่ 4-7 สัดส่วนของการใช้งานพื้นที่

1. ระดับร่มเงาไม้ (ต้นไม้)การใช้งานสัดส่วนระดับนี้ มีทั้งการใช้งานทางกายภาพคือใช้ร่มเงาจากแนวของต้นไม้ที่มีความสูงประมาณ 15 เมตร เป็นร่มเงาให้กับพื้นที่ตลาด และการใช้แนวต้นไม้ทางนามธรรม เพื่อเพิ่มความงามและสุนทรียะของพื้นที่ ทำให้พื้นที่มีชีวิตชีวาและรู้สึกร่มเย็น น่านองตลอดทั้งวัน

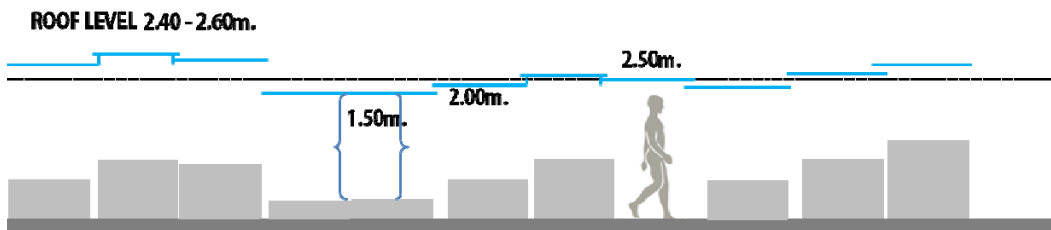
ภาพที่ 4-8 ระดับร่มเงาไม้ แนวต้นไม้ทำให้เกิดสุนทรียะ ความงามในพื้นที่

2. ระดับกำแพง การใช้งานสัดส่วนนี้เป็นการใช้งานพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับ กำแพง ของพื้นที่คริสตจักร สวนเจ็ดริน โดยมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับอีก 2 สัดส่วนคือ ระดับหลังคา (ร้านค้า) และระดับการจัดวางสินค้า (Display) โดยการใช้งานระดับนี้คือ เป็น โครงสร้างหลัก(Main Structure) พื้นที่การใช้งาน อีกทั้งให้กับหลังคา และเป็นเสมือน ผนังด้านหนึ่งของแผงร้านค้าทุกร้าน เป็นพื้นหลัง (Background) อีกทั้งยังเป็นตัวกำหนดขอบเขต จุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของตลาดด้วย

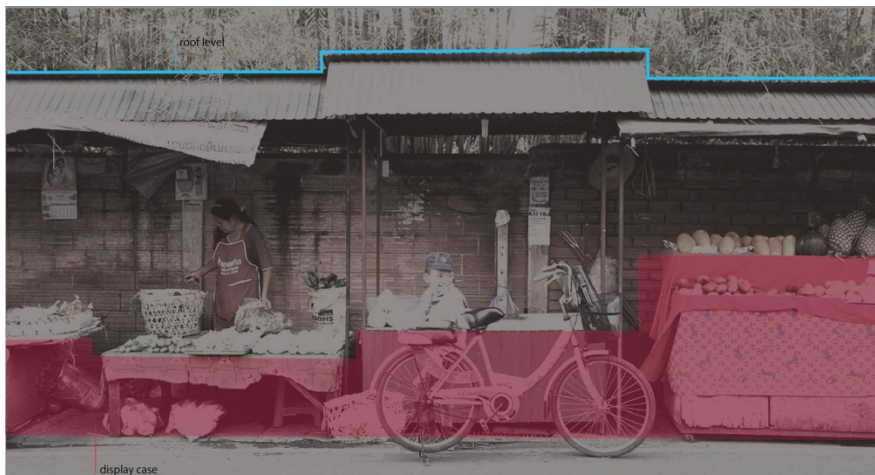

ภาพที่ 4-9 ระดับกำแพง เป็นโครงสร้างหลักให้กับพื้นที่

3. ระดับหลังคา (ร้านค้า) ระดับหลังคา แสดงให้เห็นถึงลักษณะการใช้งานที่แตกต่างกันในแต่ละร้านค้าระดับของหลังคาจะสัมพันธ์กับระดับการจัดวางสินค้า (Display) บอกถึงสัดส่วนของการโชว์สินค้า แต่ละประเภท เช่น ร้านที่เป็นแผงผัก จะอยู่สูงจากพื้นไม่มากนัก เพื่อจะได้วางผักให้เห็นได้ทั่วถึง หลังคาจะต่ำลง เพื่อป้องกันแสงแดดส่อง เป็นต้น เป็นต้น เป็นกลยุทธ์ (Tactic) ของผู้ขาย ในการสร้างร้านค้า ดังนั้นระดับของหลังคามีผลต่อการใช้งานพื้นที่

ภาพที่ 4-10 ระดับหลังคา แสดงให้เห็นถึงลักษณะการใช้งานที่แตกต่างกันในแต่ละร้านค้า

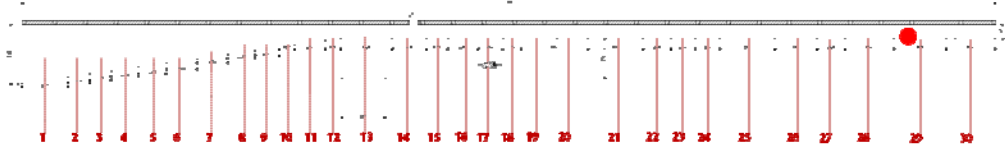

ภาพที่ 4-11 ระดับหลังคา แสดงให้เห็นถึงลักษณะการใช้งานที่แตกต่างกันในแต่ละร้านค้า

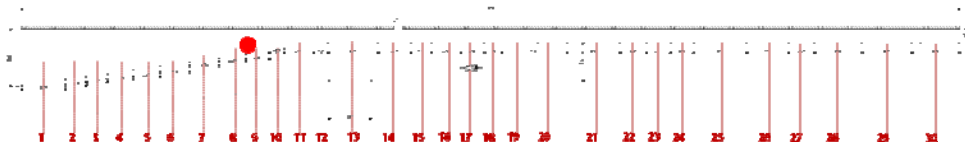

ภาพที่ 4-12 ระดับหลังคา ของร้านแผงผัก

วัสดุโครงสร้างหลังคา ในพื้นที่กรณีศึกษานี้มี 2 ลักษณะคือ 1. การทำโครงสร้างกึ่งถาวร คือ ทำเป็น โครงสร้างเหล็กหรือไม้อย่างง่าย สามารถถอดประกอบหรือรื้อถอนได้โดยง่าย และ 2. คือ โครงสร้างจากวัสดุธรรมชาติ หรือ วัสดุเหลือใช้ ลักษณะนี้เกิดขึ้นในพื้นที่กรณีศึกษาตลาด ช่างเทียน มาตั้งแต่ยุคก่อตั้งตลาด คือ การใช้วัสดุอย่างง่ายมาทำเป็น โครงสร้าง ด้วยการยึดกับกำแพง โครงสร้างหลัก ด้วยกัน มัด สาน ทับ ของวัสดุอย่างง่าย

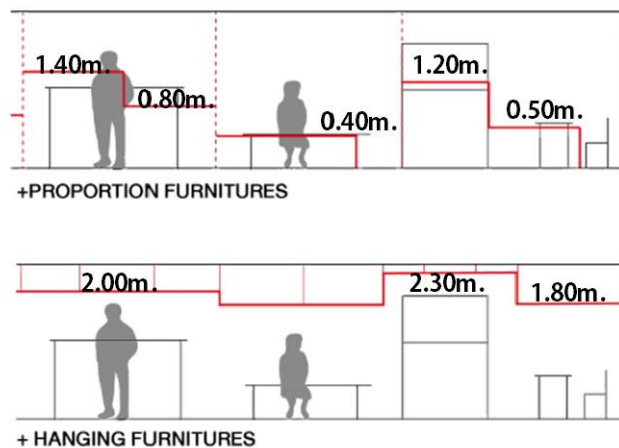

ภาพที่ 4-13 ลักษณะการการทำโครงสร้างกึ่งถาวร (ถ่ายเมื่อ มีนาคม 2557)

ภาพที่ 4-14 ลักษณะโครงสร้างจากวัสดุธรรมชาติหรือวัสดุเหลือใช้(ถ่ายเมื่อ มีนาคม 2557)

4. **ระดับการจัดวางสินค้า (Display)** ระดับการจัดวางสินค้าให้เห็นถึงลักษณะการใช้งานของแต่ละร้านค้า ตามประเภทสินค้าที่ขาย ในกรณีศึกษาตลาดข้างเคียงนี้ มีการจัดวางสินค้า 2 ลักษณะคือ 1.การวางกับเฟอร์นิเจอร์ของแต่ละร้านค้า ไม่ว่าจะเป็นชั้น โต๊ะ เก้าอี้ บาร์ขายของที่ต่างก็ออกแบบมาให้สอดคล้องกับ สินค้าที่ขาย เช่น แผงขายสลากกินแบ่งรัฐบาล แผงการแสดงสลาก ผักติดไว้กับกำแพงและต้องอยู่ในระดับสายตาเพื่อเรียกความสนใจแก่ผู้ซื้อและ 2. การแขวนสินค้า พื้นที่มีจำกัดไม่เพียงพอต่อการวางสินค้าในพื้นที่ราบ ก็ทำการห้อยสินค้าในแนวตั้งแทนวัสดุที่ใช้ก็จะเป็วัสดุเหลือใช้หาได้ง่าย มาเสริมต่อเข้ากับโครงสร้างอย่างง่าย เช่น ไม้ไผ่ เชือก เป็นต้น

ภาพที่ 4-15 ลักษณะการจัดวางสินค้า 2 แบบ คือ แบบวางกับเฟอร์นิเจอร์และแขวนแสดงสินค้า

ภาพที่ 4-16 ลักษณะการจัดวางสินค้า แบบวางกับเฟอร์นิเจอร์

ภาพ 4-17 ลักษณะการจัดวางสินค้า แบบแขวนแสดงสินค้า

3. ความสัมพันธ์ตามแนวนอน (ระนาบนอน)

ความสัมพันธ์ตามแนวนอน (ระนาบนอน) คือ ขอบเขตของพื้นที่ เอื้อประโยชน์ในการใช้พื้นที่ ในระนาบนอน ประกอบด้วย

3.1 ขอบเขตที่ครอบคลุมศีรษะ (Over Head Plane) แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

3.1.1 ขอบเขตที่มีอยู่เดิม คือ ร่มเงาจากต้นไม้ หรือ ตัวอาคาร อาศัยร่มเงาของสิ่งเหล่านี้ เป็นพื้นที่การใช้งาน โดยในพื้นที่กรณีศึกษาข้างเคียงนี้คือ แนวร่มเงาของต้นไม้ที่ตนเอง ที่เป็นตัวช่วยหลักในการสร้างให้เกิดขอบเขตของการใช้งานขึ้น คือการให้ร่มเงาต่อผู้คนในบางช่วงเวลา และยังเป็นตัวกำหนดขอบเขตของการเริ่มต้นและสิ้นสุดแนวร้านค้าของตลาดอีกด้วย

ภาพที่ 4-18 ความสัมพันธ์ตามแนวนอน (ระนาบนอน)

ภาพที่ 4-19 แนวต้นไม้ที่ช่วยกำหนดขอบเขตแนวร้านค้า และให้ร่มเงาตลอดทั้งแนวตลาด

3.1.2 ขอบเขตที่ต่อเติมเพิ่มชั่วคราว คือ การเสริมเติมต่อพื้นที่ด้วยวัสดุชั่วคราว เพื่อเป็นการกำหนดขอบเขต โดยในพื้นที่กรณีศึกษาข้างเคียงนี้ ส่วนใหญ่จะใช้วัสดุเหลือใช้ที่หาได้ง่าย เช่น ไม้ไผ่ สังกะสี มาเป็นต่อเติม ขอบเขตเพิ่ม เนื่องจาก ตลาดข้างเคียงมีการแบ่งพื้นที่ค้าขายโดยการตกลงกันเองระหว่างร้านค้า ดังนั้น จึงมีการย้ายหรือสลับปรับเปลี่ยนพื้นที่ร้านค้าอยู่บ้าง วัสดุรีไซเคิล จึงสอดคล้องต่อการนำมาต่อเติมเพิ่ม ชั่วคราว สามารถ รื้อถอนหรือปรับย้ายได้โดยง่าย

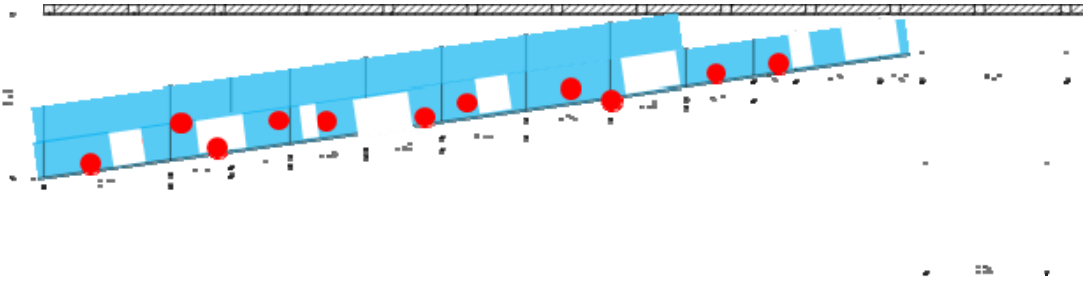

ภาพ 4-20 การต่อเติมเพิ่มชั่วคราวเพื่อเป็นการกำหนดขอบเขต

3.2 ขอบเขตการใช้พื้นที่ (Occurring Boundary Space) คือ การจัดวางขอบเขตการเข้าถึงของร้านค้าโดยในพื้นที่กรณีศึกษาข้างเคียงนี้จัดวางขอบเขตการเข้าถึงโดยการเว้นพื้นที่ให้มีจังหวะในการเดินเข้าถึงผู้ขาย หรือ มีลักษณะเทียบจอดซื้อได้ เนื่องจากพื้นที่กรณีศึกษานี้นอกจากจะมีคนเดินเท้าเป็นส่วนผู้ใช้งานส่วนใหญ่แล้วยังมี จักรยานยนต์และจักรยานสัญจรมากอีกด้วย การเว้นพื้นที่ลักษณะนี้จะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อ เกิด การพูดคุยและเข้าถึงง่าย

ทำให้พื้นที่ที่เกิดขึ้นมีชีวิตชีวา เป็นกันเอง เกิดความสนิทสนมระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย หรือแม่แต่ระหว่างผู้ซื้อกับผู้ซื้อเอง

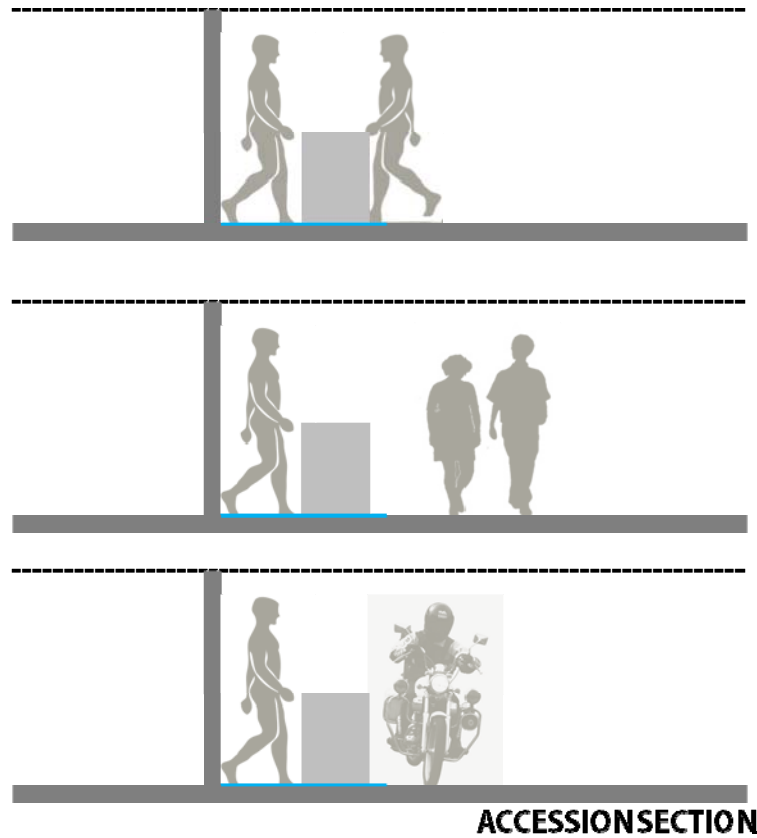
ภาพ 4-21 ลักษณะการจัดวางขอบเขตการเข้าถึงของตลาดข้างเคียง

ภาพ 4-22 ลักษณะการจัดวางขอบเขตการเข้าถึงของตลาดข้างเคียง

ภาพ 4-23 ลักษณะการจัดวางขอบเขตการเข้าถึงของตลาดข้างเคียงการเทียบจอดของพาหนะ

ภาพที่ 4-24 ภาพตัดแสดงขอบเขตการเข้าถึงของคนและการเทียบจอดของพาหนะ

4.2 สรุปแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะ

พื้นที่สาธารณะในที่นี้ของผู้วิจัยคือพื้นที่ที่มีการปรับตัว ต่อรองกับอำนาจ ใช้กลวิธีปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่มีอยู่เดิมให้สามารถเกิดพื้นที่รูปแบบใหม่ ที่ตอบสนองต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนในพื้นที่นั้นได้ ทำให้พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นใหม่ มีชีวิตชีวา เป็นพื้นที่แห่งกลวิธีซึ่งในพื้นที่ข้างเคียงนี้ก็มีหลากหลายปัจจัยที่ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะนี้ขึ้น ทั้งเรื่องของช่วงเวลาและสภาพแวดล้อม ผู้คนในพื้นที่ด้วย ความสัมพันธ์ในแนวตั้งและแนวนอนลักษณะการใช้วัสดุและวิธีการสร้างร้านค้า ลักษณะของการเข้าถึงของพื้นที่คือ การใช้การเดินทางเป็นส่วนใหญ่มักมีการใช้จักรยานหรือจักรยานยนต์บ้าง สัดส่วนของร้านค้าและการเข้าถึงสอดคล้องกับการใช้งานสะดวกและรับกับการเข้าใช้งานพื้นที่ ลักษณะของสภาพแวดล้อมคือต้นไม้ที่ขึ้นเป็นทางยาวเป็นฉากบังแสงแดดและความร้อนให้แก่พื้นที่ พื้นที่ร่มเงาไม้ที่เกิดขึ้นใช้ได้ดีและมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับช่วงเวลาของวันทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่ชีวิตชีวา จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา สรุปเป็นแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะได้ดังนี้

แนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะที่มาจากกรณีศึกษาข้างเคียง บางเป็น 2 ส่วนคือรูปธรรมคือ แนวคิดในการออกแบบ และ ส่วนของนามธรรม คือ แนวทางในการออกแบบ มีดังนี้

4.2.1 นามธรรม คือ แนวคิดในการออกแบบ

แนวคิดในการออกแบบ เป็นพื้นที่ที่มีการปรับตัว ต่อรองกับอำนาจ ใช้กลวิธี ปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่มีอยู่เดิมให้สามารถเกิดพื้นที่รูปแบบใหม่ ที่ตอบสนองต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนในพื้นที่นั้นได้ ทำให้พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นใหม่ มีความอะลุ้มอล่วยคือสามารถยืดหยุ่นปรับใช้พื้นที่ได้ตามสถานการณ์ เช่นการเลือกวัสดุที่ไม่ถาวร สามารถปรับหรือย้ายได้ในกรณีฉุกเฉินได้ เป็นต้น มีชีวิตชีวา มีเสน่ห์ เป็นกันเอง เอื้อประโยชน์ให้คนในชุมชน เข้าถึงง่าย ใช้งานได้ สอดคล้องกับกิจกรรมและชีวิตของคนในพื้นที่

4.2.2 รูปธรรม คือ แนวทางในการออกแบบ คือ รูปแบบทางกายภาพ หรือ กลวิธีต่างๆ ที่ได้จากองค์ความรู้พื้นที่ที่กรณีศึกษาตลาดข้างเคียง สรุปเป็นแนวทางได้ดังนี้

1. ช่วงเวลา (Time)

การใช้ กลวิธีต่อรองกับเวลา ต้องอาศัยช่วงเวลาในพื้นที่เดิมเพื่อทำการต่อรองในพื้นที่เดิม พื้นที่ปฏิบัติการการต่อรองจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เหมาะสม การแสดงออกของผู้ใช้งานพื้นที่ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาช่วงเวลามีผลกระทบในเรื่องของแสงแดด อีกทั้งเรื่องของกิจกรรมกับเวลา เช่น เลิกเรียน เลิกงาน เวลาอาหาร เป็นต้น

2. ความสัมพันธ์ตามแนวตั้ง (ระนาบตั้ง) สรุปหลักการมาจากสัดส่วนระดับต่างๆ ของพื้นที่กรณีศึกษาตลาดข้างเคียงได้ดังนี้

2.1. การใช้ร่มเงา (Shading) คือ การใช้ร่มเงาจากต้นไม้หรือธรรมชาติ มาเป็นร่มเงาป้องกันความร้อน และเพิ่มบรรยากาศความงาม สุนทรีย์ะในการใช้พื้นที่

2.2. การใช้โครงสร้างหลัก (Main Structure) คือ การใช้โครงสร้างเดิมที่มีอยู่ก่อนหรือโครงสร้างที่มีการเตรียมเอาไว้ในพื้นที่ เพื่อเป็นตัวช่วยในการสร้างโครงสร้างชั่วคราว ต่อเติมพื้นที่การใช้งานขึ้น เช่น แนวรั้ว แนวกำแพง เสาโครงสร้างเสาเดิม

2.3. ระดับของหลังคา (Roof Level) ระดับความสูงของหลังคาต้องขึ้นอยู่กับการใช้งานของพื้นที่ ว่าต้องการพื้นที่ใต้หลังคามากน้อยเพียงใด หรือไม่ต้องการเลยสามารถเป็นพื้นที่เปิดโล่งได้

2.4. ระดับการจัดวางสินค้า (Display) มี 2 ลักษณะคือ 1.การวางกับเฟอ์นเจอร์ของแต่ละร้านค้า และ 2. การแขวนสินค้า พื้นที่ที่มีจำกัดไม่เพียงพอ ก็ทำการห้อยสินค้าในแนวตั้งแทน ซึ่งต้องสอดคล้องกับตัวสินค้าและระดับสายตาของผู้ซื้อด้วย

โดยวัสดุที่ใช้เป็นวัสดุที่หาง่าย หรือเหลือใช้ เนื่องจากการใช้กลวิธีต่างๆ ในการต่อรองพื้นที่สาธารณะลักษณะนี้ ไม่ควรใช้วัสดุหรือการติดตั้งแบบถาวร ควรเป็นลักษณะกึ่งถาวร ถอดประกอบได้มากกว่า เนื่องจาก สามารถ ปรับเปลี่ยน หรือปรับย้ายพื้นที่ได้ตามสถานการณ์ของกฎเกณฑ์ หรือกฎระเบียบของอำนาจ

2. ความสัมพันธ์ตามแนวนอน (ระนาบนอน)

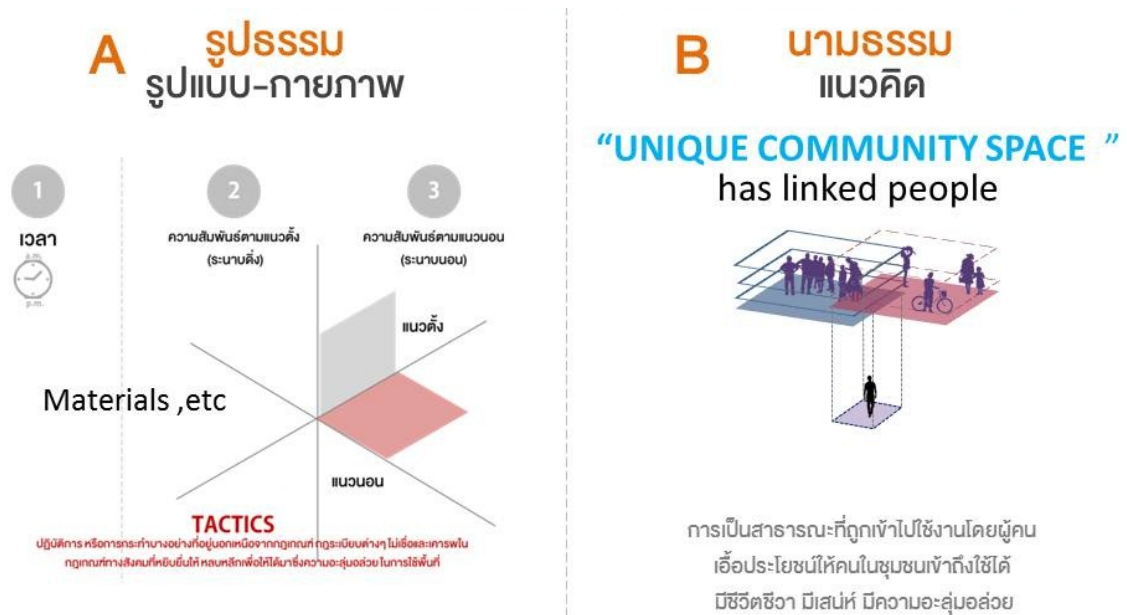
ความสัมพันธ์ตามแนวนอน (ระนาบนอน) คือ ขอบเขตของพื้นที่ เอื้อประโยชน์ในการใช้พื้นที่ ในระนาบนอน ประกอบด้วย

3.1 ขอบเขตที่ครอบคลุมศีรษะ (Over Head Plane) แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

3.1.1 ขอบเขตที่มีอยู่เดิม คือ ร่มเงาจากต้นไม้ หรือ ตัวอาคาร อาศัยร่มเงาของสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นที่การใช้งาน

3.1.2 ขอบเขตที่ต่อเติมเพิ่มชั่วคราว คือ การเสริมเติมต่อพื้นที่ด้วยวัสดุชั่วคราว เพื่อเป็นการกำหนดขอบเขต

3.2 ขอบเขตการใช้พื้นที่ (Occurring Boundary Space) คือ การจัดวางขอบเขตการเข้าถึงของร้านค้าโดยการเว้นพื้นที่ให้มีจังหวะในการเดินเข้าถึงผู้ขาย หรือ มีลักษณะเทียบจอดซื้อได้ การเว้นพื้นที่ลักษณะนี้จะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อ เกิด การพูดคุยและเข้าถึงง่าย ทำให้พื้นที่ที่เกิดขึ้นมีชีวิตชีวา เป็นกันเอง เกิดความสนิทสนมระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย หรือ แม้แต่ระหว่างผู้ซื้อกับผู้ซื้อเอง ซึ่งพื้นที่ลักษณะนี้ไม่สามารถพบได้ในซูเปอร์มาเก็ตแบบตะวันตก

ภาพที่ 4-25 สรุปแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะที่มาจากกรณีศึกษาข้างเคียง

บทที่ 5

การทดลองการออกแบบและงานออกแบบ

เนื้อหาในบทนี้นำเสนอการทดลองการออกแบบจากแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่กรณีศึกษาตลาดข้างเคียงในบทที่ 4 โดยทำการเลือกพื้นที่ทดลองการศึกษา (Site Criteria) โดยใช้เกณฑ์ในการเลือกพื้นที่จากปัจจัยที่ก่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่ดีที่สรุปได้จากวรรณกรรม ที่มีลักษณะสอดคล้อง คล้ายคลึงกับพื้นที่กรณีศึกษาตลาดข้างเคียงแล้วนำแนวทางการออกแบบที่สรุปได้ ไปผนวกเข้ากับการวิเคราะห์พื้นที่ทดลองการออกแบบทำการออกแบบพื้นที่สาธารณะขึ้นมา ผู้วิจัยจะทำการเรียบเรียงและนำเสนอโดยแยกเป็นหัวข้อหลักตามลำดับดังนี้

- 5.1 การเลือกพื้นที่ทดลองการศึกษา (Site Criteria)
- 5.2 การวิเคราะห์พื้นที่ทดลองการออกแบบ (Site Analysis)
- 5.3 สรุปปัญหาที่มีในพื้นที่ทดลองการศึกษา
- 5.4 วิธีการพัฒนาการทดลองออกแบบ
- 5.5 งานออกแบบ

5.1 การเลือกพื้นที่ทดลองการศึกษา (Site Criteria)

จากจุดประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะ โดยอาศัยแนวความคิดพื้นที่แห่งกลวิธี (Space of Tactics) ประเด็นคำถามวิจัย

- พื้นที่สาธารณะที่ผู้วิจัยสนใจเมื่อนำไปวิเคราะห์แล้วสามารถก่อให้เกิดแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะได้ใช่หรือไม่?

ผู้วิจัยจะนำแนวทางการออกแบบที่ได้นี้ ไปทดลองออกแบบพื้นที่สาธารณะที่มีความสอดคล้อง หรือใกล้เคียงกับพื้นที่กรณีศึกษา ข้างเคียง เพื่อตอบจุดประสงค์ข้อที่ 3 โดยทำการเลือกพื้นที่ทดลองการศึกษาจาก ลักษณะของกรณีศึกษาตลาดข้างเคียง ดังนี้

5.1.1 การเลือกพื้นที่ทดลองการออกแบบ ในการเลือกพื้นที่ทดลองการออกแบบนั้นเลือกจากลักษณะพื้นที่สาธารณะที่มีปัจจัยก่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่ดี เป็นพื้นที่ที่ถูกจัดการในชุมชนหรือ

ข้อตกลงของคนในพื้นที่แล้วทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะ ที่มีการจัดการที่น่าสนใจ ควบคู่กับปัจจัยพื้นที่สาธารณะที่ดี ที่ผู้วิจัยได้เคยสรุปไว้ใน บทที่ 2 มาประกอบการเลือกพื้นที่ทดลองการศึกษา ดังนี้

1. การเข้าถึงและมองเห็น พื้นที่สาธารณะที่ดี ควรเข้าถึงและมองเห็นได้ง่ายไม่ซับซ้อน ทำให้ผู้ใช้พื้นที่รู้สึกสบายใจที่จะเข้าไปใช้ ไม่มีเงื่อนไขหรือข้อบังคับมาก เป็นพื้นที่สบายๆ ในการเข้าถึง

2. พื้นที่ที่ก่อให้เกิดการพบปะพูดคุย เป็นพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดการพูดคุยกัน หรือพื้นที่ในชีวิตประจำวัน สามารถพบเจอกันได้ง่ายอย่างถนน ริมทางเท้า เป็นต้น

3. สภาพแวดล้อม เป็นพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี เช่น สวยงาม มีร่มเงา มีการถ่ายเทอากาศที่ดี อุณหภูมิสบายไม่ร้อนหรือหนาวจนเกินไป

4. ส่วนการใช้งานพื้นที่ เป็นพื้นที่ที่ตรงกับสัดส่วนของคน (Human Scale) หรือกิจกรรมที่ใช้งาน เอื้อให้เกิดการใช้งานพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

โดยเมื่อพิจารณาการเลือกพื้นที่ทดลองการศึกษาจากข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยที่ผ่านมา นั้น สรุปเป็นเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ ดังนี้

ข้อที่ 1 พื้นที่ที่ติดริมขอบถนนและทางเดินเท้า หรือ เป็นเส้น(Liner)อ้างอิงกับกายภาพเดิม เนื่องจากพื้นที่กรณีศึกษาตลาดข้างเคียงมีพื้นที่เชื่อมต่อกับถนนทางสัญจรจราจร มีข้อกำหนดกฎหมายทางการจราจร ควบคุมอยู่ หรือพื้นที่ที่มียุทธวิธี (Strategy) ควบคุมอยู่

ข้อที่ 2 เป็นพื้นที่ที่มีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า หรือ บริการต่างๆเนื่องจากพื้นที่กรณีศึกษาตลาดข้างเคียงเป็นพื้นที่สำหรับการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า เป็นพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

ข้อที่ 3 เป็นพื้นที่ที่มีผู้คนสัญจร หรือ ใช้พาหนะเช่น รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ มีแหล่งชุมชนอาศัยอยู่

ข้อที่ 4 เป็นพื้นที่ที่มีข้อตกลงร่วมกันของคนในพื้นที่ หรือมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับจากภาครัฐ หรือเอกชนควบคุมอยู่ (มียุทธวิธีควบคุมอยู่ในพื้นที่)

SITE CRITERIAS

1		ROAD & PATHWAY : พื้นที่ติดริมขอบถนนและทางเดินเท้า หรือ เป็นเส้น Liner อ้างอิงกับกายภาพเดิม พื้นที่เพื่อตอบสนองการใช้งานฮาร์ดยูนิฟิเคชันพื้นที่ ที่สังเกตเห็นเป็นพื้นที่บริเวณติดริมขอบถนนและทางเดินเท้า
2		TRADE-MARKET-SERVICE : เป็นพื้นที่ที่มีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า หรือ บริการต่างๆ
3		WALKING STREET : เป็นพื้นที่ที่มีผู้คนสัญจร หรือใช้พาหนะเช่น รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ มีแหล่งชุมชนอาศัยอยู่
4		AGREEMENT : เป็นพื้นที่ที่มีข้อตกลงร่วมกันของคนในพื้นที่ หรือมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับจากภาครัฐหรือ เอกชนควบคุมอยู่

ภาพที่ 5-1 แผนภาพแสดงเกณฑ์การเลือกพื้นที่ออกแบบ

5.1.2 การกำหนดพื้นที่ตั้งโครงการที่เหมาะสม

จากการสำรวจพื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่ ที่มีลักษณะสอดคล้องกับเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ทดลองการออกแบบตามลักษณะของพื้นที่กรณีศึกษาตลาดข้างเคียง สถานที่ที่ได้พิจารณาจากเกณฑ์การเลือกพื้นที่ทดลองการออกแบบที่สรุปมา เลือกสถานที่มา 3 ที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ มีดังนี้

พื้นที่ 1 ถนนศรีวิชัยซอยข้างวัดสวนดอกลักษณะเป็นการใช้พื้นที่ติดริมรั้วสำหรับการค้าขายเป็นแนวยาวตลอดแนวกำแพงวัดสวนดอกลักษณะคล้ายคลึงกับกายภาพของตลาดข้างเคียงคือมีแนวกำแพงขนานไปกับพื้นที่ใช้งานลักษณะเดียวกัน

พื้นที่ 2 ศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดสารพิษ ถนน 2 เชียงราย เป็นโครงการตลาดปลอดสารพิษมีส่วนที่เป็นตัวตลาดในโครงการและกลุ่มหาบเร่ที่ใช้พื้นที่ริมถนนในการค้าขาย เฉพาะช่วงเช้าวันพุธเท่านั้น เป็นการเลือกใช้พื้นที่โดยอาศัยช่วงเวลา

พื้นที่ 3 แนวแผงขายส้ม ถนนมหิดล เป็นร้านค้าขายส้มบนบาทวิถีริมถนน ซึ่งเป็นถนนขนาดใหญ่มุ่งหน้าออกไปยังเส้นรอบเมือง มีการใช้พื้นที่ติดขอบริมถนนลักษณะเดียวกับตลาดข้างเคียง

SITE SELECTION

ภาพที่ 5-2 การพิจารณาพิจารณา พื้นที่ที่ทดลองการออกแบบ 3 พื้นที่

พื้นที่ 1 ถนนศรีวิชัย ซอยข้างวัดสวนดอก

ภาพที่ 5-3 ถนนศรีวิชัย ซอยข้างวัดสวนดอก

ภาพที่ 5-4 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งถนนศรีวิชัย ซอยข้างวัดสวนดอก

ที่ตั้ง ถนนศรีวิชัย ซอยข้างวัดสวนดอก

ลักษณะ มีเพียงขายของส่วนมากเป็นการบริโภค เช่น อาหารตามสั่ง ก๋วยเตี๋ยว เป็นต้น ตั้งอยู่ข้างกำแพงวัด ด้านหลังเป็นกุฏิสามเณรของวัดสวนดอกที่เป็นอาคารพักอาศัย 3 ชั้นมีพื้นที่ว่างบางส่วนสามารถนำมาใช้เป็นพื้นที่ ทดลองออกแบบพื้นที่สาธารณะได้

สภาพแวดล้อม เป็นย่านพักอาศัยของชุมชนและมีหอพักนักศึกษาเป็นอาคารอยู่จำนวนมาก

พื้นที่ 2 ศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดสารพิษ ถนน 2 เชียงราย

ภาพที่ 5-5 ศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดสารพิษ ถนน 2 เชียงราย

ภาพที่ 5-6 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดสารพิษ

ที่ตั้ง ถนน 2 เชียงราย หน้าศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตร ชุมชนปลอดสารพิษ ช้าง มช.

ลักษณะ เป็นศูนย์จำหน่ายสินค้าทางการเกษตรปลอดสารพิษของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยจะมีตลาดผักปลอดสารพิษทุกวันพุธ ตั้งแต่เวลา 05.00-14.00น.

สภาพแวดล้อม เป็นพื้นที่แปลงเกษตรของมหาวิทยาลัย มีบาทวิถีที่ โลงเนื่องจากพื้นที่แปลงเกษตรครอบคลุมบล็อก ถนนของพื้นที่ มีบ้านอาศัยอยู่ฝั่งตรงข้ามติดกับชุมชนนิมมานเหมินท์มีนักท่องเที่ยวสัญจรไปมาอยู่ตลอด

พื้นที่ 3 แนวแผงขายส้ม ถนนมหิดล

ภาพที่ 5-7 แนวแผงขายส้ม ถนนมหิดล

ภาพที่ 5-8 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงตำแหน่งแนวแผงขายส้ม ถนนมหิดล

ที่ตั้ง แนวแผงขายส้มถนนถนนมหิดล

ลักษณะ บาทวิถีบริเวณถนนมหิดล มีแผงขายส้มตั้งอยู่เป็นแนวขนานกับถนน

สภาพแวดล้อม ด้านหลังเป็นสวนกาญจนภิเษก เป็นสวนสาธารณะและใกล้ชุมชนทิพย์เนตร ถนนสายหลักเป็นทางออกถนนเส้นรอบเมือง

5.1.3 การวิเคราะห์พื้นที่ตั้งโครงการจากการตัดข้อดีข้อเสียของแต่ละพื้นที่ โดยการตัดตัวเลือกตามลำดับความสำคัญออก และสรุปผลได้ผลลัพธ์ตามตาราง

ตารางที่ 5-9 สรุปพื้นที่ตั้งโครงการจากเกณฑ์การเลือกพื้นที่ที่กำหนด

SITE CRITERIAS		SITE 1	SITE 2	SITE 3
1	ROAD & PATHWAY ROAD & PATHWAY : พื้นที่รองรับขอบเขตและกำหนดทิศทาง หรือ เป็นเส้น Link อัจฉริยะทางกายภาพ พื้นที่เปิดรับขอบเขตการใช้งานหรือจุดเริ่มต้นที่เชื่อมโยงเป็นเส้นทางบริเวณขอบเขต ทิวทัศน์	ถนนศรีว้อย มีด้านคนป้อนของตามทางลาด ไล่ตามทาง	ถนน 2 เขียงราย ก่อนอันปโล่ สะพานบันยบะแกวมีที่โอบล้อมกับวิถีธรรมชาตอันอันใด 2 ชั้นถนน	ถนนที่คอง ถนนทางรถจักรยานวงถนน สิ่งปลูกสร้าง อากาศ และรถจักรยานยนต์
2	TRADE-MARKET-SERVICE : เป็นพื้นที่ให้บริการขายแลกเปลี่ยนสินค้า หรือ บริการต่างๆ	มีที่ตั้งกลางสาขามาก มีของกิน สินค้าอาหารานี่อง ทั่วรอบเป็นชั้น ชั้นอยู่ข้าง	เป็นศูนย์จำหน่ายสินค้า บริการบางส่วนของสาขาเมือง ศาลาพักผ่อน กีฬา เวที เล่นกีฬา สนามบอลสวนสาธารณะ	ศูนย์การค้า สตรีทอาร์ต
3	WALKING STREET : เป็นพื้นที่ที่ปลอดยานยนต์หรือใช้พาหนะอื่น รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ มีที่จอดรถยนต์	พื้นที่ปลอดยานยนต์มีรถจักรยานยนต์มีที่จอดรถจักรยานยนต์มีที่จอดรถจักรยานยนต์ มีที่จอดรถจักรยานยนต์ มีที่จอดรถจักรยานยนต์	ทางเดินคนเดิน ทางลาด หลุดโปร่งไม่ระบาย มีที่จอดรถจักรยานยนต์ มีที่จอดรถจักรยานยนต์ มีที่จอดรถจักรยานยนต์	พื้นที่ปลอดยานยนต์มีที่จอดรถจักรยานยนต์มีที่จอดรถจักรยานยนต์ มีที่จอดรถจักรยานยนต์
4	AGREEMENT : เป็นพื้นที่ที่ข้อตกลงร่วมกันของคนในพื้นที่ หรือ กฎเกณฑ์ของหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนคนอยู่	มีข้อตกลงกันทางด้านการดูแล	ได้แก่โครงการที่อยู่ใน การดูแลของภาครัฐ	พื้นที่ตามกฎหมายของหน่วยงาน

จากตารางสรุปพื้นที่การทดลองการออกแบบได้ คือ พื้นที่ 2 ศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดสารพิษ ถนน 2 เขียงรายเนื่องจากถนน 2 เขียงราย ค่อนข้างโล่ง และกว้างมีบาทวิถีที่โล่ง อีกทั้งมีกิจกรรมเกิดขึ้น ได้ทั้ง 2 ฝั่งถนนตรงกับเกณฑ์การเลือกพื้นที่ พื้นที่ติดริมขอบถนนและทางเดินเท้า หรือ เป็นเส้นอ้างอิงกับกายภาพเดิม และพื้นที่นี้เป็นศูนย์จำหน่ายสินค้าทางการเกษตรปลอดสารพิษของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยจะมีตลาด ผักปลอดสารพิษทุกวันพุธ (เดิมจะมีตลาดทุกวันพุธและเสาร์ในช่วงเช้า) ซึ่งตรงกับเกณฑ์การเลือกพื้นที่ พื้นที่ที่มีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า หรือ บริการต่างๆอีกทั้งเวลามีตลาดผักปลอดสารพิษ คนสัญจรไปมา มาก ทั้งกลุ่มคนรักสุขภาพ คนชรา นักท่องเที่ยว มีรถจักรยานยนต์และรถยนต์ผ่านตรงตามผู้ใช้งาน ที่มีผู้คนสัญจร หรือ ใช้พาหนะ เช่น รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ มีแหล่งชุมชนอาศัยอยู่ ในเกณฑ์ และสุดท้ายพื้นที่และกิจกรรมอยู่ในการดูแลของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นพื้นที่ที่มีข้อตกลงร่วมกันของคนในพื้นที่ หรือมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับจากภาครัฐหรือเอกชนควบคุมอยู่หรือมียุทธวิธีควบคุมอยู่ในพื้นที่ ตอบรับกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่ดี สามารถพัฒนาพื้นที่ต่อไปได้

5.2 การวิเคราะห์ พื้นที่ทดลองการออกแบบ (Site Analysis)

การวิเคราะห์ พื้นที่ทดลองการออกแบบ (Site Analysis) จะทำการวิเคราะห์พื้นที่ทดลองการออกแบบศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดสารพิษ ถนน 2 เชียงราย ตามแบบพื้นที่ของกรณีศึกษากาดช่างเคียนดังผังรูปภาพดังนี้ แบ่งการวิเคราะห์พื้นที่เป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ และข้อมูลที่สอดคล้องกับแนวทางการออกแบบที่ได้จากตลาดช่างเคียน

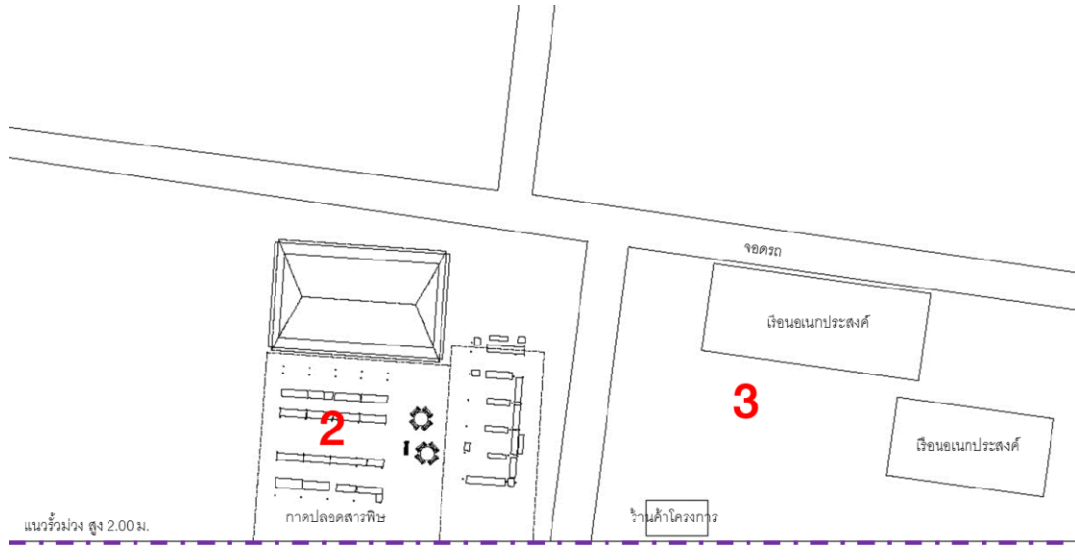
5.2.1 ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่

ศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดสารพิษ ถนน 2 เชียงรายเป็นศูนย์จำหน่ายสินค้าทางการเกษตรปลอดสารพิษของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยจะมีตลาด ผักปลอดสารพิษทุกวันพุธ ตั้งแต่เวลา 05.00-14.00น. อยู่ภายใต้การควบคุมของคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และกลุ่มสมาชิกร้านค้าเกษตรปลอดสารพิษสภาพแวดล้อมเป็นพื้นที่แปลงเกษตรของมหาวิทยาลัย มีบาทวิถีที่ โลงเนื่องจากพื้นที่แปลงเกษตรครอบคลุมบล็อก ถนนของพื้นที่ มีบ้านอาศัยอยู่ฝั่งตรงข้ามติดกับชุมชนนิมมานเหมินท์มีนักท่องเที่ยวสัญจรไปมา ประกอบด้วยพื้นที่ 3 ส่วนหลัก คือ

1. **หาบเร่ แผงลอย ร้านค้าที่อยู่บาทวิถีฝั่งตรงข้ามโครงการ** ในส่วนของหาบเร่ แผงลอย ร้านค้าที่อยู่บาทวิถีฝั่งตรงข้ามโครงการ ไม่ได้อยู่ในความดูแลของคณะเกษตรศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) เป็นกลุ่มร้านค้าที่นัดกันมาขายสินค้าให้ตรงกับวันที่มีตลาดสินค้าเกษตรปลอดสารพิษ ลักษณะคือเป็นหาบเร่ แผงลอย หรือรถพ่วงขายของ มีการจัดตั้งร้านด้วยเฟอร์นิเจอร์ที่เตรียมมาเอง เช่น โต๊ะ เก้าอี้ และร่มบังแดดโดยมีทั้งหมดโดยประมาณ 12-15 ร้าน โดยร้านค้าเหล่านี้ไม่มีพื้นที่เพียงพอที่จะเข้าไปขายสินค้าในตลาดปลอดสารพิษเนื่องจากพื้นที่ร้านค้าในตลาดปลอดสารพิษเต็มและให้เฉพาะสมาชิกร้านค้าเท่านั้น

2. **ตลาดปลอดสารพิษ** ตลาดนัดเกษตรปลอดพิษ จัดขึ้น โดยคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคพบปะพูดคุยกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเกษตรกรและผู้บริโภคในด้านการผลิต และความต้องการของผู้บริโภค ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคได้ติดต่อซื้อขายกันและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันกลุ่มผู้ใช้งาน คือ คนรักสุขภาพ กลุ่มชีวิตจิต คนสูงอายุ และ บุคคลทั่วไปในจังหวัดเชียงใหม่

3. **ส่วนบริการเรือนเอนกประสงค์และร้านค้าโครงการ** ในส่วนส่วนบริการเรือนเอนกประสงค์ มีหลักในโครงการมี 2 จุดที่เกี่ยวข้องกับตลาดปลอดสารพิษ ใช้สำหรับเป็นพื้นที่เตรียมของสำหรับร้านค้าโครงการ และเป็นพื้นที่ขายของปลอดสารพิษบ้างในบางโอกาสที่มีจำนวนสินค้ามากเกินไป และในส่วนร้านค้าโครงการเป็นร้านค้าเกษตรปลอดสารพิษ MMC โดยเปิดให้บริการทุกวัน ตั้งแต่เวลา 06.00น.- 18.00 น.

1

ภาพร่าง / แผนผัง / วัตถุประสงค์

ภาพที่ 5-10 ผังบริเวณศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดสารพิษแสดง 3 ส่วนหลักของโครงการ

ภาพที่ 5-11 ผังบริเวณของศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดสารพิษ ถนน 2 เชียงราย

ภาพที่ 5-12 หาบเร่ แผงลอย ร้านค้าที่อยู่บาวิถีฝั่งตรงข้ามโครงการ

ภาพที่ 5-13 ตลาดนัดเกษตรปลอดพิษในโครงการ

ภาพที่ 5-14 ส่วนบริการเรือนอนกประสงค์

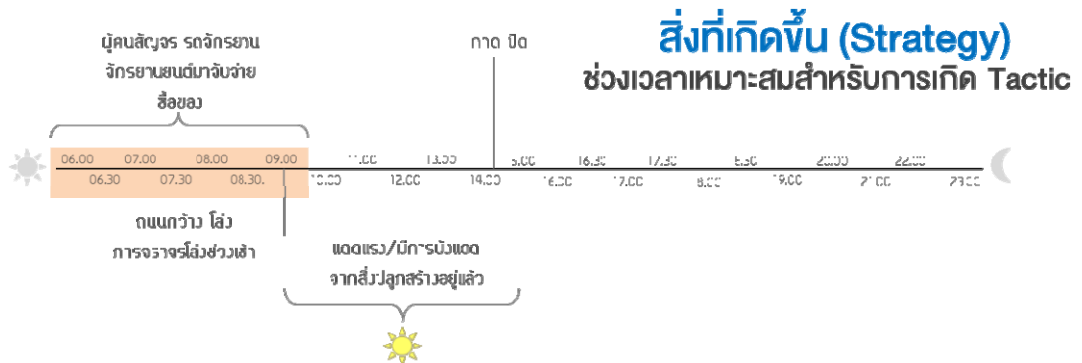

ภาพที่ 5-15 ร้านค้าโครงการ

5.2.2 ข้อมูลที่สอดคล้องกับแนวทางการออกแบบ

1.ช่วงเวลา (Time)

ในพื้นที่กรณีศึกษาตลาดข้างเคียง คือ การใช้ กลวิธีต่อรองกับเวลา ต้องอาศัยช่วงเวลาในพื้นที่เดิมเพื่อทำการต่อรองในพื้นที่เดิม พื้นที่ปฏิบัติการการต่อรองจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เหมาะสม การแสดงออกของผู้ใช้งานพื้นที่ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาในกรณีตลาดนัดเกษตรปลอดภัยนี้ มีกลวิธีของเวลาอยู่ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 5-16 ช่วงเวลาและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในตลาดปลอดภัย

จะเห็นได้ว่าหาบเร่แผงลอย ใช้กลวิธี(Tactic) จากช่วงเวลาที่ ถนนว่าง โล่ง จากการจราจรในช่วงเช้า 06.00-09.00 น. และแสงแดดยังไม่ส่องถึงในช่วงเวลานี้กลุ่มหาบเร่แผงลอยจึงเลือกพื้นที่ตั้งร้านค้า ทำให้สามารถซื้อขายได้อย่างสะดวกโดยใช้พื้นที่บาทวิถีฝั่งตรงข้ามโครงการ หลังเวลา 10.00 น. การขายสินค้าก็จะเริ่มน้อยลงเนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ผู้คนเริ่มเดินทางไปทำงาน และแสงแดดเริ่มส่องถึงร้านค้าทั้งในและนอกโครงการ เป็นช่วงเวลาที่เริ่มมีการติดตั้งแผงกันแดดชั่วคราวขึ้น

2. ความสัมพันธ์ตามแนวตั้ง(ระนาบตั้ง)

1. การใช้ร่มเงา (Shading) คือ การใช้ร่มเงาจากต้นไม้หรือธรรมชาติ มาเป็นร่มเงาป้องกันความร้อน และเพิ่มบรรยากาศความงาม สุนทรียะในการใช้พื้นที่ ในพื้นที่ตลาดปลอดสารพิษมีการใช้พื้นที่ได้รับเงาไม้ เป็นตัวสร้างบรรยากาศ

2. การใช้โครงสร้างหลัก (Main Structure) คือ การใช้โครงสร้างเดิมที่มีอยู่ก่อน เป็นตัวช่วยในการสร้างโครงสร้างพื้นที่การใช้งานขึ้น เช่น แนวรั้ว แนวกำแพง เสาโครงสร้างเดิม ปรากฏอยู่บริเวณพื้นที่ที่หาบแร่ แผงลอยฝั่งตรงข้ามโครงการที่ใช้แนวรั้วของบ้านพักอาศัยเป็นพื้นหลัง แต่ไม่ปรากฏในพื้นที่ตลาดปลอดสารพิษ เนื่องจากพื้นที่ตลาดเองนั้นถูกออกแบบมาด้วยสิ่งก่อสร้างถาวรอยู่แล้ว

3. ระดับของหลังคา (Roof Level) ระดับความสูงของหลังคาต้องขึ้นอยู่กับการใช้งานของพื้นที่ ว่าต้องการพื้นที่ใต้หลังคามากน้อยเพียงใด หรือไม่ต้องการเลยสามารถเป็นพื้นที่เปิดโล่งได้ ในความสัมพันธ์ข้อนี้ ระดับหลังคาของพื้นที่ตลาดปลอดสารพิษเป็นสิ่งก่อสร้างตายตัว จึงมีระดับหลังคาระดับเดียวกันหมด

4. ระดับการจัดวางสินค้า (Display) มี 2 ลักษณะคือ

1. การวางกับเฟอ์นเจอร์ของแต่ละร้านค้าส่วนใหญ่จะเป็นเฟอ์นเจอร์ง่ายๆที่สามารถพับเก็บได้ เช่น โต๊ะพับขา โครงเหล็กถอดประกอบ ตะแกรงเหล็กเป็นต้น แต่ในส่วนของตลาดปลอดสารพิษ มีโต๊ะที่เตรียมไว้ให้อยู่แล้ว บางร้านค้าก็เตรียมมาเพิ่มเอง

2. การแขวนสินค้า พื้นที่ที่มีจำกัดไม่เพียงพอ พื้นที่ตลาดปลอดสารพิษและพื้นที่หาบแร่ฝั่งตรงข้ามของโครงการ ทั้งสองพื้นที่มีการใช้ระดับการจัดวางสินค้าตามนี้อยู่โดยอาศัยการต่อเติมหรือมัดยึดกับ โครงสร้างหลักเพื่อเพิ่มพื้นที่การจัดวางแบบแขวน

ภาพที่ 5-17 ระดับการจัดวางสินค้า 2 ลักษณะคือ การวางกับเฟอ์นเจอร์และการแขวนสินค้า

3. ความสัมพันธ์ตามแนวนอน (ระนาบนอน)

ความสัมพันธ์ตามแนวนอน (ระนาบนอน) คือ ขอบเขตของพื้นที่ เอื้อประโยชน์ในการใช้พื้นที่ ในระนาบนอน ประกอบด้วยขอบเขตที่ครอบคลุมศีรษะและขอบเขตการเข้าถึง

1. ขอบเขตที่ครอบคลุมศีรษะ (Over Head Plane) แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

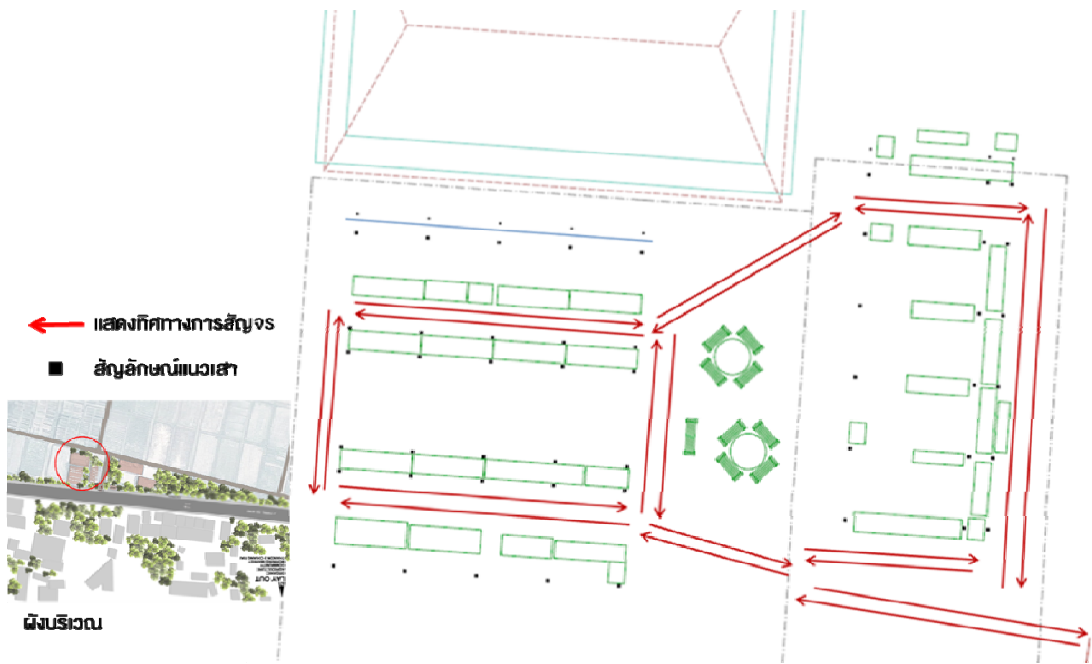
1.1 ขอบเขตที่มีอยู่เดิม คือ ร่มเงาจากต้นไม้ หรือ ตัวอาคาร อาศัยร่มเงาของสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นที่การใช้งานซึ่งพื้นที่ตลาดปลอดสารพิษ มีการใช้ร่มเงา เป็นตัวกำหนดขอบเขตการใช้งานอยู่พื้นที่ระหว่างพื้นที่ตลาดที่เป็นสิ่งปลูกสร้างถาวรเชื่อมต่อกับร่มเงาของต้นไม้ ต่อเติมด้วยแผ่นพลาสติกเขียวบังแดด ทำให้เกิดพื้นที่ร่มขึ้นดังรูป

ภาพที่ 5-18 ตลาดปลอดสารพิษ มีการใช้ร่มเงาเป็นตัวกำหนดขอบเขตการใช้พื้นที่

1.2 ขอบเขตที่ต่อเติมเพิ่มชั่วคราว คือ การเสริมเติมต่อพื้นที่ด้วยวัสดุชั่วคราว เพื่อเป็นการกำหนดขอบเขตซึ่งปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปในโครงการ เช่นการต่อเติมแผงกันแดด การต่อเติมร้านค้าจากวัสดุเหลือใช้

2. ขอบเขตการใช้พื้นที่ (Occurring Boundary Space) คือ การจัดวางขอบเขตการเข้าถึงของร้านค้า โดยการเว้นพื้นที่ให้มีจังหวะในการเดินเข้าถึงผู้ขาย หรือ มีลักษณะเทียบจอดซื้อได้ การเว้นพื้นที่ลักษณะนี้จะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อ เกิด การพูดคุยและเข้าถึงง่าย ทำให้พื้นที่ที่เกิดขึ้นมีชีวิตชีวา เป็นกันเอง เกิดความสนิทสนมระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย หรือแม้แต่ ระหว่างผู้ซื้อกับผู้ซื้อเอง ในส่วนหาบเร่ฝั่งตรงข้ามของโครงการมีความคล้ายกับลักษณะพื้นที่ของข้างเคียงมากในขอบเขตการเข้าถึงนี้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ลักษณะเดียวกันคือพื้นที่ติดริมถนน แต่ในส่วนพื้นที่ของตลาดปลอดสารพิษมีแนวเสาเป็นตัวกำหนดทางสัญจร

ภาพที่ 5-19 แนวเสา เป็นตัวกำหนดเส้นทางสัญจรของพื้นที่

ภาพที่ 5-20 แนวเสา เป็นตัวกำหนดเส้นทางสัญจรของพื้นที่

4.นามธรรม คือ แนวคิดในการออกแบบ

ในพื้นที่กรณีศึกษาตลาดข้างเคียน แนวคิดในการออกแบบ คือ เป็นพื้นที่ที่มีการปรับตัวต่อรองกับอำนาจ ไซ้กลวิธี การปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่มีอยู่เดิมให้สามารถเกิดพื้นที่รูปแบบใหม่ที่ตอบสนองต่อการใช้งานของผู้คนในพื้นที่นั้นได้ ทำให้พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้น มีชีวิตชีวา มีเสน่ห์เป็นกันเอง เอื้อประโยชน์ให้คนในชุมชน เข้าถึง ใช้ได้ แต่ในกรณีของตลาดปลอดสารพิษมีจุดที่ผู้วิจัย

สังเกตเห็นคือ ความไม่ต่อเนื่องในการใช้พื้นที่ ทั้งที่ฝั่งตรงข้ามของโครงการมี แผงลอยและร้านค้า มาขายสินค้าแต่ในทางฝั่งตรงข้ามกับ ไม่มีร้านค้ามาตั้งบริเวณบาทวิถี ทั้งนี้เนื่องจากข้อห้าม จากทางมหาวิทยาลัย กำหนดจากโครงการทำให้ไม่สามารถมีการค้าเกิดขึ้นได้บริเวณบาทวิถีฝั่ง โครงการ ทำให้ความเป็นพื้นที่กิจกรรมสาธารณะไม่ต่อเนื่อง ไม่มีชีวิตชีวา ซึ่งแนวร่วมวงนั้นเองคือ ยุทธวิธีที่เกิดขึ้น เป็นตัวกำหนดห้าม และควบคุมบาทวิถีฝั่งโครงการ

ภาพที่ 5-21 แสดงยุทธวิธีที่เกิดขึ้นในพื้นที่

5.3 สรุปปัญหาที่มีในพื้นที่ทดลองการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ตลาดปลอดภัย ถนน 2 เชียงราย นั้น ทำให้ทราบถึงปัญหา ในการใช้พื้นที่ ดังนี้

- 1) ความสัมพันธ์ตามแนวตั้ง(ระนาบตั้ง)และ แนวระนาบ(แนวนอน) ไม่เด่นชัด คือ มีความสัมพันธ์อยู่แต่ขาดชีวิตชีวา ขาดเสน่ห์ในการใช้พื้นที่ เนื่องจากตลาดปลอดภัย เป็นสิ่งก่อสร้างถาวรจึงทำให้ไม่สามารถปรับความสัมพันธ์ได้
- 2) พื้นที่ของตลาดปลอดภัยมีแนวเสาเป็นตัวกำหนดทางสัญจร
- 3) พื้นที่บาทวิถีบริเวณแนวร่วมวง ตัวร่วมวงเป็นอุปสรรคในการใช้พื้นที่ ลดความมีชีวิตชีวา ของพื้นที่ลง ทำให้พื้นที่กับกิจกรรมไม่ต่อเนื่องสัมพันธ์กัน

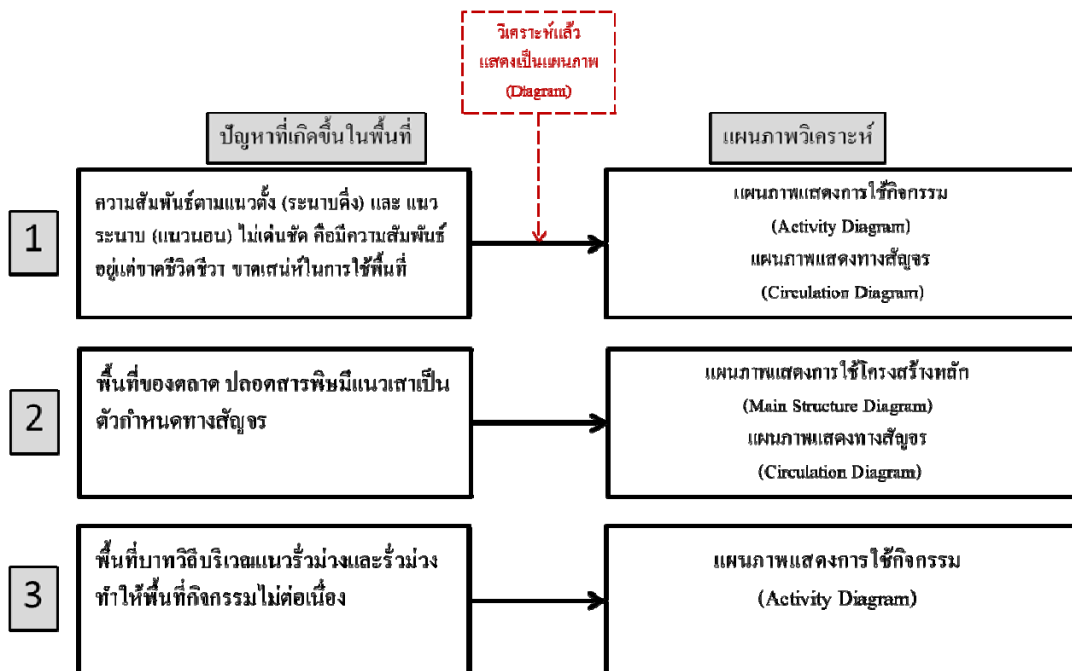
5.4 วิธีพัฒนาการออกแบบ

การพัฒนาการออกแบบจะเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลของพื้นที่ทดลองการออกแบบ และการสรุปปัญหาที่มีในพื้นที่ทดลองการออกแบบ มาขยายผลจากการวิเคราะห์สู่วิธีการพัฒนา การทดลองออกแบบผนวกเข้ากับแนวทางการออกแบบ โดยการสร้างแผนภาพผังพื้นที่ทดลอง การออกแบบ (Diagram) เพื่อทำการทดลองงานออกแบบโดยอาศัยผลสรุปของปัญหาที่เกิดขึ้น

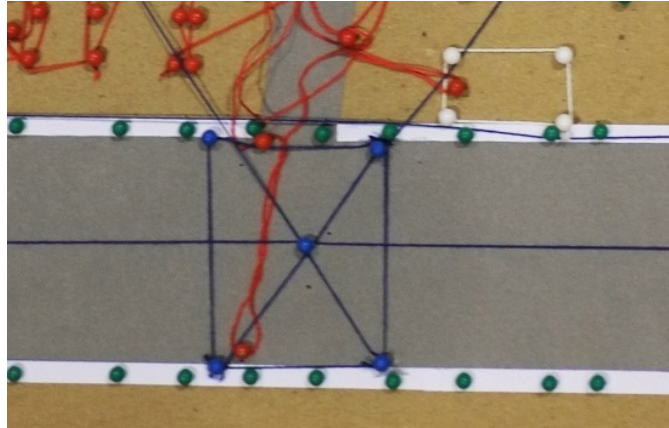
ในพื้นที่ทดลองการออกแบบแบ่งการพัฒนาการออกแบบเป็น 3 แบบ ตามแนวความคิดของแนวทางการออกแบบที่สรุปได้

แนวคิดในการออกแบบเป็นพื้นที่ที่มีการปรับตัว ต่อรองกับอำนาจ ใช้กลวิธี (Tactic) ปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่มีอยู่เดิมให้สามารถเกิดพื้นที่รูปแบบใหม่ ที่ตอบสนองต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนในพื้นที่นั้นได้ ทำให้พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นใหม่ มีความอะลุ่มอล่วย มีชีวิตชีวา มีเสน่ห์เป็นกันเอง เอื้อประโยชน์ให้คนในชุมชน เข้าถึง ในพื้นที่ทดลองการออกแบบนี้ปัญหาหลัก คือ ความไม่ต่อเนื่องของกิจกรรมที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยสร้างแผนภาพ (Diagram) เพื่อเชื่อมต่อกิจกรรมด้วยการพยายามนำกิจกรรมจากภายนอกเข้าสู่พื้นที่ภายในโครงการ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 หัวข้อดังนี้

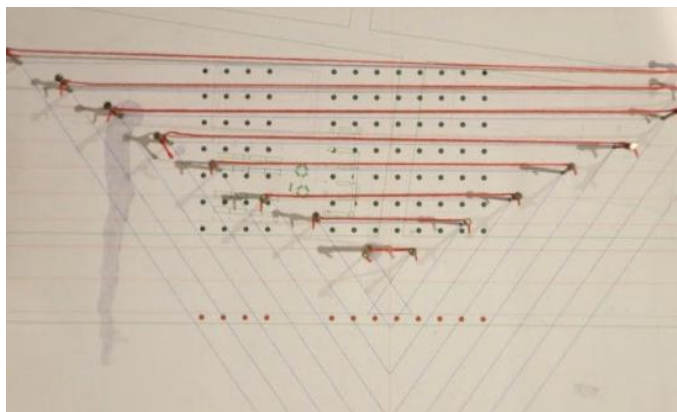
- 5.3.1 แผนภาพแสดงการใช้กิจกรรม (Activity Diagram)
- 5.3.2 แผนภาพแสดงการใช้โครงสร้างหลัก (Main Structure Diagram)
- 5.3.3 แผนภาพแสดงทางสัญจร (Circulation Diagram)
- 5.3.4 สรุปแผนภาพและเลือกจุดออกแบบ

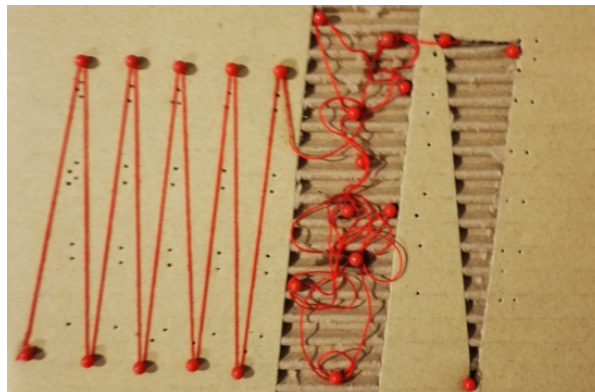
ภาพที่ 5-22 แผนผังแสดงการพัฒนาการออกแบบ

ภาพที่ 5-23 หุ่นจำลองแนวความคิดการออกแบบแสดงการเชื่อมต่อกิจกรรมด้วยการย้ายฝั่ง (Mirroring)

ภาพที่ 5-24 หุ่นจำลองแนวความคิดการออกแบบแสดงการเชื่อมต่อกิจกรรมด้วยเข่าก่อกวนโครงสร้างเดิม (รื้อ,เสาะ)

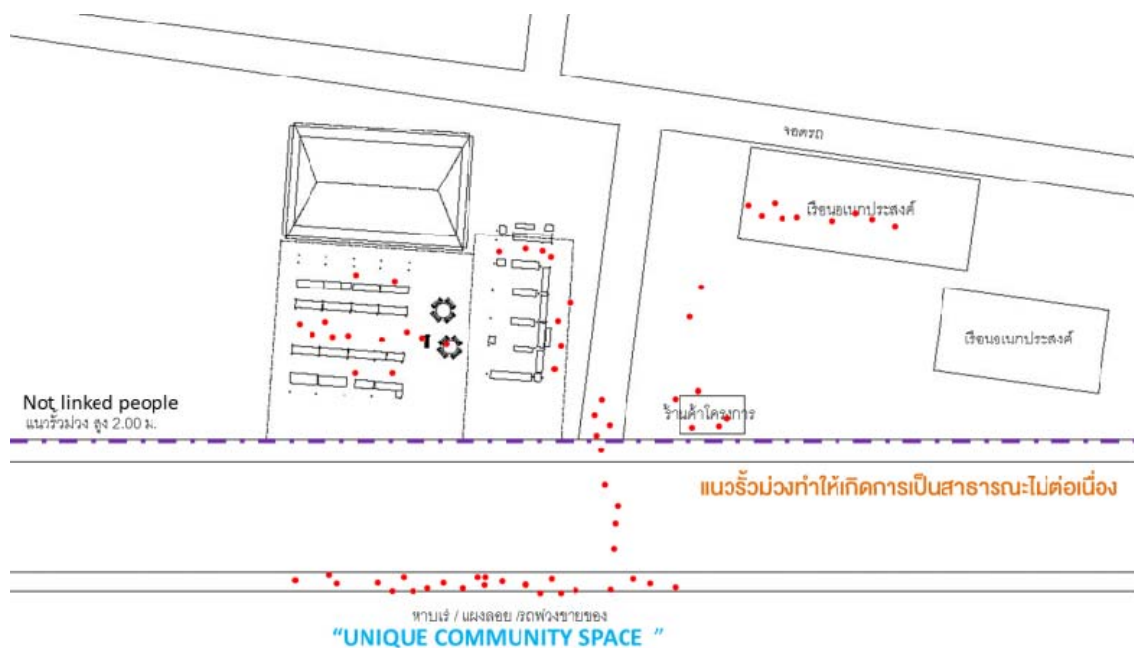
ภาพที่ 5-25 แผนผังแสดงการเชื่อมต่อกิจกรรมการเชื่อมต่อกิจกรรมด้วยเข่าก่อกวนทางสัญจร

จากภาพที่ 5-23 หุ่นจำลองแนวความคิดการออกแบบแสดงการเชื่อมต่อกิจกรรมด้วยการย้ายฝั่ง โดยการแสดงความเชื่อมโยงสองฝั่งของกิจกรรมด้วยเทคนิค การทำภาพซ้อน (Mirroring) เพราะเป็นการนำเอากิจกรรมมับซ้อนกันสองส่วนด้วยการย้ายฝั่ง

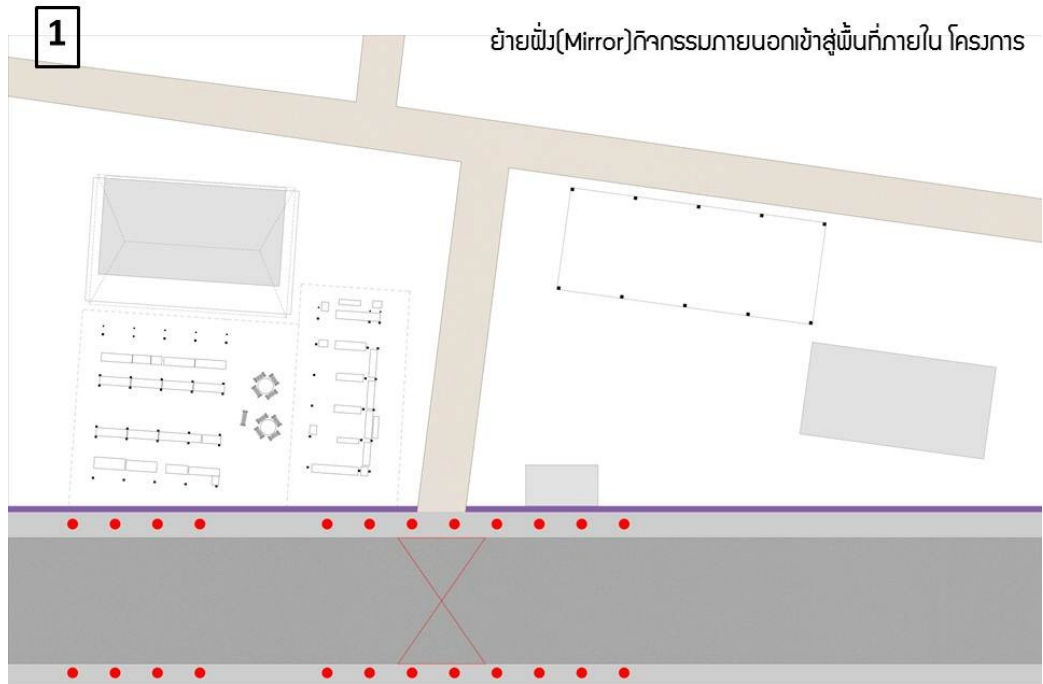
การวิเคราะห์ แผนภาพจะทำการวิเคราะห์พื้นที่ตามหัวข้อที่ได้กล่าวข้างต้น และทำการปรับปรุงแก้ไขพื้นที่โดยการเข้าก่อนวัน ยุทธวิธีของโครงการที่มีอยู่เดิม ซึ่งผู้วิจัยมองว่ายุทธวิธีของพื้นที่ ณ จุดนี้ คือ โครงสร้างเดิมของโครงการ จุดมุ่งหมายเพื่อที่จะแก้ไขจุดบกพร่องที่เจอเหล่านี้ด้วยกลวิธี เกิดเป็นพื้นที่แห่งกลวิธี

5.3.1 แผนภาพแสดงการใช้กิจกรรม (Activity diagram)

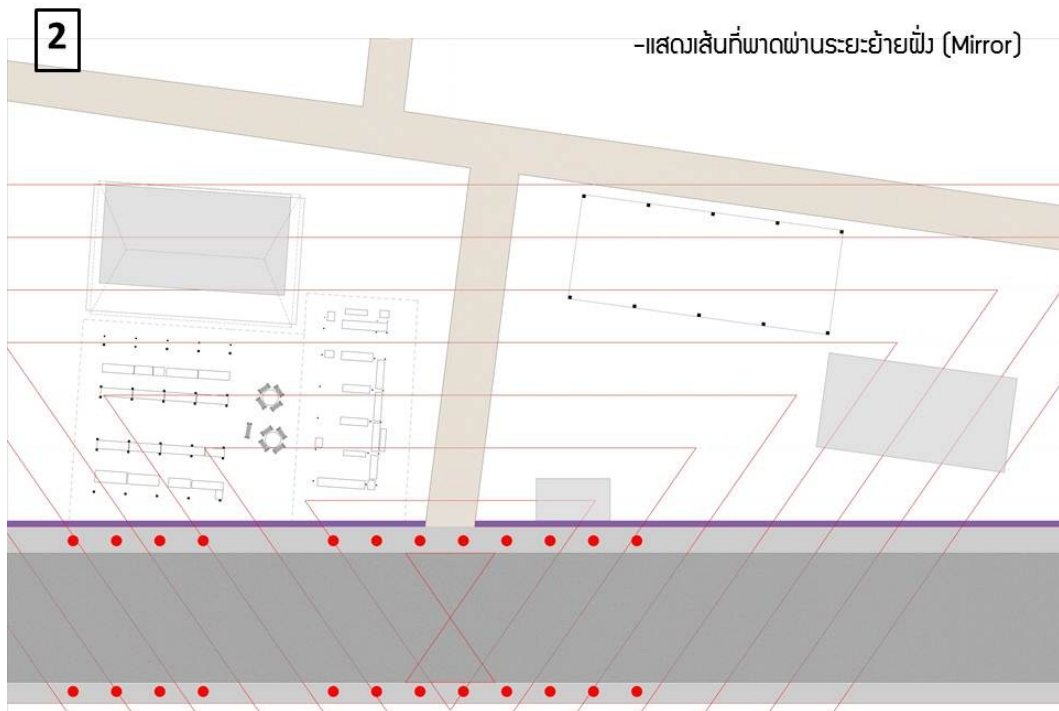
กิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทดลองการออกแบบคือการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า ตามผังพื้นที่จะสังเกตเห็นว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้น เกิดขึ้นในตัวละครปลอดสารพิษและบาทวิถีฝั่งตรงข้ามโครงการเป็นหลัก ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ กิจกรรมในพื้นที่ไม่ต่อเนื่องกันจากการที่บาทวิถีฝั่งโครงการและแนวรั้วม้วน มีข้อกำหนดไม่ให้มีกิจกรรมเกิดขึ้น ซึ่งกิจกรรมจะไหลจากกลุ่มร้านค้าหอบเร่บริเวณบาทวิถีฝั่งตรงข้ามโครงการเข้ามาในตัวพื้นที่โครงการ ดังนั้นหากเรานำแนวคิดทดลองนำกิจกรรมจากบาทวิถีฝั่งตรงข้าม ข้ามมายังฝั่งโครงการจะเกิดกิจกรรมที่ต่อเนื่องขึ้นตามภาพที่ 5-26 แล้วใช้แผนภาพเหล่านี้ทดลองแนวคิดการใช้งานพื้นที่ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 5-26 แสดงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทดลองการออกแบบ

ภาพที่ 5-27 ทดลองนำกิจกรรมฝั่งตรงข้าม ข้ามฝั่งมายังฝั่งโครงการ (Diagram 1)

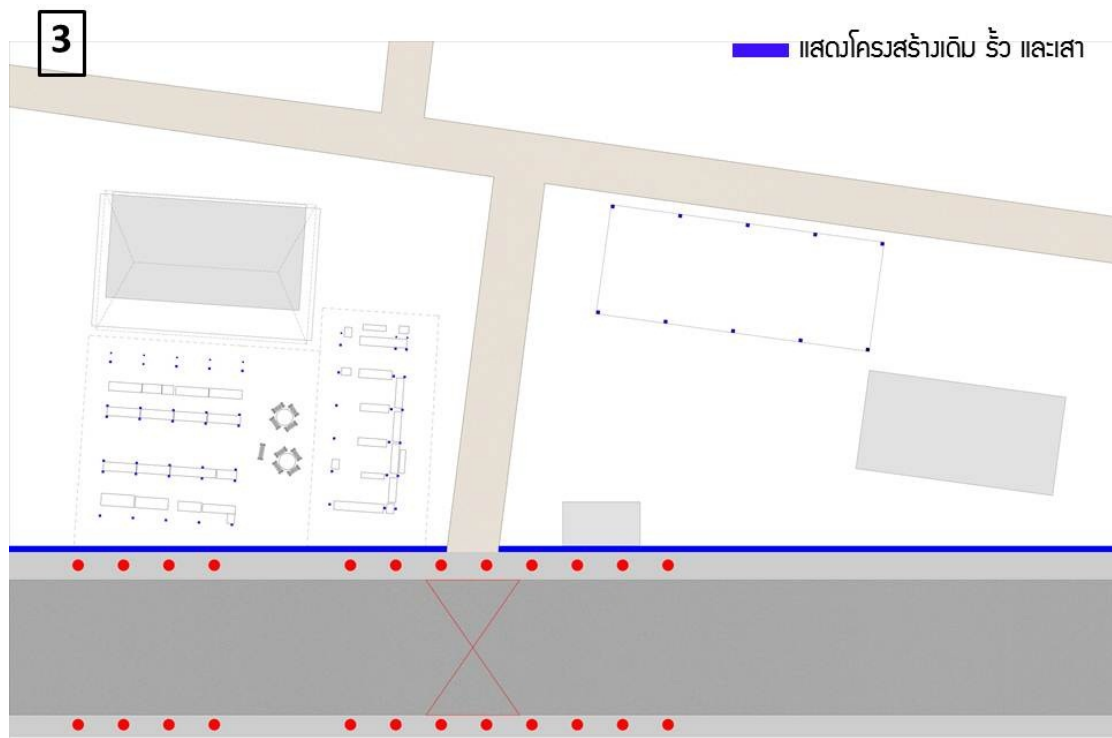
ภาพที่ 5-28 ทดลองนำกิจกรรมฝั่งตรงข้าม ข้ามฝั่งมายังฝั่งโครงการ
อ้างอิงระยะห่างจากการข้ามฝั่งกึ่งกลางถนน (Diagram 2)

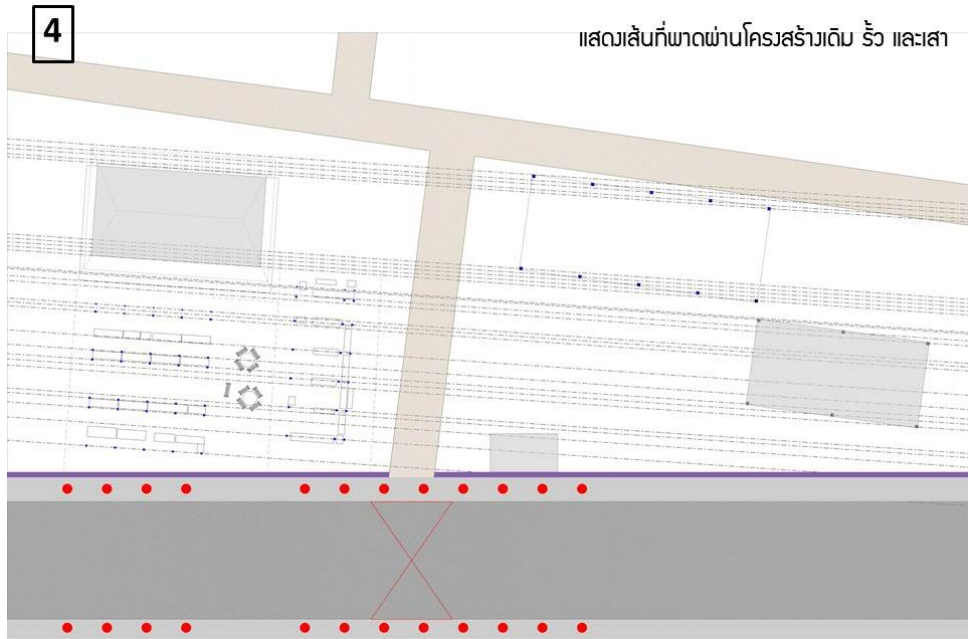
จากภาพที่ 5-27 (Diagram1) แสดงการทดลองย้ายฝั่ง (Mirroring) ของกิจกรรมมาฝั่งโครงการ แต่ด้วย ยุทธวิธีของพื้นที่ ที่มีข้อกำหนดไม่ให้ตั้งแผงจำหน่ายสินค้าบนบาทวิถีโครงการ ผู้วิจัย จึงทดลองหาหลักในการนำเอากิจกรรมฝั่งตรงข้ามโครงการ เข้าไปในโครงการ จากภาพที่ 5-27 (Diagram2) แสดงการทดลองนำกิจกรรมฝั่งตรงข้าม ข้ามฝั่งมายังฝั่งโครงการ โดยอ้างอิงระยะห่างจากการข้ามฝั่งกึ่งกลางถนนขนานกับแนวริ้วม่วง และนำระยะนั้นพาดผ่านพาดพื้นที่ในโครงการซึ่งไม่มีความสอดคล้องกับตัวพื้นที่โครงการ จึงทดลองนำเอาระยะจากโครงสร้างหลักเข้ามาพิจารณา ซึ่งอยู่ในแผนภาพหัวข้อต่อไป

5.3.2 แผนภาพแสดงการใช้โครงสร้างหลัก(Main Structure Diagram)

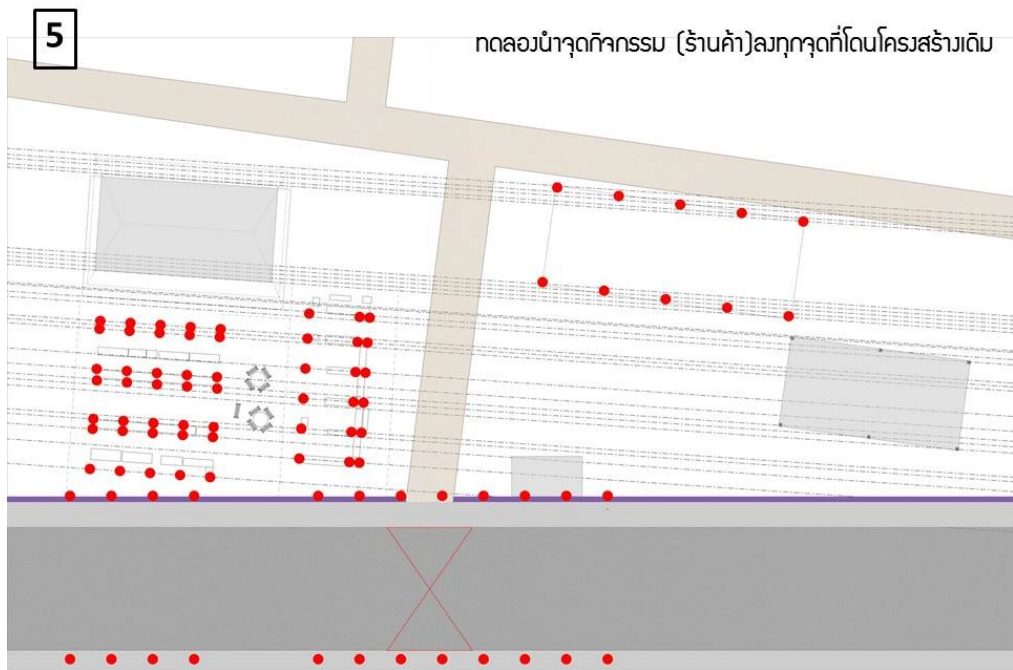
จากภาพที่ 5-29 (Diagram 3) แสดงโครงสร้างหลัก ของโครงสร้างทั้งหมดในพื้นที่โครงการ ประกอบด้วย แนวริ้วม่วง โครงสร้างเสาของตลาดปลอดสารพิษ โครงสร้างเสาของอาคารเอนกประสงค์ (จุดสีน้ำเงิน) เพื่อนำตำแหน่งของโครงสร้างหลัก (โครงสร้างเดิม) นี้ เป็นหลักอ้างอิงการนำจุดกิจกรรม(สีแดง) ร้านค้าเข้าสู่พื้นที่โครงการ

ภาพที่ 5-29 แผนภาพแสดงโครงสร้างหลัก (Diagram 3)

ภาพที่ 5-30 แผนภาพแสดงเส้นระยะอ้างอิงจากการพาดผ่านโครงสร้างเดิมในโครงการ (Diagram 4)

ภาพที่ 5-31 แผนภาพแสดงจุดกิจกรรม(สีแดง)อ้างอิงจากโครงสร้างเดิมในโครงการ (Diagram 5)

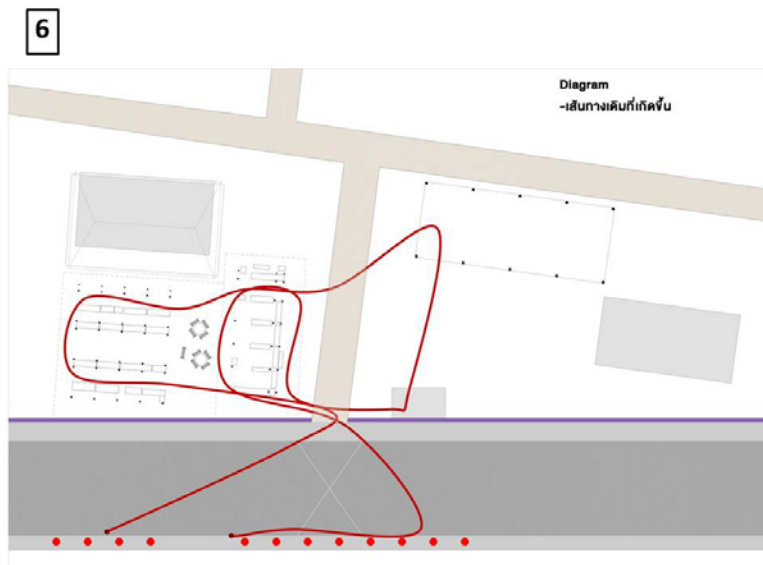
จากภาพที่ 5-29 (Diagram 4) แสดงเส้นระยะอ้างอิงจากการพาดผ่านโครงสร้างเดิมในโครงการทดลองนำจุดกิจกรรมเข้าสู่พื้นที่โครงการโดยอ้างอิงจุดที่ตรงกับโครงสร้างเดิมได้ภาพที่ 5-30 (Diagram 5)

5.3.3 แผนภาพแสดงทางสัญจร (Circulation Diagram)

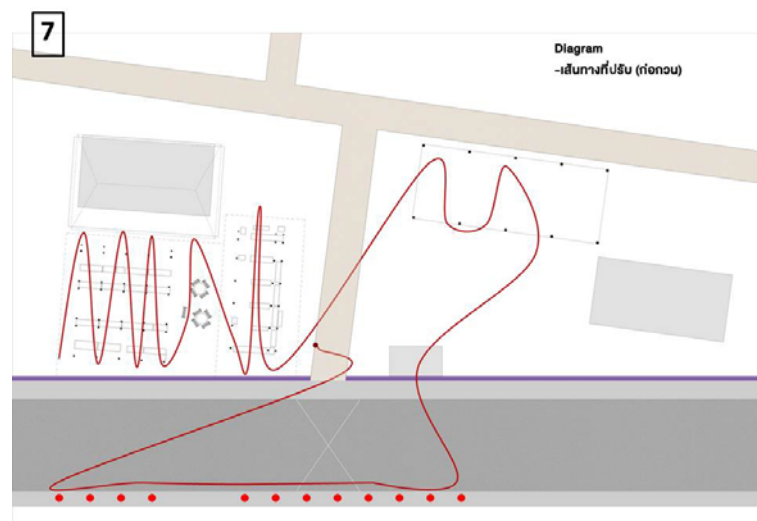
เส้นทางการสัญจรในพื้นที่ทดลองการออกแบบมีเส้นทางหลัก 2 เส้นทาง ได้แก่ทางสัญจรของคนเดิน และ ทางสัญจรของพาหนะ

5.3.3.1 แผนภาพแสดงทางสัญจรคนเดิน (Walking Circulation Diagram)

จากแผนภาพจะสังเกตได้ว่า โครงสร้างเสาเป็นตัวกำหนดเส้นทางการสัญจรของโครงการแสดงในภาพที่ 5-31 (Diagram 6) ซึ่งทำให้การเดินทางจากฝั่งตรงข้ามของโครงการเข้าสู่โครงการไม่ต่อเนื่อง ผู้วิจัยเสนอแนวทางเลือกในการเดินโดยที่ไม่จำเป็นต้องอาศัย โครงสร้างเสาหรือลักษณะรูปแบบเดิมของโครงสร้างเสา แนวทางสัญจรตาม โครงสร้างเสาเดิมตามภาพที่ 5-32 (Diagram 7)

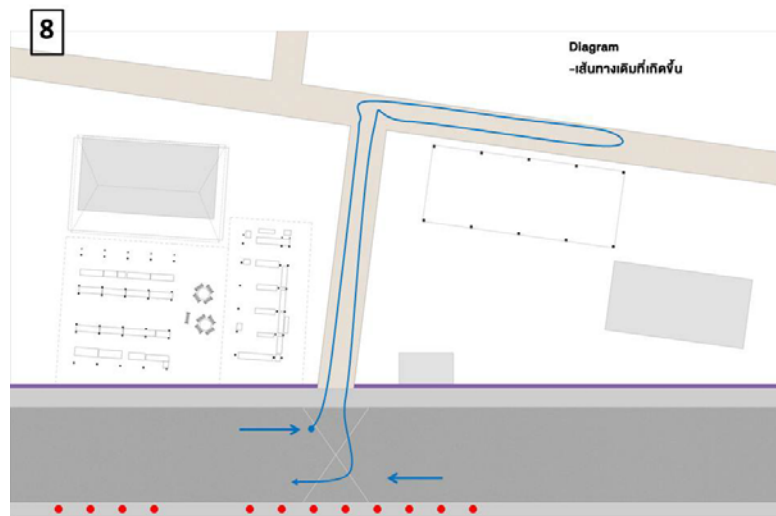
ภาพที่ 5-32 แผนภาพแสดงทางสัญจรคนเดินเดิมในโครงการ (Diagram 6)

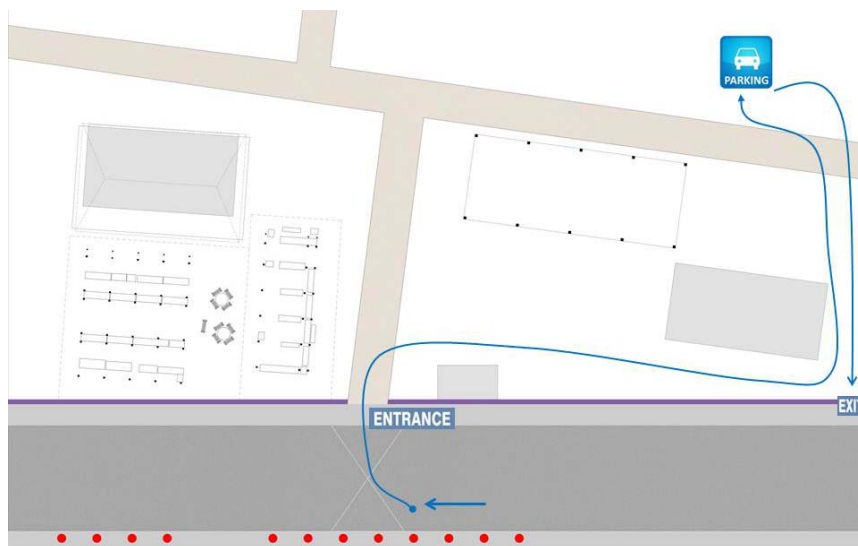
ภาพที่ 5-33 แผนภาพแสดงทางสัญจรคนเดินใหม่ในโครงการ (Diagram 7)

5.3.3.2 แผนภาพแสดงทางสัญจรพาหนะ (Vehicles Circulation Diagram)

ทางสัญจรของรถยนต์เดิม จะผ่านผ่ากลางโครงการแสดงในแผนภาพที่ 5-34 (Diagram 8) เข้าออกทางเดียว เดินรถสองทางทำให้ลำบากต่อการสัญจรของคนเดินเท้า ผู้วิจัยเสนอแนวเดินรถใหม่ แยกทางเข้าออกและเพิ่มทางออก เดินรถทางเดียวเพื่อแยกการปะทะกันระหว่างทางรถและทางเดินเท้า ตามภาพที่ 5-35 (Diagram 9) คือแบ่งทางเข้าออกคนละทางเพื่อลดการปะทะการระหว่างผู้คนสัญจร และทางเดินรถ ผู้วิจัยมองว่าเส้นทางการเดินรถของโครงการเป็นหนึ่งในยุทธวิธี ที่กำหนดทางสัญจร จึงเสนอแนะให้จัดการทางเดินรถใหม่เพื่อเปิดโอกาสให้กลวิธีของผู้ใช้(คนเดิน) มีโอกาสมากขึ้น

ภาพที่ 5-34 แผนภาพแสดงทางสัญจรพาหนะ (รถยนต์) เดิมในโครงการ (Diagram 8)

ภาพที่ 5-35 แผนภาพแสดงทางสัญจรพาหนะ (รถยนต์) ใหม่ในโครงการ (Diagram 9)

5.3.4 สรุปแผนภาพและเลือกจุดออกแบบ

สรุปจากแผนภาพทั้งหมดที่ได้กล่าวมานั้น เมื่อนำทุกหัวข้อมาผนวกเข้าหากันเป็นแผนภาพเดียว (Final Diagram) คือ แผนผังแสดงการเชื่อมกิจกรรมภายนอก (แผนกลยุทธ์ที่ผังตรงข้ามโครงการ) เข้าสู่ภายในตลาดปลอดภัย จะได้แผนภาพที่ 5-35 (Diagram 10) อธิบายตามแผนภาพดังนี้ แผนภาพแสดงการปรับหรือเข้าไปก่อนพื้นที่เดิม คือ การปรับเส้นทางจราจรของคนเดินเท้าและทางเดินรถ อีกทั้งการนำเอากิจกรรมภายนอกเข้าสู่พื้นที่ภายใน ทดลองลงตำแหน่งพื้นที่ร้านค้าโดยเลือกพื้นที่ที่เกาะติดโครงสร้างเดิมคือ แนวเสา (Main Structure) และพื้นที่ริมรั้วฝั่งในได้ตามแผนภาพ สังเกตได้ว่ากิจกรรมกระจุกตัวอยู่ในบริเวณตลาดปลอดภัย (ทางซ้ายของโครงการ) เป็นส่วนใหญ่เนื่องด้วยการอ้างอิงโครงสร้างเดิม คือ แนวเสาและแนวรั้วม่วง ส่วนบริเวณอาคารอเนกประสงค์และร้านค้าโครงการนั้นมีความหนาแน่นของกิจกรรมน้อยกว่า ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเน้นการเลือกจุดที่จะทำการออกแบบมาทางบริเวณตลาดปลอดภัยอ้างอิงโครงสร้างเดิมโดยทดลองการออกแบบบริเวณดังนี้

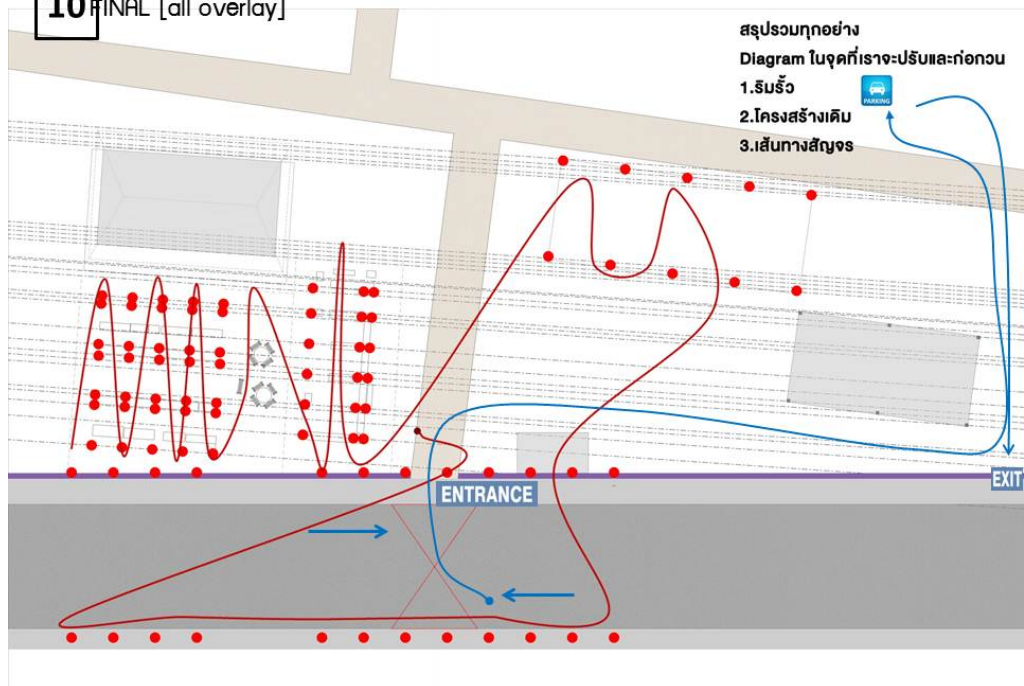
1. บริเวณแนวรั้วม่วง

พื้นที่บริเวณบาทวิถีนอกโครงการตามแนวรั้วม่วง มี กฎข้อบังคับของทางมหาวิทยาลัย ห้ามไม่ให้ใช้พื้นที่บริเวณนั้นอยู่ จึงทำการทดลองแบบตามแนวรั้วม่วง ฝั่งในพื้นที่โครงการแทน

2. บริเวณโครงสร้างเดิม (แนวเสา)

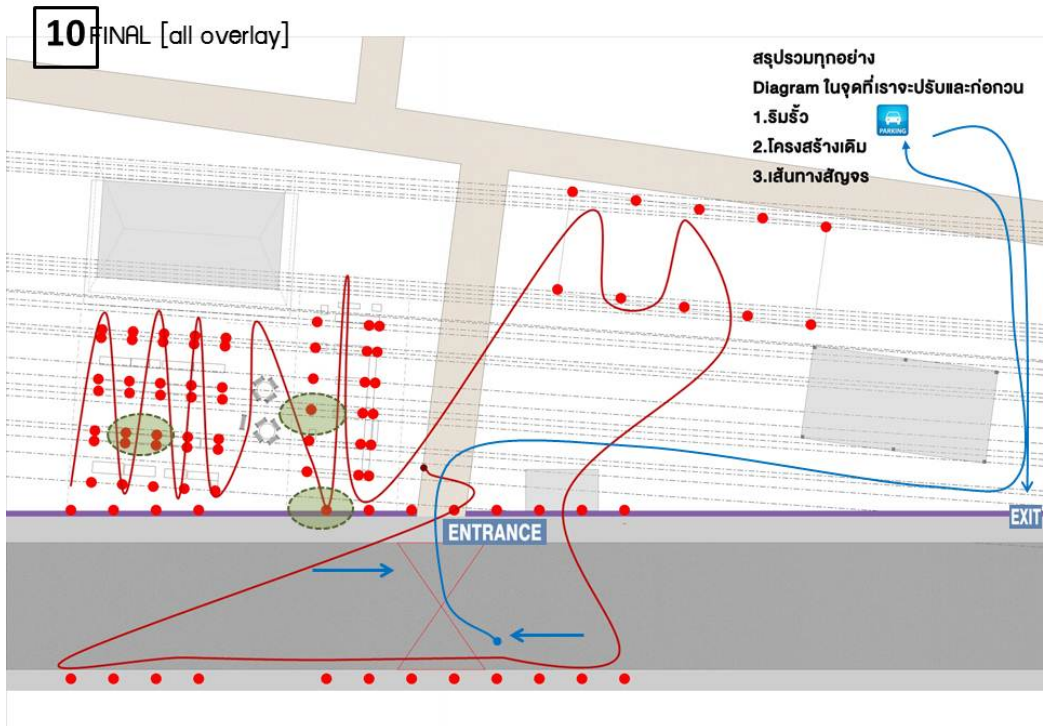
ผู้วิจัยเลือกใช้เฉพาะ โครงสร้างหลัก คือ เฉพาะ เสาเดิมของบริเวณตลาดปลอดภัย ไม่รวมหลังคาเดิมที่มีอยู่ เนื่องจากงานวิจัยนี้จะทำการทดลองออกแบบพื้นที่สาธารณะตามแนวทางการออกแบบที่มี ดังนั้น จึงเลือกใช้เฉพาะ โครงสร้างเสาโดยไม่อ้างอิงสัดส่วน โครงสร้างหลังคา

10 FINAL [all overlay]

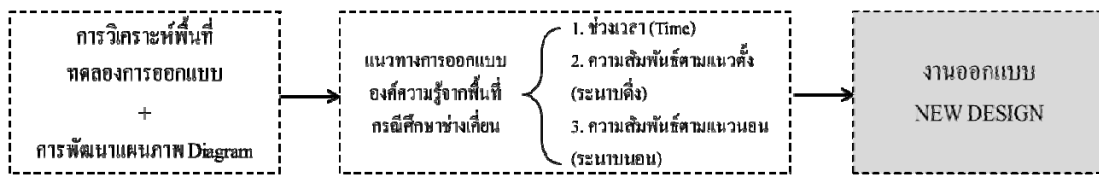
ภาพที่ 5-36 แผนภาพสรุปการปรับและเข้าก่อกวนในโครงการ (Diagram 10)

10 FINAL [all overlay]

ภาพที่ 5-37 แผนภาพการเลือกพื้นที่ทำการทดลองการออกแบบ

5.5 งานออกแบบ

ภาพที่ 5-38 ขั้นตอนการออกแบบ

จากการทดลองพัฒนาแผนภาพแนวคิดการออกแบบ ได้แผนภาพสรุป (Final Diagram) ของการเชื่อมกิจกรรมภายนอกเข้าสู่พื้นที่ภายในโครงการ เมื่อนำมาผนวกเข้ากับ องค์ความรู้จากพื้นที่กรณีศึกษาตลาดข้างเคียง หรือ แนวทางการออกแบบ จะได้ออกมาเป็น งานออกแบบ (New Design) มีขั้นตอนการออกแบบตามแผนภาพที่ 5-37 จุดสีเขียวหมายถึงจุดพื้นที่เป็นตัวแทนการออกแบบการเตรียมพื้นที่การออกแบบโดยการคงเหลือแต่โครงสร้างเดิมคือแนวเสาไว้เพื่อให้พื้นที่มีความอิสระจากโครงสร้างเก่าดังที่แสดงในภาพที่ 5-39 สำหรับพื้นที่ทดลองการออกแบบนี้การทดลองออกแบบประกอบด้วยหลัก 2 จุดในโครงการ ดังนี้

1. บริเวณแนวรั้วม่วง

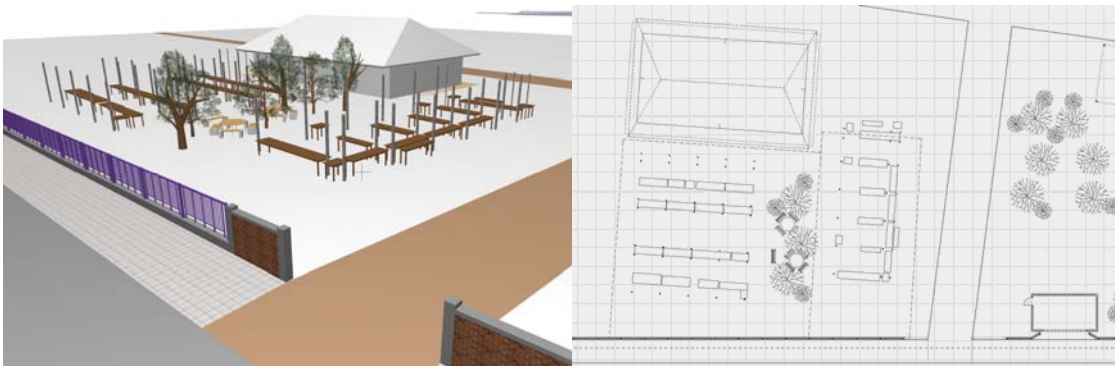
บริเวณติดแนวรั้วม่วง ผู้วิจัยได้ทำโครงสร้างจากวัสดุหาง่ายเช่น ไม้มาสร้างเป็น โครงสำหรับบังแดดเป็นยูนิตร้านค้า ติดกับโครงสร้างเสาของรั้ว โดยตัวแผงบังแดดของยูนิตนี้สามารถเลื่อนไปตามแนวล้อเลื่อน ได้ เพื่อปรับแนวการบังแดดของพื้นที่โครงการ ในช่วงเวลาที่มีตลาดปลอดสารพิษ ยูนิตร้านค้านี้จะตอบรับกับการใช้งานของร้านค้า ในทางตรงกันข้าม เมื่อช่วงเวลาที่ไม่มีตลาดก็สามารถนำแผงบังแดดเลื่อนไปใช้อีกฝั่งของรั้วได้

2. บริเวณโครงสร้างเดิม (แนวเสา)

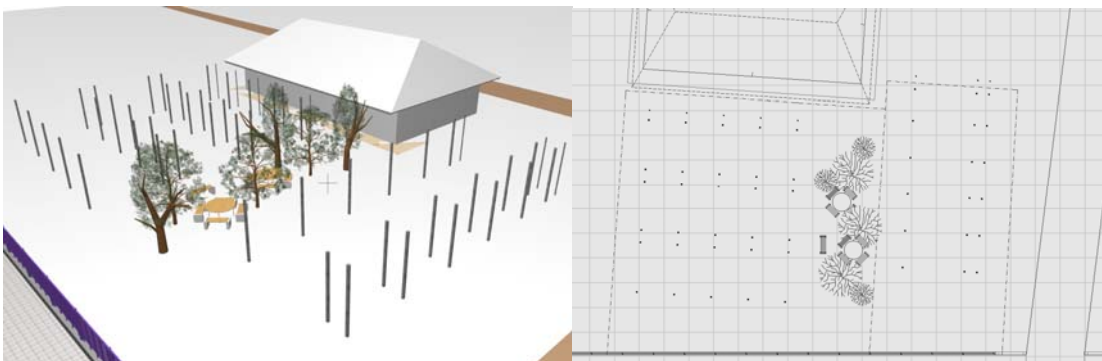
ผู้วิจัยเลือกใช้เฉพาะ โครงสร้าง เสาเดิมของบริเวณตลาดปลอดสารพิษ ไม่รวมหลังคาเดิมที่มีอยู่ ไม่อ้างอิงสัดส่วน โครงสร้างหลังคา เพื่อให้การทดลองออกแบบมีข้อจำกัดน้อยที่สุด ใช้ องค์ความรู้จากแนวทางการออกแบบเรื่องระดับของหลังคา (Roof Level) ระดับความสูงของหลังคา หรือการคลุมพื้นที่ต้องขึ้นอยู่กับการใช้งานของพื้นที่ ว่าต้องการพื้นที่ใต้หลังคามากน้อยเพียงใด หรือ ไม่ต้องการเลยสามารถที่เปิดโล่งได้ ในความสัมพันธ์นี้ ระดับหลังคาของพื้นที่ตลาดปลอดสารพิษเป็นสิ่งก่อสร้างตายตัว จึงมีระดับหลังคาในระดับเดียวกันหมด ดังนั้นจึงเสนอการออกแบบหลังคาที่สามารถเลือกปรับระดับเองได้ตามผู้ใช้งาน โดยใช้โครงสร้างเดิมคือแนวเสา บริเวณหัวเสาติดตั้งตัวข้อเกี่ยว 4 ด้านบนหัวเสา เพื่อให้ผู้ขายแต่ละร้านค้าสามารถนำผ้าเดินที่หรือวัสดุคุมหลังคาที่เตรียมมาเองมาปรับใช้ได้ในทุกๆ ช่วงเสา อาจเป็นวัสดุเหลือใช้เช่น ป้ายโฆษณาเก่า ผ้าห่ม แผ่นพลาสติกเขียวกรองแสง มัดเข้ากับเชือกอย่างง่ายแล้วนำมาคล้องกับตัวข้อเกี่ยวที่หัวเสา ดังภาพที่ 5-43

อีกทั้งปรับทางสัญจรตามผังที่กล่าวมาข้างนั้น การเดินของผู้ใช้จึงมีอิสระมากขึ้น ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งพื้นที่การขาย โดยใช้ผนังตะแกรงเหล็กที่มีลักษณะเป็นบานพับ (บานเฟี้ยม) เพื่อสามารถให้ผู้ขายทำการแบ่งสัดส่วนพื้นที่กันเองและปรับรูปแบบร้านค้าได้ตามโอกาสและจำนวนของร้านค้าที่มาในวันนั้นๆ

ผู้วิจัยใช้การออกแบบเป็นตัวสะท้อนการใช้กลวิธีของผู้ใช้งานพื้นที่ โดยให้การออกแบบเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการก่อให้เกิดกลวิธี (Tactic) อีกส่วนหนึ่งคือการเข้าไปใช้ของผู้ใช้งานให้สอดคล้องกับกิจกรรมการซื้อขายของสินค้าแต่ละประเภท การออกแบบเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่จะทำให้ผู้ใช้งานแสดงตัวตนการปรับตัวของตนเองออกมาได้สะดวกในพื้นที่เท่านั้นเอง

ภาพที่ 5-39 ผังบริเวณเดิมและการจัดวางเฟอร์นิเจอร์เดิม

ภาพที่ 5-40 ผังบริเวณแสดงการเตรียมพื้นที่การออกแบบ

โดยการคงเหลือแต่โครงสร้างเดิมคือแนวเสาไว้เพื่อให้พื้นที่มีความอิสระจากโครงสร้างเก่า

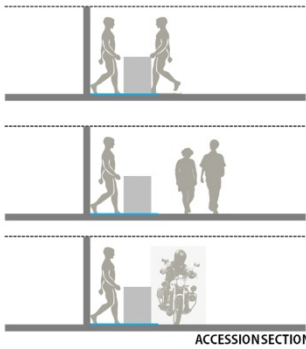

ภาพที่ 5-41 ผังบริเวณแสดงพื้นที่ทดลองการออกแบบ

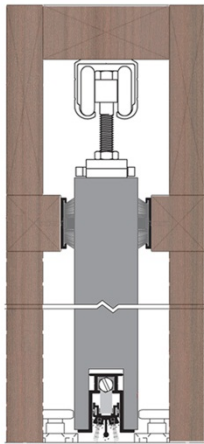
ภาพที่ 5-42 ภาพรวมโครงการ

องค์ความรู้ข้างเคียง

การพิจารณาขอบเขตการเข้าถึงของร้านค้า โดยการเว้นพื้นที่ให้มีจังหวะในการเดินข้างผู้ขาย หรือ มีลักษณะเรียบจอดล้อได้ การเว้นพื้นที่ลักษณะนี้จะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อ เกิดการพูดคุยและเข้าถึงง่าย ทำให้พื้นที่ที่กั้นขั้วมีชีวิตชีวา เป็นกันเอง เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย หรือแม้กระทั่งระหว่างผู้ซื้อกับผู้ซื้อเอง ในส่วนหาบเร่งนี้ตรงข้ามของโครงการมีความคล้ายกับลักษณะพื้นที่ของข้างเคียงมาก ในขอบเขตการเข้าถึงนี้ จึงออกแบบโดยยึดติดกับแนวรั้วมั่งเดิมและจัดวางตามแนวทางเดินรั้วมั่งเพื่อการเข้าถึงง่าย

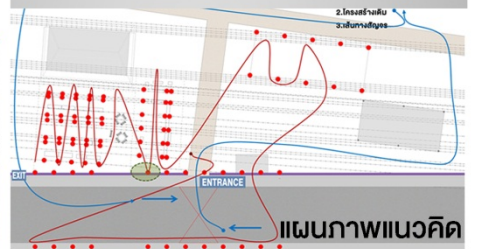
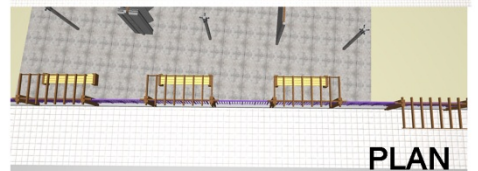
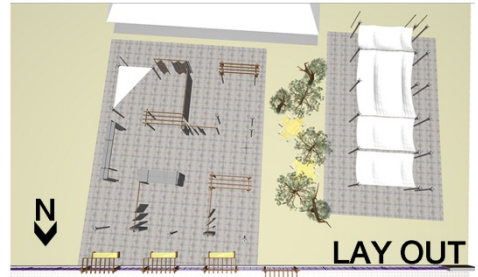
ACCESSION SECTION

คิดวางเลื่อนไว้กับแผงบังแดด

เพื่อปรับใช้ตามช่วงเวลาของการใช้งานพื้นที่

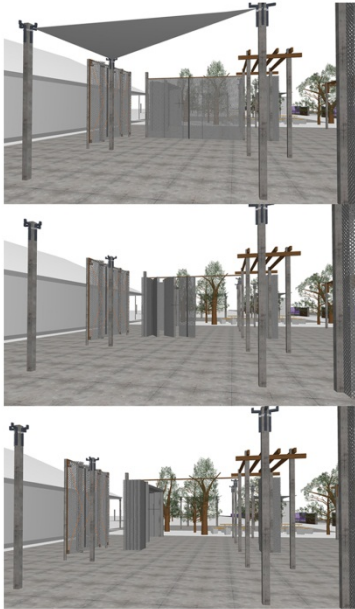
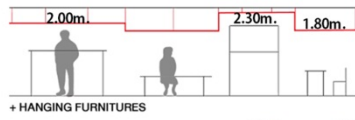
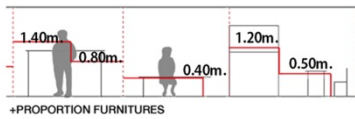

บริเวณคิดแนวรั้วมั่ง ผู้วิจัยได้ทำโครงสร้างจากวัสดุหายเช่นไม้มาสร้างเป็นโครงสร้างบังแดดออกแบบเป็นยูนิตร้านค้า ติดกับโครงสร้างเสาของรั้ว โดยตัวแผงบังแดดของยูนิตนี้นี้สามารถเลื่อนไปตามแนวล้อเลื่อนได้ เพื่อปรับแนวการบังแดดของพื้นที่โครงการ ในช่วงเวลาที่มีตลาดปลอดสารพิษยูนิตร้านค้านี้จะรองรับกับการใช้งานของร้านค้า ในทางตรงกันข้าม เมื่อช่วงเวลาที่ไม่มีตลาดก็สามารถนำแผงบังแดดเลื่อนไปใช้ที่อื่นของรั้วได้

บริเวณแนวรั้วมั่ง

ภาพที่ 5-43 การออกแบบปรับปรุงพื้นที่บริเวณแนวรั้วมั่ง

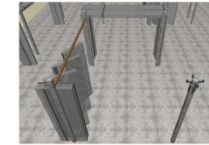

องค์ความรู้ข้างเคียง ระดับการจัดวางสินค้า (Display)

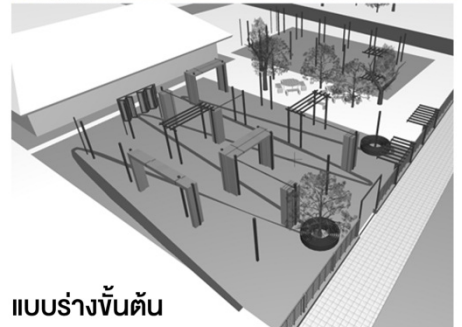
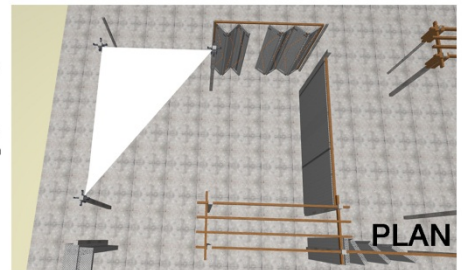
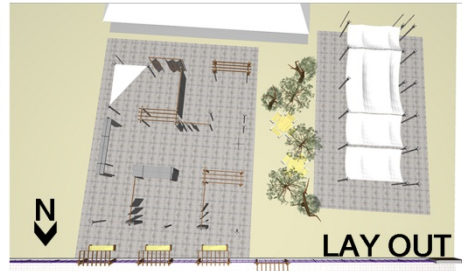

1. การวางกับเฟอร์นิเจอร์ของแต่ละร้านค้าส่วนใหญ่จะเป็นเฟอร์นิเจอร์ง่ายที่สามารถพับเก็บได้ เช่น โต๊ะพับขา โครงเหล็กถอดประกอบ ตะแกรงเหล็ก เป็นต้น ในส่วนนี้ผู้วิจัยไม่เสนอแนวทางการออกแบบใดคือให้ผู้ใช้งานเตรียมเฟอร์นิเจอร์ที่เคยใช้อยู่แล้วมาจัดวางเองตามความต้องการ

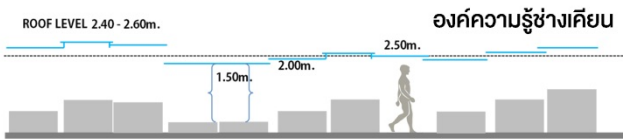
2. การแขวนสินค้า พื้นที่มีการใช้ระดับการจัดวางสินค้าคานนี้โดยอาศัยการต่อเติมหรือยึดกับโครงสร้างหลักเพื่อเพิ่มพื้นที่การจัดวางแบบเวอน

ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งพื้นที่การขายโดยใช้ผนังตะแกรงเหล็กที่มีลักษณะเป็นบานพับ (บานพับขึ้น) เพื่อสามารถให้ผู้ขายทำการแบ่งสัดส่วนพื้นที่กันเองและปรับรูปแบบร้านค้าได้ตามโอกาสและจำนวนของร้านค้าที่มาในแต่ละวัน

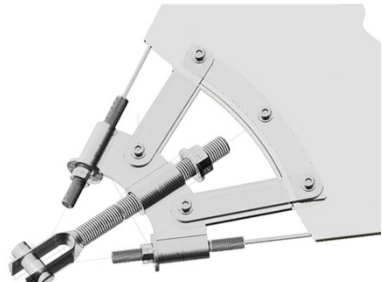
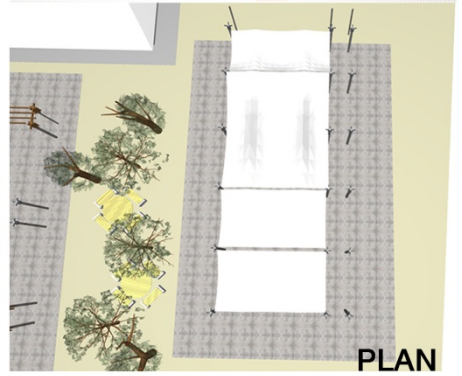
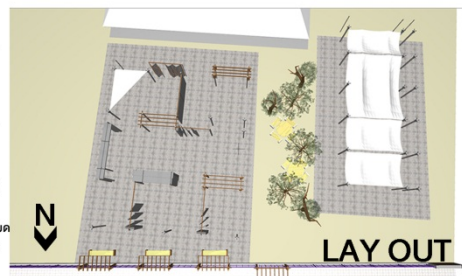
ภาพที่ 5-44 การออกแบบปรับปรุงพื้นที่บริเวณ โครงสร้างเดิม (แนวเสา)

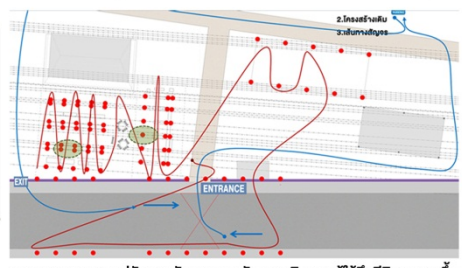
องค์ความรู้ข้างเคียง

ระดับของหลังคา (Roof Level)
ระดับความสูงของหลังคาหรือการคลุมพื้นที่
ต้องขึ้นอยู่กับการใช้งานของพื้นที่ ความสัมพันธ์
ระดับหลังคาของพื้นที่ตลาดปลอดภัยเป็นสิ่ง
ก่อสร้างตายตัว จึงมีระดับหลังคาระดับเดียวกันหมด
ดังนั้นจึงเสนอการออกแบบหลังคาที่สามารถเลือก
ปรับระดับเองได้ตามผู้ใช้งานโดยใช้โครงสร้างเดิม
คือแนวเสา บริเวณหัวเสาติดตั้งงอเกี่ยว
สำหรับติดตั้งหลังคาของผู้งานเองดังกล่าว

ข้อต่อหัวเสา หรือ ผูกมัดอย่างง่าย
ด้วยวัสดุเหลือใช้เข้ากับข้อต่อ

การออกแบบเสนอปรับทางสัญจรตามผัง การเดินของผู้ใช้จึงมีอิสระมากขึ้น

ภาพที่ 5-45 การออกแบบปรับปรุงพื้นที่บริเวณแนวโครงสร้างเดิม (แนวเสา)

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การใช้พื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่ : กรณีภาคเช้าเกษตรชุมชนปลอดภัย ถนน 2 เชียงรายนี้ เป็นการศึกษาความหมายและหน้าที่การใช้งานของพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ความคิดแรกของผู้วิจัยนึกถึงและให้ความหมายกับคำว่าพื้นที่สาธารณะนั้น ผู้วิจัยกลับนึกถึง ลานกิจกรรมในเมืองตามหน้าห้างสรรพสินค้า หรือสวนสาธารณะ ลานกิจกรรมที่ผู้คนมาร่วมตัวกันทำกิจกรรมที่เจ้าของพื้นที่จัดสรรให้ แต่เมื่อได้เริ่มทำการศึกษาคำว่าพื้นที่สาธารณะในหลากหลายความหมายและมุมมองแล้ว ผู้วิจัยกลับพบว่าความหมายของคำว่าพื้นที่สาธารณะที่เข้าใจนั้นแตกต่างกับที่คิดไว้ตอนแรกโดยสิ้นเชิง พื้นที่สาธารณะที่ผู้วิจัยสนใจกลับกลายเป็นพื้นที่สำหรับผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่แล้วส่งผลให้พื้นที่และผู้นั้นมีชีวิตชีวา เป็นกันเองมีความสุข ซึ่งพื้นที่สาธารณะนั้นอาจไม่ใช่พื้นที่ที่มีการออกแบบทันสมัย เข้ากับยุคสมัยอย่างที่เข้าใจในตอนแรกก็เป็นได้ กลับกลายเป็นพื้นที่ ที่เราเข้าไปใช้แล้วสามารถอยู่หรือทำกิจกรรมต่างๆ ได้โดยไม่อึดอัด เป็นของตัวเอง มีชีวิตชีวาต่างหาก ซึ่งพื้นที่สาธารณะก็มีหลากหลายรูปแบบประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจคือ มีรูปแบบของพื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นจากการปรับตัวของผู้คนสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับพื้นที่ใช้งานจริง มีความอะลุ่มอล่วยสูง ใช้การต่อรองในการเอาตัวรอดจากกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคมโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนหรือไม่

เมื่อได้ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะและแนวคิดของการต่อรองบนพื้นที่สาธารณะ รวมถึงเก็บข้อมูลพื้นที่กรณีศึกษาข้างเคียง สิ่งที่ผู้วิจัยได้คือ มุมมองและทัศนคติใหม่เกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ พื้นที่สาธารณะในที่นี้ของผู้วิจัยคือ พื้นที่ที่มีการปรับตัว ต่อรองกับกฎเกณฑ์ของพื้นที่ใช้กลวิธี (Tactic) ปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่มีอยู่เดิมให้สามารถเกิดพื้นที่ที่สอดคล้องกับกิจกรรมของผู้คนที่ตอบสนองต่อการใช้ของผู้คนในพื้นที่นั้นได้ ทำให้พื้นที่สาธารณะนั้น มีชีวิตชีวา เป็นพื้นที่แห่งกลวิธี (Space of tactics) จากทฤษฎีการต่อรองอำนาจตามแนวคิดของมิเชล เดอ เซอร์โต (Michel de Certeau) การปรับตัวเพื่อความอยู่รอด อยู่สบาย จากอำนาจที่กดทับ และในพื้นที่ตลาดข้างเคียง ซึ่งเป็นพื้นที่กรณีศึกษาที่ผู้วิจัยเลือกมาศึกษาเพราะมองเห็นถึงความงามของพื้นที่สาธารณะนี้ มีชีวิตชีวาเป็นกันเองและใช้ได้ทุกวันมีความอะลุ่มอล่วยสูง โดยผู้คนในพื้นที่เอง ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่าปัจจัยอะไรหรือสิ่งใดที่ทำให้ตลาดข้างเคียงเกิดบรรยากาศพื้นที่สาธารณะเช่นนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมหลายๆ วรรณกรรมพบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่คืออยู่ดังนี้

2.4.1 การเข้าถึงและมองเห็น พื้นที่สาธารณะที่ดี ควรเข้าถึงและมองเห็นได้ง่ายไม่ซับซ้อน ทำให้ผู้ใช้พื้นที่รู้สึกสบายใจที่จะเข้าไปใช้ ไม่มีเงื่อนไขหรือข้อบังคับมาก เป็นพื้นที่สบายๆ ในการเข้าถึง

2.4.2 พื้นที่ที่ก่อให้เกิดการพบปะพูดคุย เป็นพื้นที่ที่เอื้อให้เกิดการพูดคุยกัน หรือพื้นที่ในชีวิตประจำวัน สามารถพบเจอกันได้ง่ายอย่างถนน ริมทางเท้า เป็นต้น

2.4.3 สภาพแวดล้อม เป็นพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี เช่น สวยงาม มีร่มเงา มีการถ่ายเทอากาศที่ดี อุณหภูมิสบายไม่ร้อนหรือหนาวจนเกินไป

2.4.4 สัดส่วนการใช้พื้นที่ เป็นพื้นที่ที่ตอบรับกับสัดส่วนของคน (Human Scale) หรือกิจกรรมที่ใช้งาน เอื้อให้เกิดการใช้งานพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

โดยปัจจัยเหล่านี้จะนำไปสู่การวิเคราะห์แนวทางการออกแบบ ทั้งเรื่อง ช่วงเวลาและสภาพแวดล้อม ผู้คนในพื้นที่ด้วย ความสัมพันธ์ในแนวดิ่งและแนวนอน ลักษณะการใช้วัสดุและวิธีการสร้างร้านค้า ลักษณะของการมองเห็นการเข้าถึงของพื้นที่คือ การใช้การเดินเท้าเป็นส่วนใหญ่มักมีการใช้จักรยานหรือจักรยานยนต์บ้าง สัดส่วนของร้านค้าและการเข้าถึงสอดคล้องกับการใช้งานสะดวกและรับกับการเข้าใช้งานพื้นที่ ลักษณะของสภาพแวดล้อมคือกอไผ่ที่ขึ้นเป็นทางยาวเป็นฉากบังแสงแดดและความร้อนให้แก่พื้นที่ พื้นที่ร่มเงาไม้ที่เกิดขึ้น อีกทั้งการจัดการในชุมชน ข้อตกลงรวมกันในพื้นที่ เป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจในตนเองของผู้คนในพื้นที่ ก่อเกิดเป็นพื้นที่ที่ดีและมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับช่วงเวลาของวัน ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่ดีมีชีวิตชีวา

ผลการศึกษาวิจัยในบทที่ผ่านมาได้พบ แนวทางการออกแบบที่นำไปสู่พื้นที่แห่งกลวิธี (Space of tactics) บทสรุปรวมทั้งข้อเสนอแนะ รายละเอียดดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

ในข้อสรุปงานวิจัยชิ้นนี้ต้องการที่จะตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ

1) เพื่อจัดกลุ่ม อธิบาย วิเคราะห์ และสังเคราะห์ทฤษฎีที่ว่าด้วยพื้นที่สาธารณะและแนวคิดของการต่อรองบนพื้นที่สาธารณะ

งานวิจัยชิ้นนี้พบว่าพื้นที่สาธารณะมีหลากหลายรูปแบบและความหมาย จากเดิมที่ผู้วิจัยเข้าใจคำว่าพื้นที่สาธารณะว่าเป็น ลานกิจกรรมหน้าห้างสรรพสินค้า สวนสาธารณะ ฯลฯ เมื่อได้ศึกษาและวิเคราะห์จากหลายๆ แนวคิดทฤษฎีที่ว่าด้วยพื้นที่สาธารณะแล้วกลับพบว่า พื้นที่สาธารณะที่ผู้วิจัยสนใจคือ พื้นที่สำหรับผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่แล้วส่งผลให้พื้นที่และผู้คนนั้นมีชีวิตชีวา เป็นกันเอง มีความสุข พื้นที่สาธารณะในที่นี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้คนและความรู้สึกของการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ ดังนั้นภาพของพื้นที่สาธารณะที่ผู้วิจัยพบเจอ ไม่ได้เป็นพื้นที่

สาธารณะที่ปราศจากกฎกติกา ทุกพื้นที่นั้นมักกฎกติกาแฝงอยู่ กล่าวคือเราไม่สามารถลบล้างยุทธวิธีหรือกฎกติกาของพื้นที่ไปได้ พื้นที่สาธารณะทุกที่ล้วนแต่มีกฎกติกาของตัวเองทุกพื้นที่ แต่เราสามารถใช้กลวิธี ปรับพื้นที่ให้อย่างน้อย คนที่เข้าไปใช้พื้นที่ที่มีความรู้สึกดีกับตนเอง มีความสุขในการใช้พื้นที่และยอมให้กฎกติกานั้นควบคุมพื้นที่อยู่ โดยที่รู้สึกว่าคุณเองก็สามารถมีอิสระอยู่ในกฎกติกานั้น และยุทธวิธีหรือกฎกติกานั้นไม่รู้สึกว่าการใช้วิธีต่างๆ กำลังต่อต้านมากนัก หรือกล่าวคืออยู่ในจุดที่ยุทธวิธีรับได้ จุดตรงกลางของทั้งสองนี้คือ ความอะลุ่มอล่วยนั่นเอง ซึ่งจุดของความอะลุ่มอล่วยนี้เป็นภาพสะท้อนที่แสดงให้เห็นถึงรอยต่อระหว่าง ยุทธวิธีและกลวิธี ที่อยู่ในบริบทใดบริบทหนึ่งอย่างเฉพาะเจาะจง

2) เพื่อวิเคราะห์และวิพากษ์ความหมาย และ การใช้พื้นที่สาธารณะในสังคมเมืองเชียงใหม่ พื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่ ในงานวิจัยชิ้นนี้ พื้นที่ตลาดข้างเคียงถูกเลือกมาให้เป็นที่กรณีศึกษา เนื่องจากมีความเฉพาะเจาะจงของบริบทพื้นที่ มีลักษณะและรูปแบบการใช้พื้นที่สอดคล้องกับมุมมองเชิงวิพากษ์คือ พื้นที่ที่มีการปรับตัว ต่อรองกับข้อบังคับ โดยใช้กลวิธีปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่มีอยู่เดิมให้สามารถเกิดพื้นที่รูปแบบใหม่ ที่ตอบสนองต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนในพื้นที่นั้นได้ ทำให้พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นใหม่ มีชีวิตชีวาและความอะลุ่มอล่วย พื้นที่ตลาดข้างเคียงเป็นพื้นที่ริมขอบถนนซึ่งมีกฎจรรยาบรรณควบคุมอยู่ รวมถึงการเข้ามาดูแลจากภาครัฐ มีข้อกำหนดตกลงระหว่างภาครัฐและผู้ใช้หรือมียุทธวิธีของพื้นที่ ผู้ใช้งานทั้งผู้ชายและผู้หญิงก็มีวิธีการแสดงกลวิธีในการใช้พื้นที่ ผนวกเข้ากับบริบทแวดล้อมของพื้นที่ตลาดข้างเคียง ทำให้พื้นที่ที่มีความเป็นพื้นที่แห่งกลวิธีที่เกิดขึ้น

3) เพื่อนำเสนอแนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะ โดยอาศัยแนวความคิดพื้นที่แห่งกลวิธี (Space of Tactics)

แนวทางการออกแบบพื้นที่สาธารณะที่ผู้วิจัยพบเจอ มีดังต่อไปนี้

1) **นามธรรม** คือ แนวคิดในการออกแบบ

แนวคิดในการออกแบบ เป็นพื้นที่ที่มีการปรับตัว ต่อรองกับอำนาจ ใช้กลวิธี ปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่มีอยู่เดิมให้สามารถเกิดพื้นที่รูปแบบใหม่ ที่ตอบสนองต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้คนในพื้นที่นั้นได้ ทำให้พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นใหม่ มีความอะลุ่มอล่วย มีชีวิตชีวา มีเสน่ห์ เป็นกันเอง เอื้อประโยชน์ให้คนในชุมชน เข้าถึง ใช้ได้

2) **รูปธรรม** คือ แนวทางในการออกแบบ

คือ รูปแบบทางกายภาพ หรือ กลวิธีต่างๆ ที่ได้จากองค์ความรู้พื้นที่กรณีศึกษาดตลาดข้างเคียง สรุปลงเป็นแนวทางได้ดังนี้

2.1 ช่วงเวลา (Time) การใช้ กลวิธีต่อรองกับเวลา ต้องอาศัยช่วงเวลาในพื้นที่เดิม เพื่อทำการต่อรองในพื้นที่เดิม พื้นที่ปฏิบัติการการต่อรองจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เหมาะสม การแสดงออกของผู้ใช้งานพื้นที่ขึ้นอยู่กับช่วงเวลา

2.2 ความสัมพันธ์ตามแนวตั้ง (ระนาบตั้ง) สรุปหลักการมาจากสัดส่วนระดับต่างๆ ของพื้นที่กรณีศึกษาตลาดช่างเกียนได้ดังนี้

2.2.1. การใช้ร่มเงา (Shading) คือ การใช้ร่มเงาจากต้นไม้หรือธรรมชาติ มาเป็นร่มเงาป้องกันความร้อน และเพิ่มบรรยากาศความงาม สุนทรียะในการใช้พื้นที่

2.2.2. การใช้โครงสร้างหลัก (Main structure) คือ การใช้โครงสร้างเดิมที่มีอยู่ก่อน เป็นตัวช่วยในการสร้างโครงสร้างพื้นที่การใช้งานขึ้น เช่น แนวรั้ว แนวกำแพง เสาโครงสร้าง เดิม

2.2.3. ระดับของหลังคา (Roof level) ระดับความสูงของหลังคาต้องขึ้นอยู่กับ การใช้งานของพื้นที่ ว่าต้องการพื้นที่ใต้หลังคามากน้อยเพียงใด หรือ ไม่ต้องการเลยสามารถเป็นพื้นที่ เปิดโล่ง

2.2.4. ระดับการจัดวางสินค้า (Display) มี 2 ลักษณะคือ 1.การวางกับเฟอร์นิเจอร์ ของแต่ละร้านค้า และ 2. การแขวนสินค้า พื้นที่ที่มีจำกัดไม่เพียงพอ ก็ทำการห้อยสินค้าในแนวตั้งแทน ซึ่งต้องสอดคล้องกับตัวสินค้าและระดับสายตาของผู้ซื้อด้วย

2.3 ความสัมพันธ์ตามแนวนอน (ระนาบนอน) คือ ขอบเขตของพื้นที่ เอื้อประโยชน์ ในการใช้พื้นที่ ในระนาบนอน ประกอบด้วย

2.3.1 ขอบเขตที่ครอบคลุมศีรษะ (Over Head Plane) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

- 1) ขอบเขตที่มีอยู่เดิม คือ ร่มเงาจากต้นไม้ หรือ ตัวอาคาร อาศัยร่มเงาของ สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นที่การใช้งาน
- 2) ขอบเขตที่ต่อเติมเพิ่มชั่วคราว คือ การเสริมเติมต่อพื้นที่ด้วยวัสดุชั่วคราว เพื่อเป็นการกำหนดขอบเขต

2.3.2 ขอบเขตการใช้พื้นที่ (Occurring Boundary Space) คือ การจัดวางขอบเขต การเข้าถึงของร้านค้า โดยการเว้นพื้นที่ให้มีจังหวะในการเดินเข้าถึงผู้ขาย หรือ มีลักษณะเทียบจอดซื้อ ได้ การเว้นพื้นที่ลักษณะนี้จะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อ เกิด การพูดคุยและเข้าถึงง่าย ทำให้พื้นที่ที่เกิดขึ้นมีชีวิตชีวา เป็นกันเอง เกิดความสนิทสนมระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย หรือแม้แต่ว่า ระหว่างผู้ซื้อกับผู้ซื้อเอง

การทดลองออกแบบพื้นที่ กรณีภาคเช้าเกษตรชุมชนปลอดภัย ถนน 2 เชียงราย ผู้วิจัยใช้ การออกแบบเป็นตัวสะท้อนการใช้กลวิธีของผู้ใช้งานพื้นที่ โดยให้การออกแบบเป็นเพียงส่วนหนึ่ง

ของการก่อให้เกิดกลวิธี (Tactic) อีกส่วนหนึ่งคือการเข้าไปใช้ของผู้ใช้งานให้สอดคล้องกับกิจกรรม การซื้อขายของสินค้าแต่ละประเภท การออกแบบเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่จะทำให้ผู้ใช้งานแสดงตัวตน การปรับตัวของตนเองออกมาได้สะดวกในพื้นที่เท่านั้นเอง แต่เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้เป็นเพียงแค แนวความคิดเท่านั้น ดังนั้นกลวิธีบางอย่างที่เราคิดว่าเป็นกลวิธีไม่ได้ถูกพิสูจน์ เป็นเพียงความเป็น ไปได้ที่จะเกิดขึ้น

แนวทางการออกแบบที่สรุปมานั้นสามารถนำมาใช้ออกแบบพื้นที่สาธารณะในเมือง เชียงใหม่ได้ตามวัตถุประสงค์การวิจัย และเป็นตัวอย่างในการออกแบบพื้นที่สาธารณะที่สอดคล้องกับ การใช้งานของผู้คนในพื้นที่ สร้างความมีชีวิตชีวา ให้กับพื้นที่เป็นพื้นที่แห่งกลวิธีในสังคมเมือง ได้อย่างสอดคล้องอะลุ่มอล่วยได้มากขึ้น

งานวิจัยนี้ยังช่วยเกิดการจุดประกายให้คนในพื้นที่สาธารณะต่างๆ มองเห็นความสำคัญของ การใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะในปัจจุบัน รู้และเข้าใจการใช้กลวิธีของตน เพื่อสามารถ อยู่ร่วมกับ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับหรือยุทธวิธี ของสังคมที่กดทับอยู่ได้ แนวทางการออกแบบที่เกิดขึ้นเมื่อผนวก เข้ากับการใช้กลวิธีของผู้ใช้เอง สามารถนำไปปรับใช้ในพื้นที่สาธารณะอื่นได้ทั้งนี้งานวิจัยยังสามารถ ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาพื้นที่สาธารณะรูปแบบอื่นๆ ที่มีอยู่ในภูมิภาค เพื่อนำไปสู่การ ปรับปรุง หรือพัฒนา ที่ต้องอาศัยช่วงเวลา การตกลงกันของทั้งหลายฝ่าย เพื่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาพื้นที่ สาธารณะอย่างที่ยั่งยืนในสังคมปัจจุบัน

6.2 ข้อเสนอแนะ

คำว่า กลวิธี (Tactics) จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้ใช้งานนั้นรู้สึกและเข้าใจถึงตัวตนของตนเอง ว่า ต้องการอะไร การจัดพื้นที่ที่เกิดขึ้นจึงต้องเกิดจากตัวตนของผู้ใช้พื้นที่ งานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้แสดง ให้เห็นเฉพาะเจาะจงถึงตัวตนของบุคคลนั้นๆ เป็นเพียงข้อเสนอแนะที่พบเจอว่าอาจเกิดขึ้น ในลักษณะนี้เท่านั้น

เมื่อไหร่ก็ตามที่กลวิธีถูกยุทธวิธีค้นพบหรือไม่ยอมให้ใช้กลวิธีต่อ จุลรวมตรงกลางที่เรียกว่า ความอะลุ่มอล่วยหมดลง เมื่อนั้นยุทธวิธีจะเข้ามาควบคุมอำนาจตามเดิม เช่น ในระหว่างช่วงเวลา การทำวิจัย พื้นที่กรณีศึกษาข้างเคียงมีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ครั้งใหญ่คือ มีการทำการปรับปรุง พื้นที่โดยภาครัฐ¹ ดังนั้นการใช้กลวิธีของพื้นที่ที่พบเจอจึงบางกลวิธีจึงถูกทำลายหรือหายไป งานวิจัย ชิ้นนี้จึงเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งให้เห็นถึงการใช้กลวิธีเท่านั้น

ในส่วนการออกแบบ การวิเคราะห์ผู้ใช้งานควรมองภาพรวมให้กว้างขึ้น คือ ไม่ใช่เฉพาะ ผู้ที่เข้ามาใช้งานตลาดเช้าวันพุธ ผู้ขาย-ผู้ซื้อ เพียงอย่างเดียว ในช่วงเวลาที่ไม่มีตลาดพื้นที่นั้นกลายเป็น

¹ มีภาพประกอบในภาคผนวก

พื้นที่สำหรับอะไร สามารถใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้หรือไม่ เนื่องจากเราออกแบบพื้นที่สาธารณะ ให้เป็นพื้นที่สาธารณะที่ดี เข้าถึงได้ง่าย ดังนั้น ช่วงเวลาอื่น ควรนึกถึงผู้ใช้งานอื่นด้วย เสนอแนะให้ เพิ่มม้านั่ง หรือการปรับพื้นที่เป็นสวนสุขภาพเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ของคนในละแวกนั้น

การศึกษาเรื่อง การใช้พื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่ ทั้งหมดนี้เป็นการศึกษาและ เก็บข้อมูลจากพื้นที่กรณีศึกษาเพียงพื้นที่เดียวแล้วทำการสรุปหาแนวทางการออกแบบออกมาจาก กรณีศึกษานี้ พื้นที่กรณีศึกษาตลาดช่างเคียน มีความเฉพาะตัวทั้งทางกายภาพและนามธรรมในพื้นที่ อยู่มากจึงทำให้เพียงพอต่อการศึกษางานค้นคว้าอิสระนี้ตามวัตถุประสงค์ แนวทางการออกแบบที่ได้ สามารถนำเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบได้จากการทดลองการออกแบบ แต่หากผู้วิจัยทำการศึกษา พื้นที่กรณีศึกษา พื้นที่สาธารณะในเมืองเชียงใหม่ที่มีความใกล้เคียงและสอดคล้องกันมากกว่าพื้นที่ เดียว จะทำให้ได้แนวทางการออกแบบที่ครอบคลุม สอดคล้องต่อเมืองเชียงใหม่มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- ไชศรี ภัคดีสุขเจริญ. (2550). **ขอยลัดประหยัดพลังงาน : พื้นที่ว่างสาธารณะขนาดเล็ก-พื้นที่ทางสังคมของชุมชนไทย**. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์, **พื้นที่สาธารณะโดยนิธิ เอียวศรีวงศ์**. (2554). มติชนออนไลน์ฉบับวันจันทร์ที่ 20 มิถุนายน 2554
- ปรานอม ต้นสุขานันท์. (2550). **พื้นที่สาธารณะในเมือง : ชีวิตเมืองขอนแก่น**. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- แผ่นดิน อุจนะนำ. (2552). **การส่งเสริมอัตลักษณ์พื้นถิ่นของภาคอีสาน ท่งฟ้าบดเชียงใหม่ เพื่อการท่องเที่ยวชุมชน**. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ระวีวรรณ โอพารัตน์มณี, และวีระ สัจจะกุล. (2555). **การใช้พื้นที่สาธารณะเป็นถนนคนเดินแบบตลาดนัดในเมืองไทย**, วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง: ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ระวีวรรณ โอพารัตน์มณีกุล. (2547). **ถนนคนเดินในเขตเมืองเชียงใหม่ : รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ: สำนักกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- วีณา เอี่ยมประไพ. (2552). **พื้นที่ถนนราชดำเนินในมิติวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สันต์ สุวัจนราภินันท์ (2557) **ว่าด้วยทฤษฎีทางสถาปัตยกรรม พื้นที่สาธารณะและพื้นที่ทางสังคม**. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Blauw, P.Wim. (1996). **The Meaning and Use of Public Space**. Ernesto G. Arias.
- Chipperfield, D (2012). **Common Ground**. International Venice Biennale .

- Gehl, J. (2001). **Life Between Buildings: Using Public Space**. Copenhagen: Danish Architectural Press.
- Gehl, J. and Lars gemzoe. (1996). **Public space public life: Square in other parts of the city**. Copenhagen: Danish Architectural Press.
- Habermas, J. (1989). **The Structural Transformation of Public Sphere**. Cambridge: MIT Press.
- Jacobs, J. (1962). **The Death and life of Great American Cities**. New York: Random House.
- Krier, R. (1979). **Urban Space**. New York: Rizzoli International Publications, Inc.
- Lynch, K. (1960). **The Image of the City**. Cambridge, MA: M.I.T. Press. Marcus, C.
- Michel de Certeau. (1988). **The Practice of Everyday Life**. Berkeley: University of California Press.
- Rowntree, J. (2006). **Foundation, The social value of public spaces**. Bristol: The Policy Press.
- Scruton, R. (1984). **Public Space and the classical vernacular**. The Public Face of Architecture, London: Collier Macmillan.

ภาคผนวก

↑ **These photos and data record in March 2014**
In July 2014 The market renovated by the municipality ↓

VS BEFORE
AFTER

ภาพเปรียบเทียบก่อนและหลังการปรับปรุงของเทศบาลตำบลช้างเผือก ปรับปรุงตลาดเมื่อ กรกฎาคม 2557

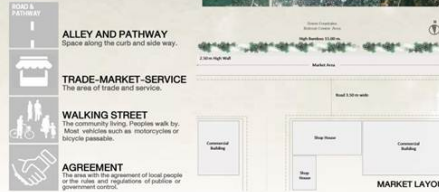
CHANG KIAN ALLEY

ARCHITECTURAL RESEARCH COMMUNITY WORKSHOP SOI : SOCIO-SPATIAL DIMENSIONS IN COMMUNITY-BASED
 IN COOPERATED WITH KYOTO INSTITUTE OF TECHNOLOGY (KIT) AND FACULTY OF ARCHITECTURE CHIANGMAI UNIVERSITY (FACMU) 5-11 SEPTEMBER 2014 CHIANG MAI

Chang Kian community existed in Chang Pua district. It's the old community include residential, shop houses, student dormitory, temple and schools. Interestingly, the market area located in Chang Kian alley. The left side is a local market, from the beginning until the end of alley, the right side are commercial buildings. People would pass by foot, bicycle, motorcycle cars. The market is crowded especially during the morning and evening. The users mostly are people in community, student and foreigners. Because in this alley, there is a famous Muiy Thai Learning center so there are many foreigner students to pass here.

Chang Kian Market was established 20 years ago by a group of people in community to the trade in the past the allocated space depends on merchants. At this time it's in the care of the local government Chang Pua Sub District Municipality, included the classification of each booth. The municipality added utility and the annual maintenance charge 100 baht per store, the utility costs for 40 baht per month. The market diameter of about 1-5 meters wide. The shop was created by an agreement among merchants and the municipality, the main point is not beyond the edge of the road and help to keep clean.

THE CHANGES RENOVATED

In July 2014 The market renovated by the local government.

THE MARKET BEFORE & AFTER RENOVATED

THE INTERVIEW

OVERALLSATISFACTION
 Merchants are satisfied in the form of new market. They think the format of the new market is standard, tidy and clean. But the roof material is zinc sheets that mean it make the weather more hot and some proportion is wrong scale. But they have no choice and they don't know the model of the renovated market before.

CONCLUSION
 Most merchants are satisfied with the appearance of new roof market thier said that it isn't fit thier own shop like the old one. They always find the technics and adapt some easy material to solve this problem.

หัวข้อเวิร์คช็อป KIT : พื้นที่สาธารณะชอยกับชุมชน

PROBLEMS ANALYSIS

1 LEVEL AND HUMAN SCALE
 The level and human scale of the market are analyzed according to the verticality of the market. The level is analyzed in three ways: A, B, and C.

2 ACCESSION
 The access to the market is analyzed according to the verticality of the market. The access is analyzed in three ways: A, B, and C.

3 ATMOSPHERE
 The atmosphere of the market is analyzed according to the verticality of the market. The atmosphere is analyzed in three ways: A, B, and C.

DESIGN SUGGESTION & PERSPECTIVE

BAMBOO ROOF
 THE LOCAL RESIDENT USE A HALF OF BAMBOO FOR ROOF.

CHARGES	DESCRIPTION	AMOUNT
1	...	...
2	...	...
3	...	...

MORE LIVELY MARKET
 THE UNIQUE COMMUNITY SPACE HAS LINKED PEOPLE

หัวข้อเวิร์คช็อป KIT : พื้นที่สาธารณะชอยกับชุมชน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – นามสกุล

นางสาวกาญจนาด ทองชัยประสิทธิ์

วัน เดือน ปีเกิด

29 มกราคม 2531

ประวัติการศึกษา

ระดับประถมศึกษา

โรงเรียนอนุบลวิทยาคม จังหวัดอุบลราชธานี

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช จังหวัดอุบลราชธานี

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช จังหวัดอุบลราชธานี

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี

สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ปีการศึกษา 2555

